

Y Pwyllgor Deisebau

Lleoliad:

**Gogledd Cymru – Ysgol Uwchradd
Prestatyn**

Cynulliad
Cenedlaethol
Cymru

Dyddiad:

Dydd Llun, 11 Tachwedd 2013

National
Assembly for
Wales

Amser:

09:45

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch a:

Steve George
Clerc y Pwyllgor
029 2089 8421
deisebau@cymru.gov.uk

Kayleigh Driscoll
Dirprwy Clerc y Pwyllgor
029 2089 8421
deisebau@cymru.gov.uk

Agenda

Drafft

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau a dirprwyon

2 Deisebau newydd (9.45 – 9.55)

- 2.1 P-04-510 Ymchwiliad Cyhoeddus i achos Breckman yn Sir Gaerfyrddin (Tudalen 1)
- 2.2 P-04-511 Cefnogi'r safonau cyfranogaeth plant a phobl Ifanc (Tudalen 2)
- 2.3 P-04-512 Rhoi terfyn ar y Cynigion i gwtogi staff ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro (Tudalen 3)
- 2.4 P-04-513 Achub gwasanaeth bws X94 Wrecsam/Abermo (Tudalen 4)

3 Y wybodaeth ddiweddaraf am ddeisebau blaenorol (9.55 – 10.15)

Iechyd

Bydd y pump eitem a ganlyn yn cael eu trafod ar y cyd

- 3.1 P-04-367 Achub ein Gwasanaethau Ysbyty (Tudalen 5)
- 3.2 P-04-394 Achub ein Gwasanaethau - Ysbyty Tywysog Philip (Tudalen 6)
- 3.3 P-04-430 Y bwriad i gau Uned Mân Anafiadau Dinbych-y-pysgod (Tudalen 7)

- 3.4 P-04-431 Preswylwyr Sir Benfro yn erbyn Toriadau I Wasanaethau Iechyd (Tudalen 8)
 - 3.5 P-04-455 Achub adran achosion brys yn Ysbyty'r Tywysog Philip (Tudalennau 9 - 55)
-
- 3.6 P-04-408 Gwasanaeth i Atal Anhwylder Bwyta ymyst Plant a Phobl Ifanc (Tudalen 56)
 - 3.7 P-04-460 Moddion nid Maes Awyr (Tudalennau 57 - 60)
-
- 3.8 P-04-492 Diagnosis o awtistiaeth ymyst plant (Tudalennau 61 - 65)

Addysg

- 3.9 P-04-481 Cau'r bwlch ar gyfer disgyblion byddar yng Nghymru (Tudalennau 66 - 79)
 - 3.10 P-04-488 Yr hawl i benderfynu: diwedd ar astudiaeth orfodol o'r Gymraeg hyd at lefel TGAU (Tudalennau 80 - 140)
 - 3.11 P-04-498 Addysgu Cymru (Tudalennau 141 - 143)
-
- 3.12 P-04-499 Rhoi Hwb i Gwricwlwm yr Iaith Gymraeg (Tudalennau 144 - 146)

Diwylliant a Chwaraeon

- 3.13 P-04-335 Sefydlu tîm criced cenedlaethol i Gymru (Tudalen 147)

Tai ac Adfywio

- 3.14 P-04-472 Gnewch y Nodyn Cyngor Technegol Mwynau yn ddeddf (Tudalennau 148 - 150)

Sesiynau Tystiolaeth

- 4 P-04-466 Argyfwng Meddygol – Atal cyflwyno gwasanaeth iechyd o safon is yng ngogledd Cymru. (10.15 – 11.00) (Tudalen 151)**

Mike Parry, Prif ddeisebydd

Cynghorydd Anwen Davies, Cyngor Gwynedd

Dr Delyth Davies (Rtd)

- 5 P-04-479 Deiseb Adran Pelydr-X ac Uned Man Anafiadau Ysbyty Tywyn (10.15 – 11.00) (Tudalen 152)**

Brian Mintoft, Prif ddeisebydd

Diane Tucker, Deisebydd

Dwy Funud o Ddistawrwydd

- 6 P-04-343 Atal dinistrio amwynderau ar dir comin – Ynys Môn
11.02 – 11.30** (Tudalen 153)

Mr Tom Pollock, Prif ddeisebydd

Dr Karen Pollock, Deisebydd

Cynghorydd Lewis Davies, Deisebydd

- 7 P-04-496 Ysgolion pob oed (11.30 – 11.45)** (Tudalennau 154 - 156)

Dawn Docx, Prif ddeisebydd

Anna Gresty, St Brigid's Action Group

Trafod y broses o gasglu tystiolaeth

- 8 P-04-432 Atal Recriwtio i'r Fyddin mewn Ysgolion (11.45 – 12.00)** (Tudalennau 157 - 159)

Eitem 2.1

P-04-510 Ymchwiliad Cyhoeddus i achos Breckman yn Sir Gaerfyrddin

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i sefydlu ymchwiliad cyhoeddus i gamweinyddu yn adran gynllunio Cyngor Sir Caerfyrddin ynghylch achos Mr a Mrs Breckman o Faes y Bont, Sir Caerfyrddin.

Prif ddeisebydd: Alan Evans

Ysytyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 11 Tachwedd 2013

Nifer y llofnodion: 63

P-04-511 Cefnogi'r safonau cyfranogaeth plant a phobl Ifanc

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i gefnogi proses hunanasesu'r Safonau Cenedlaethol Cyfranogaeth Plant a Phobl Ifanc i Gymru.

Gwybodaeth Ychwanegol:

Lansiwyd y safonau cyfranogaeth yn 2007 ar ôl iddynt gael eu datblygu gan yr Uned Gyfranogaeth. Ceir saith safon cyfranogaeth, sef Gwybodaeth, Dy Ddewis Di, Dim Gwahaniaethu, Parch, Byddi Di ar Dy Ennill, Adborth a Gwella'r Ffordd Rydym yn Gweithio. Yna datblygodd yr uned gyfranogaeth gynllun nod barcud safonau cenedlaethol yn seiliedig ar y safonau. Diben y nod barcud oedd y byddai'r sefydliadau'n cynnal hunanasesiad ac, unwaith y byddai wedi'i gwblhau, y byddai tîm o arolygwyr ifanc yn dod i archwilio'r dystiolaeth yr oedd y sefydliadau wedi'i darparu i weld a oedd yn cyrraedd y safonau cenedlaethol. Os ystyrir ei bod yn cyrraedd y safonau, byddai'r sefydliadau'n cael Nod Barcud y Safonau Cenedlaethol Cyfranogaeth. Fodd bynnag, nid yw'r uned gyfranogaeth yn bodoli mwyach, sy'n golygu mai dim ond nod barcud lefel sir y gall unrhyw sefydliad sy'n hunanasesu ei gael erbyn hyn, sy'n golygu nad oes cydnabyddiaeth genedlaethol a hefyd nad oes tîm sy'n cydgysylltu'r arolygwyr ifanc.

Prif ddeisebydd: Powys Youth Forum

Ysityriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 11 Tachwedd 2013

Nifer y llofnodion: 39

Eitem 2.3

P-04-512 Rhoi terfyn ar y "Cynigion i gwtogi staff" ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro

Geiriad y ddeiseb:

Rydym ni, y rhai sydd wedi llofnodi isod, yn dymuno nodi ein gofid a'n hanfodlonrwydd ynghylch cyhoeddi rhybudd diswyddiad Adran 188 a wnaed ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro, a'r cynigion i gwtogi staff a ddaeth yn ei sgîl.

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i:

- wrthwynebu a rhoi terfyn ar y toriadau didostur hyn;
- sicrhau bod diogelwch cleifion ac ansawdd y gwasanaeth yn gwella, ac nid yn cael ei gwtogi ymhellach; ac i
- gefnogi ac ymgyrchu dros arian priodol ar gyfer y GIG

Prif ddeisebydd: Howard Barr

Ysytyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 11 Tachwedd 2013

Nifer y llofnodion: 654

P-04-513 Achub gwasanaeth bws X94 Wrecsam/Abermo

Geiriad y ddeiseb:

Mae Bysiau Arriva wedi cyhoeddi y bydd yn cael gwared ar wasanaeth X94, sy'n cysylltu trefi Abermo, Dolgellau, Bala, Corwen, Llangollen a Wrecsam, a phump o wasanaethau bws eraill ar 21 Rhagfyr eleni. Mae'r holl wasanaethau bws yma'n cysylltu cymunedau ledled Cymru â'i gilydd, o'r gogledd i'r de ac o'r dwyrafn i'r gorllewin. Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i ymchwilio i sut y gellir osgoi cael gwared ar y gwasanaethau yma ac i'r ffordd orau o sicrhau a hyrwyddo gwasanaethau bysiau cenedlaethol sy'n cysylltu rhanbarthau Cymru â'i gilydd, yn enwedig lle nad oes gwasanaeth rheilffordd ar gael.

Prif ddeisebydd: Karen Dunford

Ysytyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 11 Tachwedd 2013

Nifer y llofnodion: 465

Eitem 3.1

P-04-367 Achub ein Gwasanaethau Ysbyty

Geiriad y ddeiseb:

- Rydym ni, y rhai sydd wedi llofnodi isod, am weld ein HOLL wasanaethau iechyd lleol yn cael eu cynnal a'u diogelu yn Ysbyty'r Tywysog Phillip.
- Rydym yn gwrthwynebu'r bwriad i israddio'n hysbyty.
- Gofynnwn i'r Gweinidog lechyd a Llywodraeth Lafur Cymru adolygu'u cynlluniau fel mater o frys.

Prif ddeisebydd: Rhydwyn Ifan

Ystyriwyd gan y Pwyllgor am y tro cyntaf: 28 Chwefror 2012

Nifer y deisebwyr: Tua 9,000 o lofnodion

P-04-394 Achub ein Gwasanaethau – Ysbyty Tywysog Philip

Geiriad y ddeiseb:

Rydym ni, pobl Llanelli, y dref â'r boblogaeth fwyaf yn ardal Hywel Dda, yn mynnu bod Ysbyty Tywysog Philip yn cael ei adfer yn Ysbyty Cyffredinol Dosbarth cwbl weithredol, a bod llawfeddygaeth ddewisol fawr yn dychwelyd yno, gan gynnwys llawfeddygaeth gastroberfeddol, fasgwlaidd, ac ym meysydd wroleg, gynecoleg a thrawma. Byddai hynny wedi'i gefnogi gan y 5 gwely Uned Therapi Dwys gwreiddiol, a fyddai wedi'u staffio'n llawn, ac a fyddai'n cefnogi Adran Damweiniau ac Achosion Brys wedi'i staffio'n llawn, y byddai arbenigwyr ymgynghorol yn ei harwain, gan ddarparu cymorth i'r meddygon.

Cyflwynwyd y ddeiseb gan: Rhwydwaith Gweithredu Tywysog Philip

Ystyriwyd y ddeiseb am y tro cyntaf: 29 Mai 2012

Nifer y llofnodion: tua 24,000

Eitem 3.3

P-04-430 : Y bwriad i gau Uned Mân Anafiadau Dinbych-y-pysgod

Geiriad y ddeiseb

Rydym ni, sydd wedi llofnodi isod, yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i sicrhau nad yw'r cynigion a amlinellir yn nogfen Bwrdd Iechyd Hywel Dda, Eich Iechyd / Eich Dyfodol, sy'n cyfeirio at gau'r Uned Mân Anafiadau yn Ninbych-y-pysgod yn cael eu gwireddu a bod yr Uned Mân Anafiadau yn Ninbych-y-pysgod yn parhau ar agor.

Prif ddeisebydd: Andrew James Davies

Ysutyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 6 Tachwedd 2012

Nifer y Llofnodion: 157 Casglwyd dros 581 o lofnodion gan ddeisebau cysylltiedig.

P-04-431 : Preswylwyr Sir Benfro yn erbyn toriadau i wasanaethau iechyd

Geiriad y ddeiseb

Mae SWAT (Tîm Gweithredu i Achub Ysbyty Llwynhelyg) wedi brwydro i gadw gwasanaethau gofal iechyd eilaidd diogel, effeithiol a hygrych i bobl Sir Benfro ers 2005.

Ar ran SWAT, galwaf ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i sicrhau bod y cynlluniau ar gyfer darparu Gofal Iechyd Eilaidd, y mae ymgynghoriad yn cael ei gynnal arnynt ar hyn o bryd yn ardal Bwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda, yn cynnal y lefel bresennol o wasanaethau sydd ar gael yn Ysbyty Llwynhelyg. Nid yw'r 14,000 o bobl a lofnododd y deisebau a ddosbarthwyd i'ch swyddfa gan SWAT yn cytuno â'r opsiwn a ffefrir, sef bod Bwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda yn canoli'r rhan fwyaf o wasanaethau cleifion mewnol yn safle Glangwili. Mae'n eithaf clir i bobl Sir Benfro a thu hwnt sydd wedi llofnodi'r deisebau hyn, os oes yn rhaid canoli gwasanaethau, mai Ysbyty Llwynhelyg yw'r safle y dylid ei ffafrio. Byddai hyn yn sicrhau darparu gwasanaeth gofal iechyd eilaidd teg, hygrych, diogel a chynaliadwy i ardal gyfan Bwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda tra byddai canoli gwasanaethau yn safle Glangwili yn rhoi pobl Sir Benfro o dan anfantais ddifrifol.

Prif ddeisebydd: Tîm Achub Ysbyty Llwynhelyg

Ysytyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 6 Tachwedd 2012

Nifer y llofnodion: Casglwyd deiseb gysylltiedig tua 14,000 o llofnodion. Casglodd deiseb gysylltiedig tua 14,000 o llofnodion. O'r 14,000 llofnod, casglwyd dros 10,000 o llofnodion ar gyfer deiseb a oedd yn galw'n benodol am achub Uned Gofal Arbennig Babanod Llwynhelyg, a 4,000 o llofnodion ar gyfer deisebau a oedd yn galw am ddiogelu'r holl wasanaethau yn Ysbyty Llwynhelyg.

Eitem 3.5

P-04-455 : Achub adran achosion brys yn Ysbyty'r Tywysog Philip

Geiriad y ddeiseb:

Mae Bwrdd Iechyd Hywel Dda yn bwriadu israddio neu gau'r gwasanaethau damweiniau ac achosion brys yn Ysbyty'r Tywysog Philip. Mae hwn yn wasanaeth hanfodol i Lanelli a'r cymunedau lleol a rhaid i'r gymuned weithredu i achub ein Hadran Ddamweiniau ac Achosion Brys. Llofnodwch y ddeiseb hon i atal y gwasanaeth hanfodol hwn rhag cau, ac i sicrhau nad yw bywydau yn y fantol o ganlyniad i gam o'r fath.

Prif ddeisebydd: Angharad Howells

Ysityriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 29 Ionawr 2013

Nifer y llofnodion: 1038

Mark Drakeford AC / AM
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-04-367/394/430/455
Ein cyf/Our ref MD/01080/13

William Powell AM

committeebusiness@Wales.gsi.gov.uk

4 June 2013

Dear William

Thank you for your letter of 24 May regarding Hywel Dda Health Board's proposals for changes to services in Mid & West Wales.

As you are aware, Hywel Dda Community Health Council referred elements of the Health Board's proposals to me for determination on 19 April, including those relating to emergency care at Prince Philip Hospital and neonatal provision in the area.

I am minded to ask the Chief Medical Officer for Wales to convene an expert Scrutiny Panel to provide me with detailed advice and recommendations on the matters in question. Once I am satisfied I have all of the relevant evidence and appropriate advice on the issues referred, I will make final decisions, having considered matters thoroughly and carefully.

Best wishes

Mark

Mark Drakeford AC / AM
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA
Wedi'i argraffu ar bapur wedi'i ailgylchu (10 dalen 10)

English Enquiry Line 0845 010 3300
Llinell Ymholaethau Cymraeg 0845 010 4400
Correspondence: Mark.Drakeford@wales.gsi.gov.uk
Printed on 100% recycled paper

**The Scrutiny Panel Report on service change proposals regarding neonatal services
in relation to Glangwili Hospital, Carmarthen and
Withybush Hospital, Haverfordwest**

September 2013

Professor Neena Modi: Expert member for Neonatal Services

Dr Jim Wardrobe: Expert member for Emergency Care

Dr David Salter: Retired former Deputy Chief Medical Officer for Wales

The Panel would like to preface this advice by stating that the configuration of neonatal services cannot be determined in the absence of clear and definite plans for obstetric and midwifery services in the Hywel Dda area, including Bronglais Hospital, Ceredigion as well as at Glangwili Hospital, Carmarthen, and Withybush Hospital, Haverfordwest. Our advice to the Minister is to seek confirmation from Hywel Dda Local Health Board of the maternity (obstetric and midwifery) plans that will be implemented before reaching a conclusion on the configuration of neonatal services.

Short summary of recommendations

1. The Panel supports the development of services to look after new-born babies who require what is known as transitional care, in all obstetric units in Hywel Dda. This is care that is more than healthy babies need but not as much as babies needing special care. The mother continues to provide most of her baby's needs but there is support from a midwife who needs no specialist neonatal training. Examples include babies requiring treatments that can be administered on a post-natal ward, such as antibiotics or phototherapy for jaundice.
2. The Panel supports the development of 24 hour emergency resuscitation and stabilisation services at all obstetric and midwifery units. This means that staff will need to be trained and skilled in the resuscitation of newborn babies that require immediate support at birth, and in stabilising their condition so that they can be transferred safely to specialised neonatal units for more complex care.
3. The Panel supports the development of a Level 2 neonatal unit at Glangwili Hospital. This means that; babies born in other obstetric and midwifery units in Hywel Dda, requiring more complex but not the most complex or surgical care, can be looked after within the Hywel Dda area; reducing travelling for parents. This decision, however, can only be made when a final decision is made on which hospitals in Hywel Dda provide what type of obstetric and midwifery care.
4. The development of a high risk obstetric unit at Glangwili Hospital would mean that many of the babies born there would need more complex care than can be provided in a Level 2 neonatal unit. This would mean they would need to be transferred to a Level 3 (Neonatal Intensive Care Unit). This carries more risk than transferring the babies' mother before giving birth to an obstetric unit where more complex care for the newborn is available. For this reason, the Panel rejects this proposal.
5. The Panel accepts the proposal for how newborn babies needing high dependency care will be looked after. Following their initial care at delivery, including resuscitation and stabilisation, a clearly defined plan must be in place for their transfer to a neonatal unit able to provide high dependency care. This is called a service specification for a pathway of care.
6. The care of mothers and babies is very closely interrelated. For this reason the Panel recommends that there is a clear description of the sort of midwifery or obstetric care that will be provided in the future in Glangwili, Withybush and Bronglais Hospitals before final decisions are made in relation to newborn services.

List of key recommendations set out in relation to the proposals of the Hywel Dda Health Board and the counter-proposals of the Community Health Council.

1. “There should be well developed transitional care services at each obstetric unit” (Local Health Board)

Recommendation: Accept, with the proviso that there is clarification of the model to be developed and reassurances are provided that midwifery staffing and training will be adequate to support transitional care.

2. “There should be clear and robust stabilisation and resuscitation services at Withybush, Bronglais and Glangwili Hospitals” (Local Health Board)

Recommendation: Accept, with the proviso that the process for ensuring prompt, safe transfer to a centre able to provide an appropriate level of care, should the baby require on-going higher intensity support, is made explicit, the pathway of care clearly defined, and resuscitation and stabilisation is provided by staff trained and skilled in the required competences.

3. “To aspire to achieve a Level 2 neonatal service in Glangwili Hospital, whilst acknowledging this is unlikely with the present availability of trainee doctors” (Local Health Board)

Recommendation: The non-availability or limited availability of trainee doctors does not preclude the delivery of a Level 2 neonatal service as alternative models exist; the development of a Level 2 neonatal service should not be aspirational but is essential if obstetric services are to be maintained at Glangwili Hospital.

4. “To develop an obstetric unit at Glangwili Hospital, also managing the highest risk births, recognising the requirement of safe and sustainable services” (Local Health Board)

Recommendation: Reject, as the development of a high risk obstetric unit, i.e. a unit providing care for women whose babies have a high likelihood of requiring high dependency or intensive care is unsafe without concurrent provision of neonatal high dependency/intensive care facilities.

5. “To develop a paediatric high dependency unit co-located with the neonatal unit at Glangwili Hospital” (Local Health Board)

Recommendation: The decision regarding the development of a co-located paediatric high dependency unit should be made in conjunction with final decisions around neonatal services.

6. “To develop a service specification for high dependency neonatal care in Hywel Dda with clear pathways to Level 2 and Level 3 units” (Local Health Board)

Recommendation: Accept, noting that the service specification will be dependent on the outcomes of proposals 3, 4, 5, and 7.

7. “Retain obstetric services at Withybush and Bronglais Hospitals” (Local Health Board)

Recommendation: Seek clarification of the nature of the proposed “obstetric services”.

- 8. “The Community Health Council does not support the proposal to develop a Level 2 neonatal unit at Glangwili Hospital and would seek a strengthening and enhancement of the existing service model across hospitals in the Hywel Dda area and the Special Care Baby Units therein”**

Recommendations: These are based upon the goal of providing Hywel Dda residents with safe, sustainable, modern, equitable, and family-centred newborn care.

8.1 Strong justification for the centralisation of neonatal care is provided by the need for equitable access to trained specialists with up-to-date skills working in fully equipped centres; the provision of neonatal special care facilities across all Hywel Dda hospitals is neither safe nor sustainable given the low volume of patient throughput

8.2 The development of a Level 2 Neonatal Unit at Glangwili, if accompanied by appropriate changes in obstetric services, a collaborative approach to deliver medical cover across the Health Board, and the establishment of clear pathways of care, offers opportunity for improved efficiency, safety, sustainability, and equity in the delivery of neonatal services to all Hywel Dda residents

8.3 As maternity and neonatal services are closely interrelated, the appointment of obstetric and midwifery leads to work with the Hywel Dda paediatric lead would facilitate clear and effective decision making and enhancement of collaborative working

8.4 A 24 hour neonatal transport service would further strengthen neonatal care especially if combined with other innovative support for rural paediatricians through the Welsh Neonatal Network

1 Background

The Wales Audit Office Report “*A Picture of Public Services*” (2011) identified that transformational change was essential if public services were to deliver improved services for the people of Wales. The Welsh Government report “*Together for Health: A Five Year Vision for the NHS in Wales*” (November 2011) set out the challenges facing the NHS, namely rising demand, increasing patient expectations, financial constraint and recruitment difficulties. To meet this challenge, every Local Health Board in Wales was required to set out its plans for creating sustainable services for all communities with service change processes taken forward in accordance with the requirements of the “*Guidance for Engagement and Consultation on Changes to Health Services*”. Hywel Dda Local Health Board published its proposal for changes to health services in Mid and West Wales “*Your Health Your Future*” in January 2013. Two elements of the Hywel Dda Health Board’s proposals were referred by Hywel Dda Community Health Council to the Welsh Health Minister for determination. In accordance with the “*Referrals from Community Health Councils Guidance*”, the Minister for Health and Social Services established a Service Change Scrutiny Panel to provide expert advice to assist him in making his determination.

2 Information considered

A face-to-face meeting was held on August 15th 2013 with members of Hywel Dda Health Board and Hywel Dda Community Health Council (Appendix 2). Face-to-face and telephone discussions were held with members of the Welsh Health Services Specialised Services Committee and the Neonatal Network (Appendix 2). A list of documents received, and documents referenced are listed at Appendix 3. A large number of documents provide a description of neonatal and maternity services in Wales and set out national standards and specifications. It is not intended to duplicate this material.

3 Neonatal care

3.1 General description

Neonatal services provide care for babies that have needs over and above normal care requirements. Approximately 10% of babies have “over and above” needs, and 1% require the highest level of support (intensive care). Babies requiring intensive care are the most unwell or unstable and have the greatest needs in relation to staff skills and staff to patient ratios. At least some period of intensive care is usually required for extremely preterm babies, born less than 28 weeks gestation. This is also not infrequently needed by more mature babies with a variety of conditions, such as severe infections, neurological conditions, and congenital malformations. High dependency care is provided for babies who require highly skilled staff but where the ratio of nurse to patient is less than intensive care. Special care is provided for babies who require additional care but do not require either Intensive or High Dependency care. A list of the care processes that define a Special Care Day, High Dependency Care Day, Intensive Care Day and Transitional Care (BAPM 2011), is provided at appendix 4.

3.2 Categories of Neonatal Units

The terminology of Neonatal Unit categories can be inconsistent and confusing. The Department of Health Toolkit for High Quality Neonatal Services (October 2009) categorises these as Special Care Unit (SCU) (also known as Special Care Baby Unit,

SCBU, or Level 1 Neonatal Unit), Local Neonatal Unit (LNU) (also known as High Dependency Unit or Level 2 Neonatal Unit), and Neonatal Intensive Care Unit (NICU) (also known as Level 3 Neonatal Unit).

SCUs primarily provide special care for their local population and a stabilisation facility for babies who need to be transferred to a NICU for intensive or high dependency care. LNU provide all categories of neonatal care for their local population except for the sickest babies requiring complex or longer-term intensive care who are transferred to a NICU. The majority of babies over 27 weeks of gestation will usually receive their full care, including short periods of intensive care, within their LNU. Neonatal care is family centred and facilities required include parent accommodation, private and comfortable breastfeeding/expressing facilities and privacy for confidential conversations.

NICUs are sited alongside specialist obstetric and feto-maternal medicine services, and provide the whole range of medical neonatal care for their local population, along with additional care for babies and their families referred from the neonatal network. NICUs receive input from a range of specialists allied to medicine, including dieticians, physiotherapists, occupational therapists, and speech and language therapists. Many NICUs are co-located with neonatal surgery services and other specialised services. Medical staff in a NICU should have no clinical responsibilities outside the neonatal and maternity services. Standards must also be met for the proportion of nursing staff holding a post registration qualification in specialised neonatal care.

3.3 Organisation of neonatal services

There is a growing body of evidence, nationally and internationally, that indicates that care for very preterm babies and other more mature sick babies requiring highly specialist care including prolonged intensive support, should be concentrated in relatively few centres, as this is associated with reduced mortality and morbidity. In this model the delivery of a baby, in whom a need for additional care is anticipated, takes place in a specialist centre (i.e. the mother is booked to receive her care in a specialist centre, or be transferred there prior to delivery; so-called “in-utero transfer”). Where delivery of a very preterm or sick baby occurs unexpectedly, transfer to a specialist centre takes place as rapidly as is possible and safe. Once the intensity of support required has reduced, the aim is to transfer the baby to a neonatal unit closer to home, to receive on-going care and preparation for discharge. This pattern of organisation of neonatal services aims to ensure that:

- babies receive high quality, expert care in accordance with their needs delivered by a full complement of highly and appropriately skilled and trained staff
- babies receive care in a location appropriate to their needs, with low intensity care provided closest to home
- staff maintain their skills and expertise by treating sufficient numbers of cases;
- care is family-centred
- pathways of care across institutional boundaries are clear
- health-care staff deliver care collaboratively to serve the needs of patients across institutional boundaries
- efficiencies are gained in relation to the purchase and maintenance of expensive equipment, provision of appropriate facilities for parents and families, and support services from professions allied to medicine (e.g. dieticians, counsellors, physiotherapists)

The “*All Wales Neonatal Standards for Children and Young People’s Specialised Healthcare Services*” (2008) includes standards for neonatal specialised care.

3.4 Current neonatal services in Hywel Dda Health Board

3.4.1 Geography

Hywel Dda is a large, predominantly rural community with many roads that are single carriage-way and/or readily compromised by bad weather. Travel distances and approximate times between Withybush and Glangwili are 30 miles and 40min, Bronglais and Withybush 65 miles and 1h 40min, Bronglais and Glangwili 50 miles and 1h 25min.

3.4.2 Obstetric services

The number of annual births is low, at around 500 at Bronglais, 1200 at Withybush, and 1600 at Glangwili. Each of the three hospitals is described as having a consultant led obstetric service.

3.4.3 Neonatal services

Bronglais has a neonatal “stabilisation” facility, and Withybush and Glangwili have Special Care Baby Units. None of the hospitals has a dedicated neonatal rota, i.e. neonatal care is provided by doctors also providing paediatric care.

3.4.4 Neonatal transfer services

CHANTS (Cymru inter-Hospital Acute Neonatal Transfer Service), the neonatal transport service for South Wales became operational in January 2011, replacing the day time ad hoc neonatal transport service provided by South Wales neonatal units. The service operates from 8am to 8pm and is run from each of the three tertiary neonatal units in South Wales, Cardiff, Newport and Swansea, working one week in three in rotation. Out of hours, an ad hoc service continues, relying on the goodwill and availability of the medical and nursing staff and an emergency ambulance and driver.

4 Hywel Dda Health Board proposals

The Hywel Dda Health Board sets out the case for change primarily in respect of:

4.1 Workforce issues

- Inability to recruit to meet Royal College of Obstetricians and Gynaecologists guidance on consultant cover on labour wards
- Difficulties in recruiting medical staff to maintain paediatric rota cover on all 3 sites, Glangwili, Withybush, and Bronglais
- Inability to achieve European Working Time Directive and British Association of Perinatal Medicine compliant rotas

4.2 Training issues

- The Welsh Deanery has said that trainees will not be allowed to work in units where the delivery rate is less than 2500, as they would gain insufficient experience

- The Welsh Deanery has required that, from March 2014, all paediatric trainees will have to work on one site to deliver their on-call commitment
- In order to maintain status as a training provider in paediatrics, and obstetrics and gynaecology, the obstetric units must have a sufficient number of births to meet curriculum requirements for training, and it will no longer be possible to include trainees in on-call rotas at both Glangwili and Withybush.

4.3 Geographical issues

Glangwili is located within a relatively short drive from Swansea. It was considered likely that should the Glangwili obstetric service close, many women currently delivering there would choose to go to Swansea, i.e. there would be no substantial increase in the number of deliveries at Withybush and the 2500 per annum requirement to maintain training provider status would not be met.

5 Comment and recommendations relating to the Hywel Dda Health Board proposals

Each of the key Hywel Dda Health Board proposals as they relate to neonatal services is discussed in turn.

5.1 Proposal: “Ensuring there are well developed transitional care services at each obstetric unit”

5.1.1 Comment: There is no definition provided by the Health Board of the term “*transitional care service*”. The British Association of Perinatal Medicine considers this can usually be delivered in two service models, within a dedicated transitional care ward or within a postnatal ward. In either case the mother is resident with her baby and provides care with support from a midwife/healthcare professional who needs no specialist neonatal training. Examples include babies requiring treatments that can be administered on a postnatal ward, such as antibiotics or phototherapy.

This provision of transitional care services at each obstetric unit recognises that babies may need minor additional care that can be safely administered without admission to a neonatal unit. It is in keeping with the principle of family centred care, and reduces the separation of mother and baby, and the pressure upon neonatal unit cots.

5.1.2 Recommendation: Accept, with the proviso that there is clarification of the model to be developed and reassurances are provided that midwifery staffing and training will be adequate to support transitional care.

5.2 Proposal: To develop “clear and robust stabilisation and resuscitation services at Withybush, Bronglais and Glangwili Hospitals”

5.2.1 Comment: The birth of a baby requiring resuscitation can occur unexpectedly. Stabilisation and transfer to a centre able to provide an appropriate level of care should then take place as soon as it is safe and practicable should the

baby require on-going higher intensity support. These services are essential for all hospitals where babies are born.

5.2.2 Recommendation: Accept, with the proviso that the process for ensuring prompt, safe transfer to a centre able to provide an appropriate level of care, should the baby require on-going higher intensity support, is made explicit, the pathway of care clearly defined, and resuscitation and stabilisation provided by staff trained and skilled in the required competences.

- 5.3** **Proposal:** “*to aspire to achieve a Level 2 neonatal service in Glangwili Hospital, whilst acknowledging this is unlikely with the present availability of trainee doctors*”

5.3.1 Comment: The non-availability or limited availability of trainee doctors does not preclude the delivery of a Level 2 neonatal service. Alternative models include consultant and/or post Certificate of Completion of Training non-consultant/SAS (Staff Grade, Specialty Doctors and Associate Specialists) delivered services (RCPCH 2012).

5.3.2 Recommendation: See section 7 below for detailed discussion; the development of a Level 2 neonatal service should not be aspirational but is essential if obstetric services are to be maintained at Glangwili Hospital.

- 5.4** **Proposal:** “*develop an obstetric unit at Glangwili Hospital also managing the highest risk births, recognising the requirement of safe and sustainable services*”

5.4.1 Comment: The delivery of “highest risk births” requires that there is adequate provision for the care of these babies. Unless otherwise specified the phrase “highest risk births” would normally be taken to include babies with complex conditions or otherwise with a high likelihood of requiring high dependency or intensive care. This proposal requires clarification.

5.4.2 Recommendation: Reject, as the development of a high risk obstetric unit, i.e. a unit providing care for women whose babies have a high likelihood of requiring high dependency or intensive care, is unsafe without concurrent provision of neonatal high dependency/intensive care facilities.

- 5.5** **Proposal:** “*develop a paediatric high dependency unit co-located with the neonatal unit at Glangwili Hospital*”

5.5.1 Comment: Paediatric services are out-with the scope of this report. The implications of co-locating paediatric high dependency and neonatal care would depend upon the volume of paediatric need, the decision regarding the level and volume of neonatal care, and the ability to recruit and retain an appropriately skilled workforce.

5.5.2 Recommendation: The decision regarding the development of a co-located paediatric high dependency unit should be made in conjunction with final decisions around neonatal services.

- 5.6** **Proposal:** To develop “*a service specification for high dependency neonatal care in Hywel Dda with clear pathways to Level 2 and Level 3 units*”

5.6.1 Comment: Babies that require high dependency care and intensive care are currently transferred between Hywel Dda hospitals (for example from Bronglais to Withybush, and from Withybush to Glangwili) and to other hospitals in South Wales (for example to Singleton and University Hospital of Wales). These are inconsistent and sometimes inappropriate patient flows, and indicate the need for a service specification defining clear, consistent pathways to Level 2 and Level 3 neonatal units.

5.6.2 Recommendation: Accept, noting that the service specification will be dependent on the outcomes of proposals 5.3, 5.4, 5.5, and 5.7.

- 5.7** **Proposal:** “*retain obstetric services at Withybush and Bronglais Hospitals*”

5.7.1 Comment: Obstetric and midwifery services are outside the scope of this report. It must be noted, however, that retention of a full consultant obstetric service would necessitate retention of neonatal units equipped and staffed to deliver special care at Withybush and Bronglais. NICE Guidance (2007) states that obstetric units must provide direct access to “obstetricians, anaesthetists, neonatologists and other specialist care” hence there are other wider implications. There are approximately 1300 and 500 births per annum at Withybush and Bronglais respectively; the number of days of special care provided per annum is approximately 1000 at Withybush and unknown at Bronglais; in 2011/12 one hundred and fifteen babies received special care at Withybush and two at Bronglais. Given this low patient volume the likelihood of recruiting and retaining appropriately trained and skilled medical staff and maintaining expertise is poor, and would be cause for concern in relation to sustained delivery of a safe service.

5.7.2 Recommendation: The nature of the proposed “obstetric services” requires clarification.

6 Hywel Dda Community Health Council concerns and proposals

6.1 Meeting with members of the Community Health Council

The genuine anxiety of members of the Hywel Dda Community Health Council was evident and appeared to relate to a perception of down-grading of services as a consequence of the service reconfiguration. They acknowledged the planning blight that has ensued as a consequence of the referral and they recognise the difficulties in staff recruitment with the deskilling that arises from insufficient patient contact that forms part of the Health Board’s justification for service reconfiguration. They expressed major concern regarding patient transport

between hospitals, drawing attention to roads that are often closed by accidents or poor weather conditions.

Members of the Community Health Council referred to a need for an “enhanced rural model”, an “opportunity to be innovative” and acceptance of the need for alternative models of working, recommending closer working with specialist staff at tertiary centres and consideration of, for example, General Practitioner Specialists. They acknowledged that the population expressed a distinct preference to deliver in Swansea, i.e. that travelling this distance in non-emergency situations was not an issue. Medically qualified members of the Community Health Council expressed preferences for retention of traditional organisational models.

6.2 Community Health Council proposals

The Community Health Council does not support the proposal to develop a Level 2 neonatal unit at Glangwili Hospital stating *“we remain of the opinion that such a development and large capital investment is unjustified given the statistics which reveal that only a very small volume of patients would require such a facility. We also believe that inadequate recognition has been given to the close proximity of ABMU LHB’s Morriston Hospital”*. *“The CHC would seek a strengthening and enhancement of the existing service model across all four hospitals in the Hywel Dda area and the Special Care Baby Units therein and recommend that this should be the preferred model for the LHB; this is not the status quo but a bolstering and a much improved networking of the existing separate facilities at each hospital.”*

7 Comment and recommendations relating to the Community Health Council proposals

7.1 Interdependencies

7.1.1 Obstetric services

Obstetric services are outside the scope of this report and it is noted that the proposal to establish a “complex obstetric unit” in Glangwili was not referred to the Minister. However healthcare for mothers and babies is self-evidently closely inter-related. The low number of less than 3500 deliveries across Bronglais (~500), Withybush (~1200) and Glangwili Hospitals (~1600) is particularly relevant to newborn care. From a neonatal perspective the provision of a full consultant maternity service brings with it the requirement for a fully staffed and equipped neonatal unit. Newborn needs can be accommodated, without need for a neonatal unit, if a low-risk maternity service provided through a midwifery led unit, is accompanied by emergency medical obstetric cover, staff trained in newborn resuscitation and stabilisation, and clearly defined pathways for in-utero and postnatal transfers. There is consistent evidence from around the world that the regionalisation of services for low-risk deliveries and the centralisation of high risk deliveries are effective in reducing neonatal deaths (Moster et al 2001; Heller et al 2002; Merlo et al 2005; Hallsworth et al 2007; de Jonge et al, 2009). From a neonatal perspective centralisation of consultant maternity services in a single centre in Hywel Dda would provide improved patient throughput, enable centralisation of neonatal services, facilitate stable and improved staffing,

maintenance of staff skills, more efficient resource utilisation, and would benefit infant care and outcomes.

7.1.2 Other specialist services

The proposal to develop a “two-site” model for paediatrics was not referred to the Minister. However there are other important dependencies in health care; preterm or sick infants frequently require specialist multidisciplinary follow-up care and a mother considered to have a high risk pregnancy may require specialised care herself. Clearly a full range of specialist services for mothers, babies and children, cannot be delivered at every location where babies are born. We agree with the Community Health Council’s desire to see a strengthening and enhancement of services across all hospitals with much improved networking in Hywel Dda. We note an innovative approach implemented for some paediatric specialities that involves collaborative working in a unified model of service delivery across the Hywel Dda Health Board. We commend this model for delivery of consultant level obstetric and neonatal on-call and day-time cover through a shared rota across the Health Board. Further development of such models to include for example, “consultant of the week” responsibilities for neonatal care located at a single site, would have multiple benefits. The establishment of the Welsh Neonatal Network offers further opportunity for collaborative working across neonatal and obstetric units in Wales.

7.1.3 Recommendation

Decisions regarding neonatal services cannot be made without clarity in relation to obstetric and midwifery services, and pathways of care to specialised services; we suggest that the appointment of obstetric and midwifery leads to work with the Hywel Dda paediatric lead would facilitate clear and effective decision making and strengthened collaborative service delivery.

7.2 Safety and sustainability

7.2.1 Staffing

Specialist care is provided by doctors, nurses, and “professions allied to medicine” that have had expert training. They are few in number, highly skilled, and require continued use of these skills to maintain them. Even if funds were available to establish teams of specialists at every site where babies are born, it is unlikely that there would be sufficient numbers of skilled, trained staff available to recruit, and even if recruitment were possible, their skills would inevitably rapidly be compromised through lack of sufficient patient throughput.

7.2.2 Equipment

Specialist equipment is expensive, requires skilled maintenance, and defined replacement programmes. Even if funds were available to fully equip multiple neonatal units across Hywel Dda, the costs of replacement and maintenance by skilled personnel would be unsustainable.

7.2.3 Recommendation

Strong justification for the centralisation of neonatal care is provided by the need for equitable access to care delivered by trained specialists with up-to-date skills in appropriately equipped centres; the provision of neonatal special care facilities across all Hywel Dda hospitals is neither safe nor sustainable.

7.3 A network model

7.3.1 Equity, co-ordination, and collaboration

In the vast majority of cases, pregnancy and birth are normal physiological processes, requiring skilled midwifery care, but not necessarily medical care. Mothers at high risk of delivering a baby with “over and above” needs should do so at a location with appropriate on-site facilities. However predicting pregnancy outcome can be extremely difficult and obstetric and neonatal emergencies may occur rapidly and without warning. There is no universally accepted definition of “low risk”, though guidance from NICE is available (2007) and every mother is entitled to a positive birth experience, care at or as close to home as possible and confidence that she and her baby will have rapid access to specialist care should this be needed. These aims may at first sight involve tensions but the benefits of a network model of care have been acknowledged in Wales and around the world as the most effective and efficient means of providing every mother and baby with equitable access to highly specialised care in an appropriately staffed and equipped facility when needed, with care close to home when not needed. Without defined pathways of care, the delivery of care for a sick baby all too often becomes a lottery.

7.3.2 Neonatal transfer service

Integral to a networked arrangement is an appropriately resourced system for 24 hour ambulance transfers for mothers and babies, and good general transport links. The Welsh Neonatal Network was asked to undertake a costed appraisal exercise for 24 hour neonatal transport services across Wales, but the outcome of this is unknown. Given the rurality of Hywel Dda, the reliable availability of immediate advice and support for a local paediatrician faced with the unexpected emergency delivery of a critically ill newborn baby would be an important advance.

7.3.3 Recommendation

A 24 hour neonatal transport service would strengthen neonatal care and should be established without further delay. We recommend also that consideration is given to establishing other consistent support for rural paediatricians through the Welsh Neonatal Network; for example emergency telephone consultation with a consultant at a Level 3/Neonatal Intensive Care Unit, and a rapid response team able to travel in advance of an ambulance team to provide immediate on-site assistance.

7.4 Volume of neonatal care requirement

7.4.1 Special Care and High Dependency Care

The number of Special Care days provided by each of Withybush and Glangwili Hospitals is in the region of 1000 per annum; this is about half the average provided by Special Care Units (Level 1 Neonatal Units) nationally. In 2012 Singleton provided 475 days of Special Care to babies born to mother's resident in Hywel Dda (Carmarthenshire 409; Pembrokeshire 35; Ceredigion 31).

Withybush and Glangwili provide approximately 120 and 180 days of High Dependency Care per annum respectively. In 2012 Singleton provided 274 days of High Dependency Care to babies born to mothers' resident in Hywel Dda (Carmarthenshire 174; Pembrokeshire 74; Ceredigion 26). Taking into account that the number of High Dependency Care days delivered to Hywel Dda mothers elsewhere in Wales is unknown and that unmet high dependency need cannot readily be quantified (e.g. babies that might have benefited from parenteral nutrition or non-invasive respiratory support but did not receive this), a **conservative** estimate is that babies born to Hywel Dda residents have a total High Dependency Care requirement of around 600 days per annum. This approximates to the average number of High Dependency Care days provided by Local Neonatal Units (Level 2 Neonatal Units/High Dependency Units) nationally.

7.4.2 The case for development of a Level 2 Neonatal Unit at Glangwili

The volume of Special Care provided at each of Withybush and Glangwili is half the national average provided by Level 1 neonatal units. Clinical expertise, a key determinant of quality of care and outcomes, is maintained by high volume patient throughput. High patient volume is associated with better outcomes across a wide range of health care procedures and conditions, including neonatal care (Halm et al, 2002). Providing neonatal Special Care at one site would better enable staff to retain skills and grow experience and would ensure more efficient use of resources. There is also sufficient requirement for neonatal High Dependency Care among Hywel Dda residents to justify the development of a Level 2 neonatal unit. Neonatal Intensive Care in South Wales is provided in Swansea, Cardiff, and Newport. Bristol provides neonatal cardiac/surgical care. Hence the flow of increasing intensity of care is from west to east. This, in conjunction with the close proximity of Singleton (and Morriston Hospital), are arguments in favour of developing a neonatal unit able to provide the Special Care and High Dependency Care needs of the Hywel Dda population at Glangwili Hospital.

7.4.3 Recommendation: The development of a Level 2 Neonatal Unit at Glangwili, if accompanied by appropriate changes in obstetric services, and a collaborative approach to deliver medical cover across the Health Board, offers opportunity for improved efficiency, safety, sustainability, and equity in the delivery of neonatal services.

7.5 Strengthening newborn services

7.5.1 The need for change

Healthcare has always evolved to better meet the needs of patients, and improve outcomes and patient experience; for example rapid discharge within a few days

of Caesarean section delivery is now the norm, in contrast to hospital stays of a week or more previously. The introduction of managed clinical networks in England has been accompanied by measurable benefit (Gale et al 2012). There is compelling evidence of the benefits to patients of concentrating specialised services in fewer centres (Academy of Medical Royal Colleges 2013; Royal College of Physicians 2012; Royal College of Obstetricians and Gynaecologists 2011); for example the London Stroke Strategy involving replacing 32 stroke units with 8 highly specialised units, has led to a reduction in deaths and costs. All neonatal units in Wales now utilise a common electronic patient management system that offers opportunity to make avail of up-to-date information on patient volume, care requirements, and evaluate the impact of change upon patient outcomes so that services may continue to evolve.

7.5.2 Communicating the rationale for change

Change is often unsettling and it is recognised that communities often view alterations in the way in which healthcare is delivered with suspicion. The personal concerns of professionals at the perceived loss of a service are also powerful obstacles to change. This is reflected in public protest and clinical dissent at aspects of the Hywel Dda Health Board proposals. Though sometimes difficult to communicate that a sick patient needs to get to the hospital that can provide the best care, not to the hospital that it is closest, it is crucial that this is achieved. It is also essential that achieving integrated, networked care for mothers and babies is neither presented nor viewed as a downgrading of services, and is recognised as a modernisation of services.

7.5.3 Recommendation

Community Health Councils and others representing the public interest would benefit from access to independent professional advice, up-to-date evidence, and reliable health data.

8 Concluding remarks

The Welsh Neonatal Standards (2008) were developed following recognition that previously “*these services were being delivered in an ad hoc and fragmented way*”. The Standards, the CHANTS neonatal transport service, the establishment of a Welsh Neonatal Network, and the introduction of a real-time electronic patient management system for use in day-to-day clinical care, have been major improvements to neonatal care in Wales. Elements of fragmentation persist; for example it is noted that Level 2 neonatal care (High Dependency Care) provided out-with a NICU, does not fall within the remit of the Welsh Specialised Services Committee, nor does responsibility for neonatal Special Care. However the progress made demonstrates that with clinical leadership, effective public engagement, political will, and honesty in conveying to the public the benefits of change to improved patient care, outcomes and experience, reconfiguration can deliver modern, effective, efficient neonatal services for the people of South Wales.

Appendix 1

Scrutiny Panel Terms of Reference

1. Taking account of relevant national standards, sustainability, best practice and the Welsh Government policy context set out above, to examine the proposals for service change put forward by Hywel Dda Health Board; and the objections and alternative proposals put forward by Hywel Dda Community Health Council for:
 - A&E services at Prince Philip Hospital in Llanelli; and
 - Neonatal services, specifically in relation to Glangwili (Carmarthen) and Withybush (Haverfordwest) Hospitals.
2. To provide detailed advice and recommendations to the Minister for Health and Social Services on whether the Health Board's proposals should proceed, or be modified to take account of the Community Health Council's objections and alternative proposals.

Appendix 2

Meeting with Hywel Dda Health Board, 14th August 2013

Trevor Purt	CEO
Sian-Marie James	Vice Chair
Kathryn Davies	Director of Planning, Strategic Integration, Therapies and Health Sciences
Paul Williams	Assistant Director of Strategic Planning
Sian Lewis	Consultant Haematologist & Assistant Director of Clinical Services

Meeting with Community Health Council 15th August 2013

Tony Wales	Chair
Gabrielle Heathcoat	Deputy Chair
Ashley Warlow	Chief Officer
Sam Dentten	Deputy Chief Officer
Helen Pinnell-Williams	Secretary
Ray Hine	
Paul Hinge	
Ruth Howells	Retired Consultant Obstetrician
Peter Milewski	
Pamela Parsons	
John Philips	
Chris Slader	
Janet Waymont	

Additional face-to-face meetings, telephone discussions, and written submissions

Daniel Phillips	Director of Planning, Welsh Health Specialised Services Committee
Siddartha Sen	Consultant Neonatologist, Welsh Neonatal Network
Heather Payne	Maternal and Child Health Lead, Welsh Government
Jean Mathes	Consultant Neonatologist, Singleton Hospital
Simon Fountain-Polley	Consultant Paediatrician, Bronglais Hospital and Clinical Programme Director for Women's and Children's Health, Hywel Dda Local Health Board
Martin Simmonds	Consultant Paediatrician Withybush Hospital,
Kevin Tribble	General Manager, Child and Adolescent Health, Withybush Hospital
Julie Wall	Assistant Head of Midwifery, Pembrokeshire
Annette John	Staff Nurse, Withybush Hospital
Gustavo vas Falco	Consultant Paediatrician, Withybush Hospital
Danniela Secan	Consultant Paediatrician, Glangwili Hospital
Julie Young	Sister Glangwili Hospital,
Margaret Hood	Midwife Glangwili Hospital,
Meinir Davies	Staff Nurse Glangwili Hospital

Appendix 3

Documents received or referenced

- 1) Academy of Medical Royal Colleges, the NHS Confederation and National Voices, (2013), Changing care, improving quality: Reframing the debate on reconfiguration; <http://www.nhsconfed.org/Publications/reports/Pages/Changing-care-improving-quality.aspx>
- 2) All Wales Neonatal Standards for Children and Young People's Specialised Healthcare Services (2008)
<http://wales.gov.uk/docs/caecd/publications/090908neonatalstandardsen.pdf>
- 3) All Wales Perinatal Survey Annual Report (2011)
- 4) Andrews S, Charles J, Atenstaedt R et al, Neonatal services literature review, Public Health Wales July (2011)
- 5) Bliss (2011), Baby Charter Audit Tool
- 6) Bliss (2009), Baby Charter Standards
- 7) British Association of Perinatal Medicine (2011), Categories of Care
- 8) British Association of Perinatal Medicine (2011), Neonatal Support for Stand Alone Midwifery Led Units, A Framework for Practice
- 9) British Association of Perinatal Medicine (2010), Service Standards for Hospitals providing Neonatal Care, 3rd edition
- 10) British Association of Perinatal Medicine (2001), Standards for Hospitals Providing Neonatal Intensive and High Dependency Care
- 11) Children and Young People's Health Outcomes Strategy (2012). A report of the Children and Young People's Health Outcomes Forum
- 12) de Jonge A, van der Goes BY, Ravelli AC et al (2009) Perinatal mortality and morbidity in a nationwide cohort of 529,688 low-risk planned home and hospital births BJOG 2009; 116:1177-84
- 13) Department of Health and Department for Education and Skills (2004), National Service Framework for Children, Young People and Maternity Services, Standard 11, Department of Health/Department for Education and Skills
- 14) Department of Health (2009), Toolkit for High-Quality Neonatal Services
- 15) Drayton M (2013), Wales Neonatal Network, Neonatal Capacity Review
- 16) Gale C, Santhakumaran S, Nagarajan S et al (2012) Impact of managed clinical networks on NHS specialist neonatal services in England: population based study BMJ 2012 Apr 3;344:e2105
- 17) Hallsworth M, Farrands A, Oortwijn WJ, Hatziandreou E (2007) The provision of neonatal services: Data for international comparisons, the RAND Corporation
- 18) Halm EA, Lee C, Chassin MR (2002) Is volume related to outcome in health care? A systematic review and methodologic critique of the literature Annals of Internal medicine 2002; 137:511–20
- 19) Heller G, Richardson DK, Schnell R, Misselwitz B, Künzel W, Schmidt S (2002) Are we regionalized enough? Early-neonatal deaths in low-risk births by the size of delivery units in Hesse, Germany 1990-1999 Int J Epidemiol 2002; 31:1061-8
- 20) Hywel Dda Community Health Council, Draft 2, (February 2012), Analysis and Comments of the Hywel Dda Health Board's 'Your Health Your Future' Listening and Engagement Process
- 21) Merlo J, Gerdtham UG, Eckerlund I, Håkansson S, Otterblad-Olausson P, Pakkanen M, Lindqvist PG (2005) Hospital Level of Care and Neonatal Mortality in Low and High-Risk Deliveries Reassessing the Question in Sweden by Multilevel Analysis Med Care 2005; 43:1092-1100

- 22) Moster D, Lie RT, Markestad T (2001) Neonatal mortality rates in communities with small maternity units compared with those having larger maternity units BJOG 2001; 108:904-9
- 23) National Assembly for Wales (September 2012), Children and Young People Committee, Inquiry into Neonatal Care
- 24) National Audit Office (2007), Caring for Vulnerable Babies: The reorganisation of neonatal services in England, National Audit Office
- 25) National Institute for Clinical Excellence, Clinical Guideline 55
- 26) National Institute for Clinical Excellence (2010), Quality Standards for Specialist Neonatal Care
- 27) NHS Litigation Authority (2009), Clinical Negligence Scheme for Trusts: Maternity Clinical Risk Management Standards. Version 2
- 28) Picker Institute Europe (2011), Parents' experiences of neonatal care: A report on the findings from a national survey
- 29) Royal College of Obstetricians and Gynaecologists (2011) High Quality Women's Health Care: A Proposal for Change <http://www.rcog.org.uk/files/rcog-corp/HighQualityWomensHealthcareProposalforChange.pdf>
- 30) Royal College of Obstetricians and Gynaecologists (2007), Report of the Neonatal Intensive Care Services Review Group Safer Childbirth: Minimum Standards for the Organisation and Delivery of Care in Labour
- 31) Royal College of Paediatrics and Child Health (2012), Consultant Delivered Care: An evaluation of new ways of working in paediatrics, <http://www.rcpch.ac.uk/cdc>
- 32) Royal College of Physicians (2012) Hospitals on the Edge: The time for action <http://www.rcplondon.ac.uk/sites/default/files/documents/hospitals-on-the-edge-report.pdf>
- 33) Wales Neonatal Network (2011), CHANTS (Cymru inter-Hospital Acute Neonatal Transfer Service), Annual report 2011
- 34) Anonymous, The SWAT Sensible Solution for Equitable Secondary Healthcare Provision across Wales, Date Unknown
- 35) Anonymous, Designed to Protect, Date Unknown

Appendix 4

Definitions (British Association of Perinatal Medicine, 2011)

Intensive Care Day

- Any day where a baby receives any form of mechanical respiratory support via a tracheal tube
- BOTH non-invasive ventilation (e.g. nasal CPAP, SIPAP, BIPAP, vapotherm) and Parenteral Nutrition
- Day of surgery (including laser therapy for ROP)
- Day of death
- Any day receiving any of the following
 - umbilical arterial line
 - umbilical venous line
 - peripheral arterial line
 - insulin infusion
 - chest drain
 - exchange transfusion
 - therapeutic hypothermia
 - prostaglandin infusion
 - replogle tube
 - epidural catheter
 - silo for gastroschisis
 - external ventricular drain
 - dialysis (any type)

High Dependency Care Day

Any day where a baby does not fulfil the criteria for intensive care where any of the following apply:

- any day where a baby receives any form of non-invasive respiratory support
- (eg nasal CPAP, SIPAP, BIPAP, HHFNC)
- any day receiving any of the following:
 - parenteral nutrition
 - continuous infusion of drugs (except prostaglandin &/or insulin)
 - presence of a central venous or percutaneous long line
 - presence of a tracheostomy
 - presence of a urethral or suprapubic catheter
 - presence of trans-anastomotic tube following oesophageal atresia repair
 - presence of a nasopharyngeal airway/nasal stent
 - observation of seizures/cerebral function monitoring
 - barrier nursing
 - ventricular tap

Special Care Day

Any day where a baby does not fulfil the criteria for intensive or high dependency care and requires any of the following:

- oxygen by nasal cannula
- feeding by nasogastric, jejunal tube or gastrostomy

- continuous physiological monitoring (excluding apnoea monitors only)
- care of a stoma
- presence of intravenous cannula
- receiving phototherapy
- special observation of physiological variables at least 4 hourly

Transitional Care Day

This can be delivered in two service models, within a dedicated transitional care ward or within a postnatal ward. In either case the mother must be resident with her baby and providing care. Care above that needed normally is provided by the mother with support from a midwife/healthcare professional who needs no specialist neonatal training. Examples include low birth-weight babies, babies who are on a stable reducing programme of opiate withdrawal for Neonatal Abstinence Syndrome and babies requiring a specific treatment that can be administered on a post-natal ward, such as antibiotics or phototherapy.

The Scrutiny Panel Report

On Proposed Service Change Proposals

At

Prince Phillip Hospital, Llanelli

September 2013

Professor Neena Modi: Expert member for Neonatal Services

Dr Jim Wardrobe: Expert member for Emergency Care

Dr David Salter: Retired former Deputy Chief Medical Officer for Wales

Summary of Main Recommendation

In the Panel's opinion the development of an Emergency Nurse Practitioner led and General Practitioner supported (ENP+GP) model would best serve the people of Llanelli.

If the panel's recommendations are accepted then this would mean:

- **The hospital would continue to treat most of the patients that go to PPH at present.**
- **The ENP+GP unit would deal with the less serious illnesses and injuries but would be supported by the medical doctors and anaesthetists if patients with more serious conditions arrived unexpectedly.**
- **Patients sent to PPH by their GPs as emergency admissions would be seen directly by specialist medical teams without having to go through A&E and may start their treatment sooner than they would under the existing system.**
- **Patients requiring care by an out of hours general practitioner would be seen in the same unit.**

1. Replacement of the Emergency Department Service at Prince Phillip Hospital (PPH).

- The panel strongly support the case for replacement of the “A&E” service at PPH. The case for such a change is supported by the Local Health Board (LHB) and the Community Health Council (CHC).
- As PPH will not have an A&E department, signage should be changed to indicate the scope of the unit. The Panel was not requested to advise on the naming of the new facility. We believe that the naming of such units is subject to discussions across Wales. We advise that the name should make it clear to the public the type of medical and surgical conditions which it can treat. In the meantime, names such as Urgent Care Centre, Urgent primary care and minor injury unit or Urgent GP and minor injury unit are names which could be applied to the type of unit the Panel recommends.
- Traffic signs indicating the “A&E” unit should be removed or replaced.

2. Safety and benefits of the Emergency Nurse Practitioner (ENP) +General Practitioner (GP) model

- This model is safe and has many other advantages that work towards NHS Wales’ plan of greater use of primary and community care.
- Medical support for the ENPs would result in fewer patients being sent to other hospitals or other departments within PPH and more patients being treated at a single visit.
- Such a model would be able to deal with most of the current workload, given that this is heavily skewed to the treatment of more minor conditions.
- There would be more likelihood of dealing with more patients with more complicated medical needs, such as those with alcohol and drug problems (the overnight GP service already deals with such patients).
- Local GPs working alongside hospital colleagues would improve the way they work together, with better working between community and hospital care.
- It would present a major opportunity for GP training in urgent care giving Hywel Dda Local Health Board a GP workforce with the ability to deal with more complicated urgent medical and surgical problems that occur in primary care and reducing the need to send some patients for hospital care. It would support better screening of the elderly who may be frail and suffering falls, for conditions that can be treated to reduce the recurrence of falls.
- Better co-operation between the Out of Hours service and the new Department would be increased.
- Close working with the similar service provided at Singleton Hospital would be of benefit and possibly increase the opportunities for training and increase the number of doctors available to work in either unit.
- Discussions with the Postgraduate Deanery (responsible for the training of qualified doctors) would highlight these training opportunities and aid the ability to employ doctors in urgent care in the future.

In the Panel’s opinion the development of an ENP led and GP supported (ENP+GP) model would best serve the people of Llanelli and reduce the risks of major increases in patients being sent other units. It would best serve the main strategy of greater emphasis

on primary care and better working between hospital and community services. It presents huge opportunities for training and development of GPs to help Hywel Dda LHB provide better community care in the future.

3. Safety and benefits of the Emergency Nurse Practitioner model.

- This model is probably safe but there would be significant limitations on the type of cases that could be handled at PPH alone.
- There would almost certainly be an increase in patients being sent to other hospitals and departments within PPH and there is a risk of a significant increase in patients sent to Morriston Hospital and or an increase in transfers to Glangwili Hospital.
- A major increase in patients sent to already stretched emergency departments would result in a deterioration of quality not only for Llanelli residents but for existing users of services at other hospitals.
- Increased transfer to Glangwili would also cause transport problems for patients discharged after treatment at Glangwili.
- There would be a need for more support from medicine for more patients with difficult problems such as alcohol and drug abuse. These problems are already part of the work done by the acute medicine department but this would increase.

In the Panel's opinion many of the added advantages of the ENP+GP model would be lost and does not support this option over the ENP+GP model.

4. Out of Hours Service

- The barrier between the Out of Hours Centre and the existing "A&E" department is artificial. Patients in the "A&E" needing GP care have to telephone to obtain an appointment in the Unit across the same corridor. This seems contrary to good patient care and efficient use of resource. The reasons for such barriers should be explored and ways found that remove barriers to patient care introduced.

There should be an easy means for patients to go from one department to the other.

5. Access to primary care/ GP hospital referrals.

- There were many comments especially from the CHC about patients' poor access to their GPs in some areas, resulting in increased Emergency Department (ED) attendance. The CHC was planning a survey of patients attending the ED to provide evidence of the magnitude of such problems. This is a worrying finding and likely to be a significant bar to the LHB strategy of greater use of community services. Some patients referred for urgent or emergency admission to hospital are directed through the existing "A&E" rather than seeing doctors from specialist departments first. This can lead to delays in starting the most appropriate care.

If the CHC survey confirms problems with access to primary care, then action should be taken to remove such barriers. Patients referred by their GP to specialties should not have to go through the ED unless there were systems in place to assess such patients with a view to preventing admission.

Technical Documents Supporting the Advice and Recommendations

Context and Rationale

Hywel Dda Local Health Board (HD LHB) has carried out a consultation on the re-organisation of ED services in West Wales. Part of that plan was to replace the current part time ED with a Local Accident Unit (LAU). The Community Health Council had considered these plans but had asked that the LAU which would be mainly nurse led, should have GP support and be named an Urgent Care Centre (UCC).

The decision had been referred to the Minister for Health of the Welsh Assembly by the CHC. The Minister has sought external advice on the proposals by the LHB and the CHC by means of a Scrutiny Panel.

Current Emergency Department Services in West Wales

The current provision of services is well described in the supporting documents, provided by the LHB and the CHC. West Wales presents challenges for Emergency Care provision due to the large distances and relatively poor transport links in a rural setting. There are currently three Type 1 EDs providing 24 hour care and one Type 2 department at Prince Philip Hospital (PPH) Llanelli. It is the future of PPH that is the subject of this Scrutiny.

Services at PPH

- The ED is staffed by Emergency Medicine doctors 8am to 10 pm seven days per week and overnight the department is staffed by GPs with a special interest in A&E.
- The department sees 30,000 new patients per year with 3,000 ambulance attendances and a 10% admission rate. There are a number of protocols in place that divert ambulances with general surgical conditions, children, major trauma and other conditions to other hospitals.
- The ED is supported by acute medicine, imaging and laboratory services. There is a small ITU/HDU. There are fracture clinics during the week and elective orthopaedics on site. There is no general surgery or paediatrics on site.
- There is a co-located Out of (OOH) facility run from the Fracture Clinic next to the ED. However there is no common triage mechanisms and there are artificial barriers to access that prevent primary care patients moving easily from the ED to OOH.

Case for change

- The EDs in the area are struggling to maintain staffing, a problem in Emergency Medicine (EM) throughout the whole of the UK. However with only two substantive EM consultants, no EM middle grade trainees and a few substantive non consultant middle grade doctors, the Emergency Medicine staffing in Hywel Dda is severely stretched and is very far removed from any current guidelines for staffing A&E departments. The maintenance of the service is highly dependent on the hard work and good will of a few individuals. The situation should

be regarded as a major clinical and organisational risk. There is no prospect of improvement in this situation in the medium or longer term with the current need to staff 4 A&E departments. This is not sustainable, desirable or safe.

- Problems in EDs have been widely publicised and NHS England is undertaking a whole systems review to try and address the issue. The staffing issue in Wales is even more acute.
- Advances in treatment of some conditions have led to concentration of specialist services with patients travelling far longer distances to receive better care.
- The back-up services available at PPH, while capable of sustaining a safe ED taking selective ambulance patients, is not ideal. The department does not function as an ED at night.

National Standards and Welsh Government Policy

- NHS Wales has set out its five year vision in “Together for Health”. The main policy direction is better access to primary care and better local services. Services must be put on a strong basis to ensure long term sustainability while keeping services as local as possible. It acknowledges the challenges of staffing in some specialties and financial pressures.
- The College of Emergency Medicine (CEM) sets out standards for ED staffing. There should be a consultant in Emergency Medicine available at all times and a doctor of ST4 level or above in the department at all times. HD LHB fails to meet these standards in its EDs. The national workforce problem is not going to improve in the foreseeable future. All avenues have been tried to solve this problem including the recruitment of overseas doctors.
- If HD LHB is to provide a safe ED network then there is an overwhelming case for concentrating resources in fewer units.
- The pattern of work and case mix in PPH ED is not ideal to support Emergency Medicine training.

Sustainability

- There is strong evidence that the current ED framework in Hywel Dda is not sustainable. PPH is not an ED at night. Other departments struggle to provide safe staffing. In order to try and provide a long term sustainable ED network hard decisions need to be made.

Best practice

- It appears that many of the best clinical practice decisions have been made with centralisation of services for heart attack, major trauma, general surgery and paediatrics. This has left PPH with the bare minimum of clinical support for the ED. While the support is within CEM guidelines, it is not the ideal configuration for support services.
- Staffing problems will mean that it is impossible to provide an up to date EM service and the case mix is far from ideal for EM training.

HD LHB proposals

- The proposal is to continue an acute medical take with a medical receiving unit (currently the model at night) and an Emergency Nurse Practitioner led minor injury unit (or Local Accident Unit).

Results of the consultation process

- There appears to have been a large consultation process with staff, the general public and the CHC.
- There also appears to be general support for change and that the current model is not sustainable but there are a number of important documented objections that need to be considered.
- The main counter proposal by the CHC is that the ED should be replaced with an “Urgent Care Centre” that would have 24 hour GP support.
- Acute physicians at PPH have expressed their main concerns as that with a nurse led model, they, as physicians, would be asked to provide support out-with their competence in the areas of paediatrics, orthopaedics and general surgery. There are also concerns about the care needed by patients brought by the police.
- Local primary care (LMC) agrees that the current situation at PPH is not sustainable. They have reservations about a nurse practitioner led unit but also about capacity in primary care to take up increased community care.
- The National Clinical Forum of leading clinicians agrees that the situation in Hywel Dda is not sustainable. They think that even greater consolidation of services would provide a more sustainable solution.

Developments subsequent to the consultation

- PPH clinicians, local primary care and PPH management have engaged in an exercise to explore the type of services that would replace the “A&E” Service at PPH. They have set up five work streams to provide options for consideration.
- These work streams include forward thinking plans for the development of services. Perhaps those for acute medicine and for the management of the frail elderly are most advanced. Given the highly selective nature of the current workload, these plans will probably provide a safe and sustainable solution for the acute medical patients attending PPH from cardiac arrest to ambulatory care for medical conditions. The work on the care of the frail elderly patient has the potential to improve care for this very important group of patients.
- There are two models offered for the care of minor illness and minor injury. One is staffed only by emergency nurses practitioners (ENP), the other uses the same ENP model augmented by a GP with special interest in urgent care (ENP+GP). The ENP+GP model seemingly has been introduced with great success at Singleton Hospital in Swansea. In Singleton they apparently have no problem in recruiting GPs to staff the model.
- While a full impact analysis is not complete on these two models, it is clear that the acute physicians continue to be concerned about the safety and effectiveness of the ENP model and clinical opinion is firmly behind the ENP+GP model. The ENPs the Panel met voiced

a clear preference for the ENP+GP model; they think this would make them more effective.

General points made by CHC members, at their meeting with the Panel

- Hywel Dda is a large and largely rural community with poor transport links and long transport times
- Bronglais Hospital is isolated and serves a large area to the north and is thus strategically important.
- Llanelli is more of an urban area with stronger links to Swansea both culturally and in terms of transport and referral patterns.
- The use of data and statistics by the LHB including population health needs assessment was either poor or missing completely.
- There was a perception that the LHB was advertising locum posts rather than substantive posts.
- There was agreement that new ways of working were going to be required, “creative solutions that would tackle rurality”.

Issues specific to PPH made by CHC members

- The CHC acknowledged that professional opinion had stated that the current situation was not sustainable.
- The CHC preferred model was for an “Urgent Care Centre” with ENPs working with doctor support 24/7. The reasons for this model were provided in the referral documents and are noted above.
- The model of the GP unit at Singleton hospital was said to be successful.
- There were significant issues about the transfer of patients to Glangwili Hospital. If these patients were discharged in the evening and at night, there could be major problems with transport home as the public transport links were not good.
- There were concerns expressed about capacity at Glangwili and Morriston A&E.
- There was an opinion that the hospital had been built with public subscription and that the population will always go to the hospital.
- There were a number of demographic reasons why PPH should continue to provide a doctor led service, including high levels of deprivation, a high immigrant population, high drug and substance misuse, the proximity of the police cells, and a different culture between Llanelli and Carmarthen.
- The CHC had been assured that any solution would be clinically led.
- There was a comment that the signs to an A&E department were potentially misleading, especially to visitors.
- There were a number of comments that access to primary care was poor in some areas leading to increased ED visits. Also there was some evidence that GP emergency admissions had to go through the “A&E” department.
- The Panel was careful to clarify that the CHC agreed the model of care that had been suggested. They confirmed that they are proposing an acute medical receiving unit and an Urgent Care Centre with ENP and GPs working 24 hours per day. They agreed this model was not an A&E department.

Conclusions

The College of Emergency Medicine has a position statement on reconfiguration of services and how these should be judged. Dr Wardrobe has adapted these tests to apply to the local situation.

- 1. Safe, effective and accessible delivery of emergency care must lie at the heart of all decision making in reconfiguration.**

Opinion

- Either the ENP or ENP+GP model would provide safe health care.
- The ENP model would probably provide less effective and less accessible healthcare with more patients being transferred to other services.
- The ENP+GP model is likely to lessen the need for transfer and lessen the impact on already stretched EDs especially at Morriston.
- The acute physicians have voiced concern about the ENP model in that they would be asked to provide clinical advice for orthopaedics, paediatrics and O&G. There are the plans for PPH that the orthopaedic presence will actually be enhanced. Major trauma will be taken to Morriston Hospital and moderate isolated limb injury would again be taken by ambulance to other Emergency Medicine departments.
- The Nurse Practitioner will be well trained in the management of minor trauma and able to recognise the need for transfer. There will be orthopaedic doctors on site who should be able to provide occasional orthopaedic advice
- There may be a vanishingly small number of patients that walk in with an injury that needs immediate intervention. There should be sufficient orthopaedic and anaesthetic back up and it is hard to see why acute medicine should be involved.
- Regarding the care of a sick child, there are already systems in place to provide anaesthetic support (with the staff updated in the care of children). The aim would be to stabilise and transfer to more appropriate care. Children with minor illness may need referral to either GP services or to another ED.
- The same would apply to general surgical patients.
- There are issues surrounding the care of patients with alcohol or drug intoxication. PPH has a work stream looking at the care of such patients. The details are not yet finalised but given adequate resource, planning and training it should be possible to deal with these patients effectively. Indeed there are opportunities to improve the on-going care of these patients.

- 2. Commissioners must fully understand the complexity of the emergency care case mix and its distribution over a 24 hour period.**

There is evidence the commissioners understand the case mix although the CHC voiced concerns about some of the statistics and a health needs assessment.

3. The competencies and skillsets of the clinical decision makers in the emergency care system must be considered before any reconfiguration proposals are allowed to proceed.

Opinion

- The commissioners have considered the skills required of nurse practitioners but perhaps overestimate the confidence of the ENPs to handle some conditions without medical support.
- The numbers of ENPs trained/ in training is currently not sufficient to run a 24/7 service.
- There are already a number of GPs working at nights that have very significant experience of ED work. These numbers will have to grow if the ENP+GP model is accepted. Experience at Singleton Hospital indicates that there is no shortage of GPs willing to undertake such work. However recruitment, training and CPD of these GPs will require careful planning.

4. Close collaboration with local clinical experts are vital in any discussions.

Local experts in Emergency Medicine, Acute Medicine have been actively involved as have GPs. The views of the clinicians who will have a direct role in service delivery are very important.

5. Any proposed models for care delivery must be clinically led.

The ENP+GP model has significant clinical support by the acute physicians, the ENPs and it is believed, local primary care.

The ENP model has some support from EM.

6. The training and education of the emergency care workforce must lie at the heart of the service to help optimise the quality of care delivered

Training and education of the ENPs is being given prominence.

The ENP+GP model gives a golden opportunity to provide a novel and effective learning environment for GP trainees. This has the potential to increase the long term sustainability of urgent care workforce in Hywel Dda.

7. A high quality clinical governance and risk management programme must be built into any proposed reconfiguration with a set of metrics that can be shared between all relevant stakeholders to ensure the pursuit of excellence in emergency care.

It is not entirely clear what the clinical governance arrangements are going to be. Until the final model is decided this will be difficult and the management team are very aware of the need for this infrastructure.

8. The unit must have a cohesive 24/7 support service structure from key specialties and services including acute medicine, intensive care/anaesthesia, diagnostic imaging and appropriate laboratory services.

PPH has the services required to support a selective emergency medical take.

9. Ideally paediatrics, general surgery and orthopaedics should also be on site. If they are not, then safe care pathways with robust governance processes linked to corporate responsibilities must be in place for the management and safe transfer of patients.

The PPH management team seem very aware of these issues and already procedures are in place to deal with general surgical, paediatric and orthopaedic patients. These systems will have to be reviewed before service change.

10. Detailed modelling of the potential impact of any reconfiguration proposal on the local population and healthcare economy is vital.

The impact assessment and modelling of patient flows is work in progress. It is likely that the ENP+GP service would not result in major changes in patient flows. The frailty work and the acute medical plans could expedite patient care in some instances and may prevent admissions.

The ENP model may result in significant onward referral to other services. This could have significant impact on Morriston hospital. An increase in patient attendances at Morriston could have a major impact on the safety of patients, not only of those from HD area but also those from other Health Boards.

Appendix 1

Terms of reference

The following Terms of Reference for the Scrutiny Panel have been agreed:

Taking account of relevant national standards, sustainability, best practice and the Welsh Government policy context set out above, to examine the proposals for service change put forward by Hywel Dda Health Board; and the objections and alternative proposals put forward by Hywel Dda Community Health Council for:

- A&E services at Prince Philip Hospital in Llanelli; and
- Neonatal services, specifically in relation to Glangwili (Carmarthen) and Withybush (Haverfordwest) Hospitals.

To provide detailed advice and recommendations to the Minister for Health and Social Services on whether the Health Board's proposals should proceed, or be modified to take account of the Community Health Council's objections and alternative proposals.

Appendix 2

Documents examined

Together for Health

College of Emergency Medicine Standards for Reconfiguration of Services

College of Emergency Medicine: The Way Ahead

Changing Care and Improving Quality

Key submission: A&E service in Prince Philip Hospital Llanelli- Hywel Dda Health Board

Supporting information in relation to the Hywel Dda Community Health Council Referral

Document: A&E Department at Prince Philip Hospital

National Clinical Forum Response

Appendix 3

Meetings with Hywel Dda Health Board and with representatives from PPH Hospital

Trevor Purt - CEO

Sian-Marie James - Vice Chair

Kathryn Davies - Director of Planning, Strategic Integration, Therapies and Health Sciences

Paul Williams - Assistant Director of Strategic Planning

Dr Sian Lewis - Consultant Haematologist & Assistant Director of Clinical Services

Jeremy Williams - Consultant, Emergency Medicine

Sharon Burford - Project Manager, Planning Dept & Primary Care Out of Hours Manager

Mansell Bennett - Programme Manager, PPH Unscheduled Care Programme

Dr Robbie Ghosal - Consultant Respiratory Physician & Lead for Acute Medicine Work stream

Dr Granville Morris - Consultant Gerontologist and Lead for Frailty Work stream

Dr David Samuels - Clinical Leadership Fellow & Lead for Substance Abuse and Mental Health Work stream

Ann Marie Lewis - ENP, PPH

Laura Parkinson - ENP, PPH

Meeting with Community Health Council 15th August

Tony Wales - Chair

Gabrielle Heathcoat - Deputy Chair

Ashley Warlow - Chief Officer

Sam Dentten - Deputy Chief Officer

Helen Pinnell Williams - Secretary

Ray Hine

Paul Hinge

Ruth Howells

Peter Milewski

Pamela Parsons

John Philips

Chris Slader

Janet Waymont

P-04-394 Save our Services – Prince Philip Action Group – Correspondence from the petitioner to the Clerking team, 30.10.2013

Sosppan welcomes the opportunity to respond in respect of the petition presented on behalf of the people of Llanelli.

Sosppan clearly recognises that events have moved on since the petition was presented and also that the Health Minister's decision is for a Nurse Led/Doctor supported unit at Prince Philip, which is NOT what Sosppan seeks.

Sosppan is of the opinion that the petition should remain active.

Judicial Review proceedings are in place and this has now been widened to include the Minister Sosppan is of the opinion that ONLY a DOCTOR led emergency service at Prince Philip Hospital is acceptable.

V.B Hitchman(Chairman) 30-10-2013.

**P-04-430 Proposed closure of Tenby Minor Injuries Unit - Correspondence
from the petitioner to the Chair, 30.08.2013**

**Pafiliwn De Valence
Upper Frog Street
DINBYCH-Y-PYSGOD
Sir Benfro
SA70 7JD
E-bost: tenbytownclerk@btconnect.com
Fon: (01834) 842730
Fax: (01834) 849094**

**De Valence Pavilion
Upper Frog Street
TENBY
Pembrokeshire
SA70 7JD
E-mail:
tenbytownclerk@btconnect.com
Telephone: (01834) 842730
Fax: (01834) 849094**

**TENBY TOWN COUNCIL
CYNGOR TREF DINBYCH-Y-PYSGOD**

Clerk to the Council/Financial Officer : Clerc i'r Cyngor/Trysorwyd

30th August 2013

Mr. William Powell AM
Chair
Petitions Committee
National Assembly for Wales
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1NA

Dear Mr. Powell

Thank you for your recent attendance at a meeting in Tenby to discuss your committee's continued consideration of our recent petition regarding the Hywel Dda Health Board's (LHB) proposals to close the minor injuries unit (MIU) at Tenby Cottage Hospital and transfer its services to local GP practices.

As you will be aware I submitted the petition on behalf of both Tenby Town Council, and the South East Pembrokeshire Health Network. However, since my original submission, Tenby Town Council has broadened the engagement to include all the county councillors and community councils in the south east Pembrokeshire area as we all speak with one voice in opposition to the proposal in the Hywel Dda Local Health Board consultation Your Health Your Future to close Tenby Minor Injuries Unit in favour of a re-provision of service via the local GP practices.

The MIU provides a valuable, and much valued service not only to residents (approximately 20,000 within a five mile radius of Tenby) but also to visitors during the summer months when the population of the area increases to over 50,000. We fear that the services current provided cannot be adequately replicated by the Health Board's plan. When asked by the Town Council during last year's consultation exercise, both Tenby and Saundersfoot GP practices shared these concerns, a position that we believe remains unchanged.

Originally, the Community Health Council (CHC) was minded to include the proposed closure of the MIU in its referral of a number of issues within the Your Health Your Future proposals to be called in for review by Mr. Mark Drakeford, Minister for Health and Social Services.

However, at the 11th hour the CHC decided to withdraw this element from their referral on the proviso that a satisfactory arrangement for the re-provision of withdrawn services be agreed between the Hywel Dda Health Board and the local GP practices.

Through our AMs, and direct correspondence we have requested a meeting with Mr Drakeford, but he has declined feeling that this is 'a matter for local resolution rather than Ministerial determination' as the matter has not been formally referred to him.

He understands that the LHB is discussing the replacement MIU services with the local GPs. However, from our discussions with the GP practices in Tenby and Saundersfoot, we are given to understand that they are no further forward in reaching an agreement than when the Your health Your Future consultation began.

Mrs. Sue Lewis, of the LHB, kindly attended a recent meeting involving local town, county and community councillors and GPs from Tenby Surgery where the MIU, and the possibilities of creating a community health hub at Tenby Cottage Hospital were discussed.

One thing that became apparent at the meeting was that the local GPs did not feel that the Health Board fully understood the vastly different requirements for health provision in a main tourist area like Tenby and south east Pembrokeshire. (I enclose a copy of the minutes of that meeting for your consideration).

We were concerned to learn that at the time of our meeting only two meetings had been held with local GPs and are further concerned to learn that the CHC has had no communication from the local GP practices, even though the LHB state they are in discussion. One of our County Councillors has lodged a Freedom of Information request regarding the level of consultation between the LHB and the GPs and is awaiting a response.

Both we, and Mr. Drakeford, are aware that there is also an issue over provision of service at the MIU over weekends and Bank Holidays when the GPs do not normally work. In an effort to resolve this the LHB have piloted a scheme between 18th July and 7th September whereby this service has been provided by a third party (in this instance the Red Cross).

We are again extremely concerned as to how the LHB organised this pilot scheme. We believe the CHC were only aware that the pilot was going to be undertaken on the last day of submission of tenders for the scheme and were informed via a third party that the contract had been agreed and the scheme would actually commence.

The CHC were successful in reaching an agreement with the LHB that the MIU's Emergency Nurse Practitioners (ENPs) remain in situ to oversee the pilot (to ensure that the Red Cross were able to deal with all the types of injuries that presented at the MIU). However, this agreement was subject to a 'mid-term review' and, after four weeks, the ENPs were withdrawn by the LHB and relocated to the A&E department of Withybush Hospital. We understand that this decision was taken not only because the LHB

considered that the Red Cross cover was adequate but due to manpower shortages at Withybush.

Although the pilot scheme still has one week to run, we would be interested to see a complete evaluation by the LHB including the effect on patients and a full financial comparison between the two modes of service.

It was also revealed at our meeting involving the local Tenby practice that the GPs, as part of their consultations with the Health Board over future provision of services, had asked the Board if they could research models of provision in other mainly tourist areas in the United Kingdom with particular reference to Minor Injuries. Newquay in Cornwall was cited as an example.

Tenby Town Council wrote to Mr. Purt, Chief Executive of the Hywel Dda Health Board on 12th June 2013 asking if this modelling exercise is being undertaken and, if so, if the results could be made available to us once completed. To date we have received no information and we would be interested to learn if the LHB has indeed commenced this research and prepared evidence of models and costings as promised.

The LHB has repeatedly given assurances that the MIU in Tenby will not close until the current levels of service are replicated by an alternative provider, and that the level of weekend and Bank Holiday provision (via ENPs) will resume at the conclusion of the pilot scheme. We are content to accept these reassurances at the moment but would stress that the preferred option throughout our area is that the MIU remains open throughout the year and staffing provision be maintained at its present level through the ENPs.

Yours sincerely

Mr. Andrew Davies
FINANCIAL OFFICER/CLERK TO THE COUNCIL

REPORT OF THE MEETING BETWEEN COUNTY, TOWN, NEIGHBOURING COMMUNITY COUNCILLORS WITH MRS S LEWIS HYWEL DDA COUNTY DIRECTOR FOR PEMBROKESHIRE - PROVISION FOR TENBY COTTAGE HOSPITAL SITE, GAS LANE HELD 31ST MAY 2013

PRESENT

Councillor M Evans	Pembrokeshire County Councillor (Tenby South)
Councillor P Baker	Pembrokeshire County Councillor (Saundersfoot)
Councillor J Preston	Pembrokeshire County Councillor (St Mary's Out Liberty)
Councillor T Brinsdon	Pembrokeshire County Councillor (Amroth)
Councillor J Williams	Pembrokeshire County Councillor (East Williamston)
Councillor B Cleevely	Saundersfoot Community Council
Councillor C Thomas	Tenby Town Council
Councillor L Blackhall	Tenby Town Council
Mrs S Lewis	Hywel Dda County Director for Pembrokeshire
Dr I Griffiths	Tenby GP
Dr D Kelly	Tenby GP
Mr M Thomas	SEPCHN
Mr A. Davies	Clerk to Tenby Town Council/Financial Officer
Mrs L Hensman	Assistant Clerk

1. APOLOGIES

Apologies received from County Councillor M Williams, Tenby North Ward, Councillor T Hallett, Councillor Mrs S Lane, Councillor Mrs T Rossiter and Councillor Mrs C Brown.

County Councillor M Evans took the Chair explaining there was no formal agenda; however he took the opportunity to thank everyone for giving their time to discuss the provision for Tenby Cottage Hospital, Gas Lane, Tenby and update any progress in relation to the proposed closure of Tenby MIU.

Following discussion on the present situation relating to Tenby MIU, Mrs Lewis reiterated on behalf of the Hywel Dda Health Board that they stand by the statement 'no changes will be made to Minor Injury cover in Tenby until suitable alternative provision of services have been put in place', adding unfortunately nothing further can be discussed or progressed forward on this matter until the Welsh Assembly Health Minister Mark Drakeford returns his report, following it being referred to him by the Community Health Council. Hywel Dda Health Board has been pressing the Welsh Assembly for a response so they can progress and develop the future provision of services as documented in the proposals, however they are still waiting.

Councillors all expressed how strongly they felt that Hywel Dda Health Board still failed to fully appreciate the pressures placed on local health provision not only by the large influx of holiday makers during the summer months but also by the limited transportation network, the large percentage of people who do not have access to their own vehicle and the large elderly population within south east Pembrokeshire.

Mrs Lewis explained that the Health Board had held several meetings with the Local Doctors Surgeries and now they are looking into creating a 'models of provision' for Tenby by reviewing models of similar tourist destinations where the population increased dramatically,

giving examples like Newquay in Cornwall. The doctors responded saying they were prepared to recommence negotiations on alternative provision of care once the Minister's decision was known and when documentation of alternative models with costings are provided.

Discussion took place in relation to options available to utilise the present Tenby Cottage Hospital in Gas Lane as the community health hub for south east Pembrokeshire. It was outlined that many of the facilities highlighted including Consultant led Surgical, Medical, Orthopaedic and Gynaecology Clinics, Dentistry, Ophthalmology, Podiatry, Family Planning and In patient beds used to be present at the old cottage hospital site and gradually they were withdrawn due mainly to staff shortages at the main hospital, resulting in minimal services remaining like at present. Therefore it was felt developing the services that are missing in the community will be providing the same services under a different title and these services were well used and reduced anxiety and stress for the local residents needs in relation to transportation issues. Mrs Lewis stressed that the Health Board were fully committed to looking at the services that could be provided at the new site and said it would be illogical for them not to look at utilising such a fairly new, purpose built building and she denied that the Health Board were considering disposing of the building.

In conclusion Mrs Lewis reaffirmed that, following the Health Minister's decision, she would be happy to meet with Councillors round the table again to look at services that are currently operated from the building and what additional services could be introduced.

All present at the meeting welcomed the commitment made by the Health Board but felt it was still important to ensure that Tenby MIU services were retained in the area at present levels.

Plan of Action

- 1).To write and invite Mr Drakeford, Welsh Minister for Health , to visit Tenby enabling him to gain a better understanding of the needs of the area prior to making his final decision on the Hywel Dda Health Boards proposal.

**P-04-431 Against Health Cuts from the Residents of
Pembrokeshire – Correspondence from the petitioner to the
Chair, 30.10.2013**

**Dr Chris Overton
Consultant Obstetrician & Gynaecologist
Withybush DGH
Chairman SWAT
30th October 2013**

**Mr William Powell AM
Chairman Petitions Committee
Welsh Government**

Ref: P-04-367/394/430/455

Dear Mr Powell

I am writing to you as part of our ongoing petition to save ALL services at Withybush Hospital and in particular to respond to the Scrutiny Panel report on Neonatal services in West Wales.

May I first say that I have to applaud the way that the Health Board focused everyone's attention onto the loss of neonatal services at Withybush DGH.

In their document of proposals released on 15 January 2013 it was promised that Consultant Obstetrics and Consultant Paediatrics would be retained at Withybush DGH. An uproar then ensued over the proposed closure of SCBU at Withybush and the aspirational development of a level 2 Neonatal unit at Glangwili. This eventually led to the CHC's referral and the Health Minister's decision to ask for a Scrutiny Panel to look into the proposals for neonatal services.

Below is the preface to their report.

"The Panel would like to preface this advice by stating that the configuration of neonatal services cannot be determined in the absence of clear and definite plans for obstetric and midwifery services in the Hywel

Dda area, including Bronglais Hospital, Ceredigion as well as at Glangwili Hospital, Carmarthen, and Withybush Hospital, Haverfordwest. Our advice to the Minister is to seek confirmation from Hywel Dda Local Health Board of the maternity (obstetric and midwifery) plans that will be implemented before reaching a conclusion on the configuration of neonatal services.”

Whilst much has been made of the one paragraph suggesting that a level 2 neonatal unit at Glangwili can be supported the rest of the document makes it quite clear that the Health Board have misled the public, the CHC, the Health Minister and indeed the Welsh Government. This has led to the wrong group of experts on the Scrutiny panel being asked the wrong question.

They make it quite clear on many occasions throughout the document that the Obstetric and Paediatric plans were beyond their remit and yet were integral to any service change model. There were no Obstetric and Paediatric plans available to the panel in the Health Board proposals save the vague promises which I have already alluded to and which the panel obviously found incongruous with the development of a level 2 neonatal unit and the transfer of high risk Obstetrics to one site.

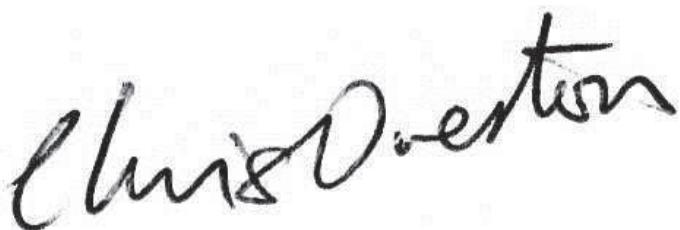
Even now as you are reading this letter and discussing the Scrutiny panel report in your meeting on 11 November there will be groups of doctors and midwives discussing what kind of Obstetric and Paediatric services there can be at each site. A deadline has been set and the pressure is on to come up with something palatable to the Health Minister and the Welsh Government. Of particular difficulty is the arrangement for Paediatrics which in the small print of the 15 January proposals acknowledged that it might be impossible to support Paediatrics at two sites in the South of Hywel Dda.

“However, if recruitment problems mitigate against safe and sustainable acute Paediatric services in both Glangwili and Withybush Hospitals, the Board is asked to approve to locate a single service in Glangwili Hospital for the South of Hywel Dda”

There is in fact a serious issue developing already in the Paediatric rotas at Withybush DGH as a direct result of management interference and obstruction in appointing to various unfilled posts. The management I am sure will say that they have been trying very hard to recruit but this is simply not true. Following a recent advert 18 applications were received for middle tier doctors in Paediatrics which was whittled down to a shortlist of 8 of which 4 interviewed and 2 were appointed. The Paediatric Lead (not based in Withybush and did not take part in the process of appointment at any stage) has stopped one of the two appointees from taking up post for no good reason. The consultants are having to work unsafely without middle grade support during some shifts each week. There is a lack of desire by management to find a solution to an unfilled consultant post of almost one year's duration even though the Consultants at Withybush have a solution and a Consultant colleague from a distant hospital who is keen to transfer to Withybush.

In April 2014 the Health Board will be transferring all trainee grade doctors to Glangwili and unless a suitable number of non training grade doctors are employed by the health board in advance of this date there could be a catastrophe affecting the provision of care for children, women and newborns due to poor planning by Hywel Dda management and a sudden, almost overnight removal of Paediatric rotas at Withybush. Pregnant women and sick children will have to go to Glangwili which as yet does not have any increased capacity in Maternity, Paediatrics or Neonatal cots. I know that this is probably digressing but this could actually be as big a problem as that which has been reported in the press about the Staffordshire hospital failings.

Yours sincerely

A handwritten signature in black ink that reads "Chris Weston". The signature is fluid and cursive, with "Chris" on top and "Weston" below it, slightly overlapping.

**Chris Overton
Chairman SWAT**

P-04-408 : Gwasanaeth i Atal Anhwylder Bwyta ymysg Plant a Phobl Ifanc

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i ariannu'r Gwasanaeth i Atal Anhwylder Bwyta ymysg Plant a Phobl Ifanc yng Nghymru i'r un graddau â'r Gwasanaeth i Atal Anhwylder Bwyta ymysg Oedolion yng Nghymru.

Daeth i'm sylw bod symiau gwahanol o arian yn cael eu rhoi i Wasanaethau i Oedolion a Gwasanaethau i Blant a Phobl Ifanc ar gyfer ymdrin ag anhwylder bwyta. Ar hyn o bryd, mae'r Gwasanaeth i Atal Anhwylder Bwyta ymysg Oedolion yn cael £1 filiwn y flwyddyn gan Gynulliad Cymru, yn ogystal â phedwar grŵp darparu a hyfforddwyd gan arbenigwyr. Yn anffodus, mae gwaith ymchwil yn nodi'r ffaith bod pobl yn fwyaf tebygol o gael eu profiad cyntaf o anhwylder bwyta, yn enwedig Anorecsia Nerfosa, yn ystod eu glaslencyndod. Yn hanesyddol, roedd pobl yn cyrraedd glaslencyndod pan oeddent rhwng 12 a 15 oed. Fodd bynnag, bellach, mae hyn yn digwydd pan fydd pobl yn llawer iau ac felly mae'r ystadegau'n dechrau dangos bod mwy o blant iau yn dioddef o Anorecsia Nerfosa. Bydd pobl fel arfer yn dechrau dioddef o Fwlmia Nerfosa pan fyddant rhwng 18 a 25 oed. Fodd bynnag, fel gydag Anorecsia, gall hyn amrywio o berson i berson. Mae'r ffaith mai cymryd camau buan yw'r allwedd i sicrhau gwellhad cyflym mewn perthynas â'r ddau anhwylder, ac, yn ddiau, pob anhwylder bwyta y gellir ei ddiagnosio, sy'n atal goblygiadau ariannol hirdymor i'r Llywodraeth, yn gwneud y cais hwn yn fwy perthnasol. Felly, rwy'n ymbil ar y Cynulliad i ystyried hyn yn flaenoriaeth ar gyfer dadl i gael gwared ar y gwahaniaeth hwn drwy roi'r un swm o arian i'r Gwasanaeth i Atal Anhwylder Bwyta ymysg Plant a Phobl Ifanc Nghymru ag a roddir i'r Gwasanaeth i oedolion.

Cyflwynwyd y ddeiseb gan: Helen Missen

Ysytyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 17 Gorffennaf 2012

Nifer y llofnodion: . 246

Eitem 3.7

P-04-460 Moddion nid Maes Awyr

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i ystyried y ganlyn.

Mae'r gweithdrefnau sydd ar waith ar hyn o bryd i benderfynu ar gyflenwi moddion arbenigol i gleifion ar sail achos drwy Bwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru yn ddiffygol ar lefel sylfaenol, yn niweidiol ac yn peri gofid i gleifion. Mae angen protocolau a gweithdrefnau newydd ar fyrder...Rhaid i Lywodraeth Cymru adolygu'r weithdrefn o ddyrannu moddion arbenigol i gleifion yn gyfan gwbl. Mae angen sicrhau bod y system yn haws o lawer i'w deall. Rhaid i feddygon gael mwy o lais yn y broses o wneud penderfyniadau gan mai nhw yw'r bobl orau i farnu beth yw anghenion 'cleifion'. Dylid edrych ar ffyrdd amgen o ariannu moddion, fel trafod â chynhyrchwyr i negodi strwythurau prisio mwy realistig, a'r posiblwydd o dreialon unigol tymor byr ac am ddim.

Gwybodaeth ychwanegol:

1. Pan fydd Pwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru yn asesu cyffur y gwneir cais amdano, ni ddylai'r argymhellion gan y Grŵp Strategaeth Feddyginaethau Cymru Gyfan fod wedi'u cyhoeddi fwy na 18 mis yn ôl. Y rheswm dros hyn yw'r ffaith nad oes gan argymhellion a gafodd eu gwneud flynyddoedd yn ôl feincnod dibynadwy. Mae data dibynadwy sydd ar gael ar gyfer pob math o foddion yn gwella o ddydd i ddydd wrth i nifer yr astudiaethau achos gynyddu. Dylai fod gan Bwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru yr hawl i wneud cais am adolygiad newydd gan y Grŵp Strategaeth Feddyginaethau Cymru Gyfan a dylid gwneud hyn ar fyrder.
2. Pan fo Pwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru yn gwrthod cais am foddion, bydd proses apelio yn cychwyn lle caiff y claf, y meddygon neu eiriolwr fod yn bresennol ond nid oes gan yr un ohonynt yr hawl i siarad. Ni ddylai hyn barhau, felly dylid deddfu i'w wneud yn ofynnol bod yr achos yn cael ei glywed gyda chyfranogiad llawn y claf, y meddygon neu'r eiriolwr.
3. Mewn llawer o achosion, mae cleifion yn sâl iawn, yn unig ac yn agored i niwed. Dylai fod yn flaenoriaeth sicrhau bod gan gleifion o'r fath eiriolwr i'w helpu drwy'r gweithdrefnau sy'n ymwneud ag ariannu moddion. Mae gan feddygon lwyth gwaith trwm ac felly nid ydynt yn gallu rhoi mwy o'u hamser i gleifion.
4. Dylid cynnal adolygiad o gostau gwirioneddol moddion arbenigol a wrthodwyd ac o'r gost o dderbyniadau ysbyty yn dilyn hynny a chostau

triniaeth amgen. Byddai hyn yn fuddiol i bennu cost wirioneddol moddion arbenigol i drethdalwyr.

5. Dylai Pwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru gael y pŵer i ganiatâu moddion os yw'r timoedd meddygol wedi penderfynu bod pob triniaeth arall wedi bod yn aflwyddiannus a'u bod yn credu bod posibilrwydd y bydd y moddion o dan sylw'n helpu'r claf.
6. Dylai Pwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru gael y dewis o gynnig treial o fodion i glaf o leiaf i ganfod a ellid disgwyl canlyniad cadarnhaol.

Prif ddeisebydd: Jeremy Derl-Davis

Ys tyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 19 Mawrth 2013

Nifer y llofnodion: 51

KO

Recorded Delivery

Mr William Powell AM
Chair
Petitions Committee
National Assembly for Wales
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1NA

Friday 19th July 2013

Dear William

Re: Failure to respond to request for information

Please accept my apologies for the delay you experience in receiving the information requested by the Petitions Committee.

I acknowledge that our internal procedures for responding to enquiries failed in this instance and therefore have instructed an internal review be undertaken into the reasons for the delay in providing a response and will ensure that lessons are learnt and where appropriate action taken to resolve the issues highlighted.

I hope this provides you with reassurance that we are taking action to address the issues identified.

Yours sincerely

Mr Stephen Harrhy
Interim Director of Specialised and Tertiary Services

Welsh Health Specialised Services Committee
Unit 3a
Caerphilly Business Park
Caerphilly
CF83 3ED

Pwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru
Uned 3a
Parc Business Caerffili
Caerffili
CF83 3ED

P-04-460 Lives not Airports – Correspondence from the petitioner to the Chair, 02.10.2013

LIVES NOT AIRPORTS Petition A response to your letter dated 26th June 2013

Members of the Petitions Committee in December 2009 a 29 year old woman was given a stark reminder of how fragile life can be when diagnosed with a large brain tumour. From that moment to this a myriad of red tape, governmental bodies and procedures have precluded the use of a proven highly specialized drug that has a real possibility to increase the quality and substantially prolong her life. Our petition /campaign is not about this particular case, more it is designed to eliminate uncertainty, fear and above all deliver required treatments to those who desperately need them.

Why is this happening? many patients I have spoken with over the last few years have asked...The answer is simple “money”. The AWMSG has the remit to look at and make recommendations as to the distribution of rare drugs that have no recommendation from NICE. This said as in the case of Kaldeco the Welsh Government has and can overturn negative recommendations. If you were to be cynical the Kaldeco affair could be seen as a highly popular government intervention that avoided a massive public backlash.

I will not go over our petitions aims as they are well known to you I will only suggest that it has to be the right of any patient in Wales to be sure that their clinicians' recommendations will be acted on when they have clearly stated there are no alternative treatments. All licensed treatments must be available to people without the need for endless paperwork and twists and turns. If this is seen as an open ended money drain it is worth looking at the costs of not treating patients. Twenty four hours hospital care is very expensive and in many cases is the end result of not delivering the right treatment.

Sometimes in politics the right decision is hard to make but as I have found in the stories of many frightened, vulnerable and desperate patients, this state of affairs does not belong and has no place in our society. Rapid action is needed now as a day to some can be a lifetime to others.

On a more personal note I find it very difficult to watch my 33 year old wife slowly deteriorate and lose hope. If as may be the case, if not rapidly treated, she loses her fight my reactions will be even swifter and highly public as we do not want this situation continuing for other patients and their families.

I hope you will keep me informed as to the next steps and invite me to give evidence at the earliest opportunity.

I thank you all for your hard work and consideration.

Jeremy Derl-Davis

Eitem 3.8

P-04-492 Diagnosis o awtistiaeth ymysg plant

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i:

- sicrhau diagnosis amserol ar gyfer plant gydag anhwylderau yn y sbectrwm awtistig, lle bynnag y byddant yn byw, fel bod modd cefnogi plant gydag awtistiaeth er mwyn iddynt gael bywydau llawn; ac
- adolygu'r modd y caiff canllawiau NICE ynghylch cydnabod, cyfeirio a chael diagnosis o'r cyflwr ar gyfer plant a phobl ifanc yn y sbectrwm awtistig eu gweithredu, a sicrhau bod sefydliadau'n cydymffurfio â'r canllawiau fel rhan o waith Llywodraeth Cymru i ddiweddar ei Chynllun Gweithredu Strategol ar Anhwylderau yn y Sbectrwm Awtistig.

Gwybodaeth ategol:

Gall cael diagnosis fod yn garreg filltir hanfodol ar gyfer pobl sydd ag awtistiaeth. O ran plant, gall helpu i sicrhau bod y gefnogaeth gwir ar gael iddynt o oedran ifanc.

Gall rhoi diagnosis o awtistiaeth fod yn anodd, gan fod awtistiaeth yn gyflwr cymhleth sy'n effeithio ar bob person mewn ffordd wahanol. Felly, rydym yn cefnogi'r farn y dylai nifer o arbenigwyr gwahanol fod yn rhan o'r broses, er mwyn sicrhau bod y diagnosis yn gwir.

Fodd bynnag, mae cael diagnosis amserol yn hanfodol er mwyn lleihau i'r eithaf y pryer a'r straen i blant sydd ag awtistiaeth a'u teuluoedd. Mae'r Dirprwy Weinidog dros Wasanaethau Cymdeithasol yn cefnogi'r farn hon, ac wrth ymateb i gwestiwn gan Rebecca Evans AC, dywedodd ei bod yn llwyr gefnogi pwysigrwydd cael diagnosis amserol. Gwyddom hefyd fod ymyrryd yn gynnar yn hanfodol i ddatblygiad addysgol, emosiol a chymdeithasol plant sydd ag awtistiaeth, ac i'w hiechyd yn y tymor hwy.

Er bod enghreifftiau o wasanaethau diagnosteg ac asesu da yng Nghymru, rydym yn pryeru'n fawr na all pawb gael diagnosis amserol, ac nad yw pob ardal yn dilyn canllawiau NICE o ran cydnabod, cyfeirio a chael diagnosis o'r cyflwr ar gyfer plant a phobl ifanc yn y sbectrwm awtistig.

Bu ein profiadau yma yn Sir Benfro yn arbennig o anodd, gyda rhai aelodau o'r gangen yn aros hyd at saith mlynedd am asesiad diagnostig. Mae'r aros hir hwn am ddiagnosis yn cael effaith fawr ar deuluoedd ar hyd a lled Sir Benfro.

Ceisiwyd ymgysylltu â Bwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda ar sawl achlysur. Rydym hefyd wedi cwrdd â Paul Davies ac Angela Burns, yr Aelodau Cynulliad Lleol, i amlinellu ein pryeron. Mae Paul Davies AC wedi ysgrifennu at Fwrdd Iechyd

Hywel Dda yn eu hannog i ddod i gwrdd ag aelodau'r gangen. Rydym yn aros o hyd i'r Bwrdd lechyd weithredu yn hyn o beth.

Mae un o aelodau'r gangen wedi aros dros chwe blynedd i un mab gael diagnosis. 'Rwyf nawr yn aros am y llall, ers tua dwy flynedd, ac mae hynny'n fy arswydo.'

Rydym am sicrhau y caiff pob plentyn sydd ag anhwylder yn y sbectrwm awtistig drwy Gymru ddiagnosis amserol, fel bod modd rhoi'r gefnogaeth briodol iddynt i gael bywydau llawn.

Am awtisiaeth

Mae awtisiaeth yn anabledd datblygiadol am oes sy'n effeithio ar y modd y bydd person yn cyfathrebu â phobl eraill, ac yn ymwneud â hwy. Mae hefyd yn effeithio ar y modd y mae unigolion yn gwneud synnwyr o'r byd o'u cwmpas. Cyflwr sbectrwm ydyw, sy'n golygu, er bod pawb sydd ag awtisiaeth â'r un tri phrif faes anhawster, bydd eu cyflwr yn effeithio arnynt mewn ffyrdd gwahanol. Y tri phrif faes anhawster yw:

- Anhawster â rhyngweithio cymdeithasol. Mae hyn yn cynnwys cydnabod a deall teimladau pobl eraill a rheoli eu teimladau eu hunain. Gall peidio â deall sut i ryngweithio â phobl eraill ei gwneud yn anodd ffurffio cyfeillgarwch â phobl;
- Anhawster â chyfathrebu cymdeithasol. Mae hyn yn cynnwys defnyddio a deall iaith lafar ac iaith nad yw'n llafar, fel arwyddion, mynegiant wyneb a goslef y llais; a
- Anhawster â dychymyg cymdeithasol. Mae hyn yn cynnwys y gallu i ddeall a rhagweld bwriadau ac ymddygiad pobl eraill ac i ddychmygu sefyllfaoedd sydd y tu allan i'w patrwm arferol hwy. Bydd ystod gyfyng o weithgareddau ailadroddus yn cyd-fynd â hyn ar adegau.

Gall rhai pobl sydd ag awtisiaeth fyw yn gymharol annibynnol, ond efallai y bydd ar bobl eraill angen cymorth arbenigol ar hyd eu hoes. Gall pobl sydd ag awtisiaeth hefyd brofi math o sensitfrwydd neu dan-sensitfrwydd y synhwyrau, er enghraifft, i synau, cyffyrddiadau, blasau, arogleuon, goleuni neu liwiau. Mae syndrom Asperger yn fath o awtisiaeth.

Mae gwaith ymchwil wedi nodi bod un person ym mhob 100 ag awtisiaeth. Wrth ddefnyddio'r ystadegyn hwn, amcangyfrifir bod dros 30,000 o bobl â chanddynt awtisiaeth yng Nghymru. Gydag aelodau eu teuluoedd, golyga hyn bod dros 100,000 o bobl yng Nghymru y caiff eu bywydau eu cyffwrdd gan awtisiaeth bob dydd.

Gwybodaeth am y Gymdeithas Genedlaethol Awtisiaeth a Changen Sir Benfro Cymdeithas Genedlaethol Awtisiaeth Cymru [NAS Cymru] yw'r unig elusen yng Nghymru a gaiff ei harwain gan aelodau ar gyfer pobl yr effeithir arnynt gan awtisiaeth. Sefydlwyd y Gymdeithas Genedlaethol Awtisiaeth ym 1962 gan grŵp o rieni a oedd yn teimlo'n angerddol yngylch sicrhau dyfodol gwell i'w plant. Yng Nghymru, ers 1994, buom yn darparu cymorth a

gwasanaethau lleol ac yn ymgyrchu'n frwd, fel bod pobl sydd ag awtistiaeth yn cael y bywyd y maent yn dewis ei gael.

Mae NAS Cymru o'r farn bod y gefnogaeth gywir ar yr adeg gywir yn gwneud gwahaniaeth mawr iawn i fywydau'r rhai yr effeithir arnynt gan awtistiaeth, ac rydym wedi ymrwymo i sicrhau y caiff eu llais hwy ei glywed.

Mae gennym dros 900 o aelodau ledled Cymru ac 11 o ganghennau lleol, gan gynnwys yr un sydd yn Sir Benfro. Mae'r gangen, a lansiwyd ar 1 Ebrill 2011, ar gyfer rhieni plant sydd ag awtistiaeth, i ddarparu rhwydwaith o gefnogaeth i bobl a gysylltir â'i gilydd drwy awtistiaeth sy'n byw yn Sir Benfro a'r cyffiniau. Bydd y gangen yn cyfarfod yn rheolaidd ac yn cynnal digwyddiadau ffurfiol ac anffurfiol, a hefyd bydd yn ymgyrchu a chodi arian yn lleol.

Prif ddeisebydd: National Autistic Society Pembrokeshire Branch

Ysytyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 18 Mehefin 2013

Nifer y llofnodion : 902

Eich cyf/Your ref: P-04-492
Ein cyf/Our ref: GT/00621/13
William Powell AC
Cadeirydd y Pwyllgor Deisebau
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1NA

17 Hydref 2013

Annwyl William,

Diolch am eich llythyr, dyddiedig 3 Hydref, yn ymateb i fy llythyr i, dyddiedig 17 Awst, am ddiagnosis o anhwylderau yn y sbectwm awtistig (ASD) mewn plant. Darllenais â diddordeb y llythyr a dderbyniwyd gennych gan y deisebwyr, Cangen Sir Benfro o'r Gymdeithas Genedlaethol Awtistiaeth. Ryw'n cydnabod ei bod yn bwysig rhoi sylw i'w pryderon ac y dylid sicrhau bod gwasanaethau diagnostig o ansawdd uchel ar gael yn brydlon ymhob ardal o Gymru.

Ryw'n hapus i ysgrifennu i'r holl Fyrrdau lechyd yng Nghymru er mwyn ceisio cael gwybodaeth am faint o amser sy'n rhaid i blant orfod aros i gael diagnosis o ASD yn eu hardal, a'u defnydd o ganllawiau NICE ar ddiagnosis o ASD mewn plant. Byddaf yn sicrhau bod yr wybodaeth a ddarperir yn llywio gwaith y Grŵp Ymgynghori Rhanddeiliaid ASD a gynhaliodd ei gyfarfod cyntaf fis diwethaf. Ryw'n falch fod yna gynrychiolaeth o Gymdeithas Genedlaethol Awtistiaeth Cymru yn y Grŵp hwnnw.

Rwyf wedi gofyn i'm swyddogion fynd ar drywydd y cynnydd a wneir gan Hywel Dda ar roi eu cynllun gweithredu ar waith i fynd i'r afael â'r rhestr aros yn Sir Benfro, a byddaf yn ysgrifennu atoch i roi'r wybodaeth ddiweddaraf am hyn ym mis Chwefror 2014, yn ôl eich cais.

Yn gywir

Gwenda Thomas AC / AM
Y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol
Deputy Minister for Social Services

The National
Autistic Society
Cymru

Cymdeithas
Genedlaethol
Awtistiaeth
Cymru

The National Autistic Society Cymru
Pembrokeshire Branch
C/O 6&7 Village Way
Greenmeadow Springs Business Park
Cardiff
CF15 7NE
25 October 2013

William Powell AM
Chair, Petitions Committee
National Assembly for Wales
Cardiff Bay
CF99 1NA

Dear William Powell

The Pembrokeshire branch of the National Autistic Society Cymru [NAS Cymru] welcomes the 16 October 2013 response from the Deputy Minister for Social Services and her recognition of the importance of a timely diagnosis of autism in every area of Wales.

We are extremely pleased that the Deputy Minister will write to all of the Health Boards in Wales to:

- obtain information from them on how long children have to wait for a diagnosis of autism; and
- on their implementation of the NICE guidelines on diagnosis of autism for children.

We note the Deputy Minister's intention that the information provided will inform the work of the ASD Stakeholder Advisory, of which NAS Cymru is a member. We also ask that the Deputy Minister shares that information directly with the Petitions Committee and makes it publically available.

We welcome the fact that the Deputy Minister's officials will monitor implementation of Hywel Dda's action plan to address the waiting list in Pembrokeshire and that she will share that information with the Petitions Committee in February 2014. We would be grateful for the Petitions Committee to ensure that NAS Pembrokeshire branch is kept abreast of progress on the action plan.

We look forward to hearing the Committee's response

Kind regards

Lisa Phillips
NAS Pembrokeshire branch

Accept difference. Not indifference.

Tudalen 65

Gwahaniaeth. Nid difaterwch.

P-04-481 Cau'r bwlch ar gyfer disgyblion byddar yng Nghymru

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i ddatblygu strategaeth genedlaethol ar gyfer Cau'r Bwlch o ran cyrhaeddiad addysgol rhwng disgyblion byddar a'u cyfoedion.

Mae'r Gymdeithas Genedlaethol i Blant Byddar yng Nghymru yn cyflwyno'r ddeiseb hon heddiw oherwydd ei bod yn Wythnos Ymwybyddiaeth o fod yn Fyddar, ac mae dwy flynedd wedi mynd heibio ers i 55 Aelod Cynulliad roi adduned y byddent yn cymryd camau i Gau'r Bwlch ar gyfer plant byddar.

Er hynny, mae ystadegau Llywodraeth Cymru yn dangos bod bylchau sylweddol o ran cyrhaeddiad rhwng disgyblion byddar a'u cyfoedion. Yn 2012, roedd disgyblion byddar 26 y cant yn llai tebygol o lwyddo i basio 5 TGAU ar radd A*-C, a 41 y cant yn llai tebygol o lwyddo i basio ar raddau A*-C yn y pynciau craidd Saesneg, Cymraeg, Mathemateg a Gwyddoniaeth.

Mae ein deiseb fideo yn gofyn i'r arbenigwyr (plant byddar eu hunain) beth sydd bwysicaf yn eu barn hwy. Dywedasant wrthym:

Mae angen cefnogaeth briodol arnom yn yr ysgol a'r coleg
Mae angen acwsteg dda ym mhob ystafell ddosbarth arnom
Bydd rhai ohonom yn defnyddio iaith arwyddion. Helpwch ni i annog ein cyfoedion sy'n clywed a'n hathrawon i ddysgu iaith arwyddion.
Mae arnom angen i fwy o athrawon a disgyblion fod ag ymwybyddiaeth o fod yn fyddar.

Mae gormod o ddisgyblion byddar yn wynebu rhwystrau yn hyn o beth. Mae angen strategaeth genedlaethol er mwyn goresgyn y rhwystrau a Chau'r Bwlch!

Gwybodaeth ychwanegol:

Mae modd llwytho ein deiseb fideo a'r adroddiad sy'n cyd-fynd â hi oddi ar y wefan: www.ndcs.org.uk/ClosetheGapWales

Cynhyrchwyd y ddeiseb fideo gyda chymorth wyth o bobl ifanc byddar, ac mae'n disgrifio'r pedwar ffactor pwysicaf i ddisgyblion byddar mewn ysgolion a cholegau, yn eu barn hwy.

Mae'r adroddiad sy'n cyd-fynd â'r fideo yn nodi'r rhwystrau y bydd llawer o ddisgyblion byddar yng Nghymru yn eu hwynebu yn y meysydd hyn. Mae hefyd yn cynnig awgrymiadau ynghylch sut y gallai strategaeth helpu i oresgyn y rhwystrau hyn.

Prif ddeisebydd: NDCS

Ys tyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 14 Mai 2013

Eich cyf/Your ref P-04-481
Ein cyf/Our ref LA/01456/13

William Powell AM

committeebusiness@Wales.gsi.gov.uk

12 June 2013

Dear William,

Thank you for your letter of 22 May bringing to my attention the National Deaf Children's Society (NDCS) Cymru's Petition.

The Welsh Government is committed to meeting the educational needs of all hearing impaired learners so that they reach their full potential. As Minister for Education and Skills, I am keen to ensure that our schools are best placed to meet the need of these learners. However Local Authorities have the legal responsibility to ensure that these learners receive the suitable educational provision that is required.

I have outlined below the steps that the Welsh Government is taking to address the issues you have brought to my attention:

Sufficient numbers of trained professionals to support the needs of Wales' young deaf population

A mandatory qualification for Teachers of the Deaf can be obtained from the University of South Wales. The Welsh Government has worked closely with the University of South Wales to ensure this course is made available to those wanting to work with learners with sensory impairments.

From 2006-2009, the Welsh Government provided additional funding of £192,000 to enrol 24 teachers onto this Postgraduate Diploma - 12 for Hearing Impairment and 12 for Visual Impairment.

I am aware of the continued demand for this provision, and my officials are currently considering workforce planning across all Special Educational Needs (SEN), which will of course include those providing specialist services for hearing impaired children.

The Welsh Government is developing the Masters in Educational Practice which will be made available to Newly Qualified Teachers (NQTs). This qualification will be delivered regionally across Wales in alliance with Cardiff, Aberystwyth and Bangor Universities. Cardiff University however will have the accreditation of the Masters. The programme will include a module on additional learning needs (ALN).

The Impact of the Additional Learning Needs Reforms

Through our plans for SEN Reform, the Welsh Government is proposing to replace the statutory framework for the assessment and planning of provision for children and young people with SEN with a simpler, more person-centred system. This approach takes account of the fact that all children and young people, including those with hearing impairment, have individual needs.

A key proposal for SEN Reform is to introduce an Individual Development Plan (IDP) planning process to replace the existing assessment system that includes statementing. Our aim is to actively insure parents and the child/young persons in the process. The IDP should improve early prevention and intervention systems and extend the age range to cover all learners from birth to their 25th birthday.

Provision Pathways are proposed for SEN reform and will be part of the consultation response document which we hope to publish before the Autumn. Further discussions with key stakeholders to develop the proposals in more detail are ongoing. A further consultation is then planned for later in 2013.

The Welsh Government is developing proposals taking place to improve transition from school to college. This issue and others will be given careful consideration as we determine how best to monitor and safeguard learner interests. The Welsh Government is assisted by a Post-16 ALN Development and Implementation Group made up of key stakeholder representatives which includes the National Deaf Children's Society (NDCS).

Ensuring that educational establishments comply with acoustic standards

Working with the NDCS Cymru, the Welsh Government included, for school capital projects, the requirement that there must be a pre-completion test to demonstrate that the building is compliant with the acoustic standards as set out in Building Bulletin 93 (BB93); this will continue to be a requirement of future contracts including the 21st Century Schools programme.

The encouragement and accessibility of BSL classes

The Welsh Government recognises the important role that both teachers and their fellow pupils play in the educational and social development of hearing impaired learners. The ability to communicate affectively with others is essential. I am aware of courses available to those wishing to learn singing such as British Sign Language (BSL).

As part of the workforce planning exercise across all SEN that I have referred to, we may require a more highly skilled workforce. We will also look for examples of best practice that can be used to encourage people to undertake the appropriate training, and we will work closely with third sector organisations including the NDCS Cymru to help inform this area of work.

Improving deaf awareness with both teachers and pupils

Through our proposals for SEN Reform and the wider agenda of improved professional development for teaching staff, we aim to raise awareness and understanding of SEN within the classroom. We recognise that good quality teaching will ensure that a range of teaching approaches are deployed to meet the diverse range of pupils' needs.

Another of the proposals in our consultation was to introduce training for school Special Educational Needs Co-ordinators (SENco) in Wales. Through the SEN Reform Pilot Projects in Cardiff and Newport, work has been undertaken on defining the role of the SENco and developing an accredited course. Further discussions with key stakeholders, including the Headteacher Focus Group set up through the Pilot Projects, will develop future SENco training.

There is no specific basic deaf awareness training but all trainees and qualified teachers are aware of the legal requirements relating to SEN (ALN) and disability and the rationale for the inclusion of those with SEN and disabilities in mainstream education. This includes an understanding of the graduated framework of identification, assessment and intervention set out in the SEN Code of Practice for Wales; the kinds of provision that might be made through school action, school action plus, or through a statement of special educational needs; and the role of the class or subject teacher within this framework.

In order to seek advice, trainees and qualified teachers are aware of the role of the SENco, and how an Individual Education Plan (IEP) is used as a planning and teaching tool. They know how to access the advice they need to support the needs of learners with SEN and disabilities, and are aware of the sources of advice available to them outside school.

I hope this information is useful.

A handwritten signature in black ink that reads "Leighton Andrews".

Leighton Andrews AC / AM
Y Gweinidog Addysg a Sgiliau
Minister for Education and Skills

30th July 2013

Mr William Powell AC / AM
Chair of the Petitions Committee
National Assembly for Wales
Cardiff Bay
Cardiff CF99 1NA

Dear Mr Powell

P-04-481 – Petition from NDCS

Thank you for your correspondence of 10th July 2013 seeking views on the petition as referenced above.

Governors Wales believes that every child in every school has the right to an education to meet their needs, in order for them to reach their full potential and they should not face any barriers to learning.

The then-Minister of Education and Skills' response outlines the position to date in relation to the areas raised in the petition.

Although Local Authorities have responsibility to ensure that suitable educational provision is provided, the role of individual schools and partnership working with the relevant shareholders is crucial, as well as awareness raising and improved accessibility. Governors Wales would be happy to place any relevant information on our website: www.governorswales.org.uk to assist Governors and schools etc. In conjunction with Local Authorities and regional consortia, we organise several regional conferences for governors across Wales and would be willing to display any relevant material on this area, as well as invite the delivery of presentations on SEN (ALN).

Please do not hesitate to contact me if you have any queries concerning the above.

Yours sincerely

Jane Morris
DIRECTOR

Ground Floor, 3 Oaktree Court
Mulberry Drive
Cardiff Gate Business Park
Cardiff CF23 8RS

Llawr Daear, 3 Llys Oaktree
Rhodfa Mulberry
Parc Business Porth Caerdydd
Caerdydd CF23 8RS

Tel/Ffôn: (029) 2073 1546
E-mail: contact@governorswales.org.uk
Website: www.governorswales.org.uk

Fax/Ffacs: (029) 2073 2448
E-bost: contact@governorswales.org.uk
Gwefan: www.llywodraethwyrwymru.org.uk

P-04-481 Close the Gap for deaf pupils in Wales- Correspondence from the Action on Hearing Loss Cymru to Chair, 13.08.2013

Dear William,

Thank you for inviting Action on Hearing Loss Cymru to comment on NDCS Cymru's *Close the Gap* petition, which is being considered by the Petitions Committee.

It is clear that deaf children in Wales are facing barriers in education. Indeed, Welsh Government statistics reveal significant attainment gaps between deaf pupils and their peers at every Key Stage.

Action on Hearing Loss Cymru believes it is imperative that people who are deaf and hard of hearing are afforded equality of opportunity and that they are best placed to tell us about the issues that matter most to them. Since NDCS Cymru's petition has been created with the help of deaf children and young people, I am keen to offer my support.

The petition highlights the importance of ensuring that deaf pupils across Wales are able to access appropriate specialist support. I understand that the Ministerial response to this petition commits to including hearing impaired support within a wider workforce planning review, which is a great step forward. However, as commented by NDCS Cymru, I would also welcome assurances that action will be taken to address any identified gaps within the availability and skill set of specialist support staff for deaf pupils as a result of this exercise.

I would also endorse NDCS Cymru's calls for a wider national strategy to address the multitude of barriers that deaf children and young people face in education. In particular:

- Specific deaf awareness training is required for key education professionals, including teachers and SENCos. The vast majority of deaf pupils in Wales attend mainstream schools and, without appropriate awareness, school staff cannot communicate effectively with deaf pupils.
- Taking action to improve deaf awareness among hearing pupils would also help to create an inclusive atmosphere in schools.
- Action on Hearing Loss Cymru has endorsed NDCS Cymru's *Sounds Good* campaign for good acoustics in school, college and nursery buildings. We support calls for stronger building regulations and improved awareness of how existing school buildings could improve their acoustic settings.
- Action on Hearing Loss Cymru would also welcome increased opportunities for families of deaf children, pupils and teachers to learn BSL.

- Action on Hearing Loss Cymru agrees with NDCS Cymru that Estyn has a role to play in ensuring the attainment gap is reduced for deaf pupils and would welcome further consideration of how Estyn inspections take account of support for deaf learners.
- The development of a clear provision pathway for deaf children and young people would help to ensure that deaf pupils are able to access the support they need.

I am also aware that NDCS Cymru's petition expresses concerns around the ongoing Additional Learning Needs (ALN) Review and changes to support for ALN students in a post-16 setting. I would like to take this opportunity to reiterate the importance of ensuring that these reforms take account of the needs of learners who are deaf and hard of hearing.

I hope that this letter proves useful in your further discussions of the petition.

Yours sincerely,

Richard Williams
Director/Cyfarwyddwr
Action on Hearing Loss Cymru

Our Ref/Ein Cyf:
Your Ref/Eich Cyf:
Date/Dyddiad:
Please ask for/Gofynnwch am:
Direct line/Llinell uniongyrchol:
Email/Ebost:

ST/NA/JD
26th September 2013
Steve Thomas
029 2046 8610
steve.thomas@wlga.gov.uk

WLGA • CLILC

Petition's Committee
National Assembly for Wales
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1NA

Dear William,

National Deaf Children's Society (NDCS) Cymru Petition

Thank you for your letter date 10th July requesting evidence from the WLGA on the National Deaf Children's Society (NDCS) Cymru's Petition. The WLGA is pleased to be able to respond to the petition.

The outcomes, wellbeing and educational attainment of all children are of paramount importance to local government in Wales demonstrated by the commitment of local authority leaders to make education their number one priority. The WLGA is committed to working with Welsh Government and local authorities to ensure that educational outcomes for all children and young people continue to improve.

Local authorities work with schools to implement the policies of Welsh Government at a local level and to work towards ensuring the needs of all learners are met. Schools must work with their partners locally, regionally and nationally to achieve this.

The skill and expertise of professionals within a school setting is essential and strong leadership is imperative. Efforts to attract the best leaders and practitioners to support deaf children, and those with additional learning needs, should be thought through as part of any strategy or policy development to support improved outcomes for these learners.

The WLGA welcomes the Welsh Government's investment in 2006-2009 of additional funding to enrol 24 teachers onto the Postgraduate Diploma for hearing impairment and visual impairment. Continued investment in qualifications and training is welcomed to ensure that schools have the best teachers qualified to work with every child or young person and to meet the individual needs of deaf children and young people.

Steve Thomas CBE
Chief Executive
Prif Weithredwr

Welsh Local Government Association
Local Government House
Drake Walk
CARDIFF CF10 4LG
Tel: 029 2046 8600

Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru
Tŷ Llywodraeth Leol
Rhodfa Drake
CAERDYDD CF10 4LG
Ffôn: 029 2046 8600
Ffacs: 029 2046 8601

www.wlga.gov.uk

Tudalen 74

The WLGA welcomes correspondence in Welsh or English - Mae WLGA yn croesawu gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg
Printed on recycled paper - Wedi'i argraffu ar bapur eildro

It is also important for a school to promote an environment of inclusivity. The use of British Sign Language throughout a school can help to ensure that the child or young person with a hearing impairment feels an integral part of the school. The WLGA would advocate the use of BSL within a school, where appropriate, and would support a school who decided to encourage staff and pupils to learn.

The WLGA has been working closely with Welsh Government on the development of the Additional Learning Needs (ALN) reforms. The WLGA welcomes the direction of change to a more person centred approach, recognising the individual needs of every child. Local authorities across Wales have been involved in the piloting of the new approach, including the Individual Development Plan (IDP). Following the reforms parents and children should be more integral to the planning process and feel more confident in ensuring their voices are heard. The ALN reforms should have an impact on the educational outcomes of all children and young people including those with a hearing impairment.

Training for newly qualified teachers and training for all teachers includes awareness of additional learning needs, the role of the Special Educational Needs Co-ordinators (SENco) and the Individual Education Plan (IEP). It is important that ALN and specific needs of children and young people are part of all teachers training.

In addition the WLGA recognises the importance of ensuring school buildings support learning for all children and young people and are fit for purpose. The WLGA continues to support local authorities to improve the school building stock in Wales as part of the 21st Century Schools Programme. These changes include ensuring that where possible, buildings are compliant with recognised acoustic standards. This will not always be possible in older school buildings but the WLGA recognises that this is something that is important to learners with hearing impairments and, where possible, these changes should be made.

There are examples of local authorities working collectively to improve outcomes for children and young people with additional learning needs, including hearing impairment. The Gwent Hearing Impairment (HI) Service operates in Torfaen (lead authority), Caerphilly, Newport, Monmouthshire and Blaenau Gwent. The service assists all children and young people, with an identified hearing loss, to achieve their maximum potential and acquire skills for life. A child or young person may be referred via health or schools. After referral a member of the HI service team will visit the parents and the school to decide on appropriate support.

The service works directly with approximately 100 children or young people at any given time, either on a daily, weekly or termly basis, within the school. There are 14 members of staff working across the five local authorities' areas who also offer advice to schools on communication skills, language development and the management of hearing impaired children. The HI service also provides guidance and support to families.

The HI service provides deaf awareness training in schools for staff. The service can also provide radio aids and sound field amplification systems.

The WLGA supports joint working where it adds value. The skills that are needed to appropriately meet the needs of the children and young people with a hearing impairment are specialised making a regional solution, such as the Gwent HI, the most effective

approach. Services such as the Gwent HI service ensure that as many families as possible can receive the support of professionals and raise awareness within schools of the issues facing children and young people with a hearing impairment.

The Gwent HI service also collects data on children and young people with a hearing impairment. Although this can be very beneficial for the development of services, it can also be quite difficult to collect. The data collection is based on the children and young people who are supported by the services or access the services. Across the 5 local authorities this is approximately 1000 children and young people.

Furthermore, this work is underlined by a commitment to equality and a recognition of the statutory responsibilities placed on schools under the general and specific equality duties. WLGA is working with local authorities and their schools to support them in meeting these requirements which will help to develop and formalise the equality work being undertaken within a school setting. Progress on equality work should therefore help to make schools fairer and more inclusive environments where children and young people with protected characteristics are not disadvantaged.

The WLGA acknowledges that there are many challenges that deaf pupils face and that deaf pupils are currently not achieving as highly as their peers. The WLGA continues to support local authorities at a local and regional level to improve services within schools for all children and young people. Petitions such as these are vitally important in raising important issues that matter to children and young people themselves. It is important through partnership working and through reforms such as the ALN reforms that the voice of the child and young person is not lost and that the attainment gap is closed.

The WLGA would be happy to discuss this further if necessary.

Yours Sincerely

Steve Thomas CBE
Chief Executive

ANN JONES AM/AC
Vale of Clwyd / Dyffryn Clwyd

Cynulliad
Cenedlaethol
Cymru
National
Assembly for
Wales

William Powell AM
Chair of the Petitions Committee
National Assembly for Wales

30th September 2013

Dear William

RE: P-04-481

Thank you for your letter with regards to the above petition.

As Chair of the Cross Party Group on Deaf Issues, the attainment gap between deaf pupils and their hearing peers is a matter of great concern. I am fully supportive of the petition before you.

I am particularly concerned that deaf pupils are 41% less likely than their peers to gain A*-C's in English/Welsh, Maths and Science. It is absolutely vital that all young people are at least, qualified to GCSE level in these core subjects. It is my opinion that any strategy to close the gap in educational attainment must focus on the core subjects and then look at closing the gap in all subjects more widely. As is widely accepted, young people without these key qualifications are disadvantaged in continuing their education and in the job market.

I fully support the evidence given to you so far and what the petitioners have called for. It is important that there is appropriate support for deaf pupils such as schools employing teaching assistants who can use British Sign Language (BSL). I acknowledge that schools will have tight budgets at the present moment in time, but one-on-one support is a lifeline for many deaf children. Reasonable adjustments for deaf children in lessons could be made – ie. Additional support and time for deaf children when completing English/Welsh speaking and listening assessments.

Good acoustics are important for children with partial hearing loss and in schools with older buildings where acoustics maybe poor, make it much harder for children to learn. In any new school construction or refurbishment, classrooms should be assessed for the quality of its acoustics.

Many deaf children suffer from lack of confidence and often feel isolated from their peers. In discussions I have had with children who are deaf, the use of some sign language (basic phrases) by teachers and their peers are greatly appreciated as they see it as people making an effort to communicate with them. I believe teachers and some chosen peers should be offered basic BSL courses as a number of children have told me that they would find this very reassuring.

Another element that needs to be considered is that pupils are receiving an adequate level of pastoral care. Due to the heightened risk of isolation and loneliness, it is important that pastoral staff take extra care to ensure that pupils are coping with their academic work and are playing a full part in school life. Deaf pupils can also be at a greater risk of being affected by bullying, and I believe that this must be monitored closely by pastoral staff.

Finally, the gap in educational attainment between deaf children and their hearing peers should be of great concern to all across the education sector. Deafness is not a learning disability. The attainment gap is not one that is endemic and with additional support, reasonable adjustments and proper planning, there is absolutely no reason that an attainment gap exists.

I look forward to seeing the committee's consideration of the petition.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Ann Jones AM".

Ann Jones AM
Chair of the Cross Party Group on Deaf Issues

**P-04-481 Close the Gap for deaf pupils in Wales –
Correspondence from the petitioner to the Chair, 29.10.2013**

Kayleigh

NDCS Cymru welcomes the overwhelming support for the Close the Gap petition from the WLGA, Governors Wales, Action on Hearing Loss Cymru and the Chair of the Cross Party Group on Deaf Issues. NDCS Cymru is particularly pleased to see that the WLGA endorses the call that Additional Learning Needs are part of all teachers training.

NDCS Cymru looks forward to hearing the outcome of the discussion on the 11th November.

Thanks

Elin

P-04-488 Yr hawl i benderfynu: diwedd ar astudiaeth orfodol o'r Gymraeg hyd at lefel TGAU

Geiriad y ddeiseb:

Rydym ni sydd wedi llofnodi isod yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i newid y polisi sy'n ei gwneud yn orfodol i ddisgyblion mewn ysgolion uwchradd cyfrwng Saesneg yn y Dywysogaeth astudio Cymraeg hyd at lefel TGAU. Dylai hyn fod yn fater o ddewis i'r disgyblion a'u rhieni.

Prif ddeisebydd: David Fitzpatrick

Ysytyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 18 Mehefin 2013

Nifer y llofnodion : 51

DATGANIAD YSGRIFENEDIG GAN LYWODRAETH CYMRU

TEITL Un iaith i bawb: Adolygiad o Gymraeg ail iaith yng Nghyfnodau Allweddol 3 a 4

DYDDIAD 27 Medi 2013

GAN Carwyn Jones AC, Prif Weinidog a Huw Lewis AC, Gweinidog Addysg a Sgiliau.

Ym mis Gorffennaf 2012, sefydlwyd Grŵp annibynnol, o dan gadeiryddiaeth yr Athro Sioned Davies, i gynggori ar sut i wella darpariaeth Cymraeg ail iaith yng Nghyfnodau Allweddol 3 a 4. Prif nod y Grŵp oedd ystyried pa newidiadau y dylied eu gwneud i alluogi mwy o ddysgwyr i ddefnyddio'r iaith y tu allan i'r ystafell ddosbarth, yn eu cymunedau ac mewn gwaith yn y dyfodol.

Mae "Un iaith i bawb", a gyhoeddwyd heddiw

(<http://wales.gov.uk/topics/educationandskills/publications/wagreviews/one-language-for-all/?lang=cy>), yn adlewyrchu canfyddiadau gwaith y Grŵp. Rydym yn croesawu'r adroddiad hwn sydd yn gwneud nifer o argymhellion pwysig. Byddwn yn mynd ati i ystyried yr argymhellion yng nghyd-destun yr adolygiad ehangach o asesu a'r Cwricwlwm Cenedlaethol, y gwaith sy'n mynd rhagddo mewn ymateb i'r adolygiad o gymwysterau a'r drafodaeth ar ddyfodol yr iaith Gymraeg. Byddwn yn ymateb yn llawn i'r holl argymhellion hyn maes o law.

Yn y cyfamser, hoffem ddiolch i'r Athro Sioned Davies ac aelodau canlynol y Grŵp Adolygu am eu holl waith wrth gynhyrchu'r adroddiad a'r argymhellion.

- **Yr Athro Sioned Davies, Cadeirydd** - Pennaeth Ysgol y Gymraeg, Prifysgol Caerdydd.
- **Aled Evans** - Cyfarwyddwr Addysg, Hamdden a Dysgu Gydol Oes, Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot.
- **Aled Loader**, Pennaeth Adran y Gymraeg, Ysgol Uwchradd Gatholig Joseff Sant, Casnewydd.
- **Elaine Senior**, Ymgynghorydd Cymraeg Annibynnol Dysgu Oedolion.
- **Elen Roberts**, Arweinydd Tîm Cefnogi'r Gymraeg mewn Addysg, Gwasanaeth Cyflawniad Addysg De Ddwyrain Cymru
- **Eleri Jones**, Pennaeth, Ysgol Brynhyfryd, Rhuthun.
- **Shoned Wyn Jones**, Pennaeth y Gyfadran Gymraeg a leithoedd Modern, Ysgol John Bright, Llandudno.
- **Susan Gwyer-Roberts**, Pennaeth, Ysgol Cil-y-Coed, Sir Fynwy.

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.cymru.gov.uk

Un iaith i bawb

Adolygiad o Gymraeg ail
iaith yng Nghyfnodau
Allweddol 3 a 4

Adroddiad ac argymhellion

Medi 2013

Un iaith i bawb

Cynulleidfa

Ymarferwyr Cymraeg a Chymraeg ail iaith; dysgwyr yng Nghyfnodau Allweddol 3 a 4; rhieni/gofalwyr; awdurdodau lleol; consortia addysg; canolfannau hyfforddi athrawon cychwynnol; sefydliadau dyfarnu; Comisiynydd y Gymraeg; ysgolion y Gymraeg y prifysgolion; a rhanddeiliaid a phartneriaid eraill sy'n ymwneud â'r maes.

Trosolwg

Ym mis Gorffennaf 2012, sefydlwyd grŵp gan y Gweinidog Addysg a Sgiliau i adolygu Cymraeg ail iaith yng Nghyfnodau Allweddol 3 a 4. Prif nod y grŵp oedd ystyried pa newidiadau y dylid eu gwneud i addysgu ac asesu'r pwnc i alluogi mwy o ddysgwyr i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle, y gymuned a chyda'u teuluoedd. Mae'r ddogfen hon yn crynhoi canfyddiadau ac argymhellion y Grŵp Adolygu.

Rhagor o wybodaeth

Dylid cyfeirio ymholiadau am y ddogfen hon at:
Uned y Gymraeg mewn Addysg
Yr Adran Addysg a Sgiliau
Llywodraeth Cymru
Tŷ'r Afon
Heol Bedwas
Bedwas
Caerffili
CF83 8WT
Ffôn: 0300 062 2406
e-bost: addysg.gymraeg@cymru.gsi.gov.uk

Copïau ychwanegol

Mae'r ddogfen hon ar gael o wefan Llywodraeth Cymru yn www.cymru.gov.uk/addysgasgiliau

Dogfennau cysylltiedig

Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg (Llywodraeth Cynulliad Cymru, 2010); iaith fyw: iaith byw – Strategaeth y Gymraeg 2012–17 (Llywodraeth Cymru, 2012).

Mae'r ddogfen hon ar gael yn Saesneg hefyd.

Cynnwys

Rhagair	1
Rhan 1: Cyflwyniad a chyd-destun	3
Cyflwyniad	3
Cyd-destun polisi	4
Cefndir	6
Rhan 2: Gweledigaeth y Grŵp a'r dull gweithredu	7
Gweledigaeth y Grŵp Adolygu	7
Dull gweithredu ac ymateb i'r adolygiad	8
Rhan 3: Y sefyllfa gyfredol	10
Y disgylion	10
Cwricwlwm ac asesu	11
Materion penodol a heriau	18
Rhan 4: Y newidiadau arfaethedig	20
Yr angen i wella safonau a chyrhaeddiad	20
Statws	20
Cwricwlwm a dilyniant	24
Asesu	29
Addysgu a dysgu	33
Adnoddau	36
Y gweithlu	37
Dysgu anffurfiol	41
Casgliadau	43
Atodiad 1: Cylch gorchwyl y Grŵp Adolygu Cymraeg Ail Iaith yng Nghyfnodau Allweddol 3 a 4	44
Atodiad 2: Aelodau'r Grŵp Adolygu Cymraeg Ail Iaith yng Nghyfnodau Allweddol 3 a 4	45
Atodiad 3: Sefyddiadau a gyflwynodd dystiolaeth	46
Atodiad 4: Ymatebion ysgrifenedig a dderbyniwyd	48
Atodiad 5: Holiadur y Grŵp Adolygu Cymraeg Ail Iaith	49
Atodiad 6: Adroddiadau ymchwil a dogfennau cyfeirio eraill	53
Atodiad 7: Cydnabyddiaethau	55

Rhagair

Ni ellir gwadu ei bod yn unfed awr ar ddeg ar Gymraeg ail iaith. Er bod nifer o athrawon gwych yn gweithio yn y maes, ac er bod gennym enghreifftiau unigol o addysgu ardderchog, mae'r safon yn gyffredinol wedi gostwng yn flynyddol yn ôl adroddiadau Estyn; yn wir, mae lefelau cyrhaeddiad disgyblion yn is nag mewn unrhyw bwnc arall. Petai hyn wedi cael ei ddweud am Fathemateg, neu am y Saesneg, diau y byddem wedi cael chwyldro. Ond mae cyrhaeddiad isel mewn Cymraeg ail iaith wedi cael ei dderbyn fel y norm. Os ydym o ddifrif ynglŷn â datblygu siaradwyr Cymraeg a gweld yr iaith yn ffynnu, rhaid newid cyfeiriad, a hynny fel mater o frys cyn ei bod yn rhy hwyr.

Heblaw datblygu siaradwyr Cymraeg y dyfodol, mae gennym hefyd ddyled i'r bobl ifainc hynny yn ein hysgolion sy'n ceisio dysgu'r iaith. Profiad diflas dros ben ydyw i lawer iawn ohonynt yn ôl y dystiolaeth - nid ydynt yn gweld y pwnc yn berthnasol nac o unrhyw fudd iddynt. Nid ydynt yn ddigon hyderus i ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r dosbarth - yn wir, prin iawn yw'r cyfleoedd i wneud hynny - ac nid oes unrhyw gymhelliaid felly i ddysgu'r iaith.

Mae Cymraeg ail iaith yn bwnc statudol yn y Cwricwlwm Cenedlaethol. Daeth yn bwnc gorfodol i bob disgybl yng Nghyfnodau Allweddol 1, 2 a 3 yn 1990, ac yn orfodol yng Nghyfnod Allweddol 4 naw mlynedd yn ddiweddarach. Ond nid yw'n bwnc craidd ac o'r herwydd nid oes iddo'r un statws â phynciau megis Cymraeg iaith gyntaf a Saesneg. Yng Nghyfnod Allweddol 4, mae ysgolion yn cofrestru disgyblion ar gyfer arholiad TGAU cwrs llawn neu gwrs byr (neu gymhwyster NVQ cyfatebol); cofrestru disgyblion ar gyfer cymhwyster lefel mynediad; neu yn dewis peidio â chofrestru disgyblion ar gyfer unrhyw arholiad iaith Gymraeg. Mae'r ystadegau yn datgelu'r cyfan: yn 2012, cofrestrwyd 27.4% o ddisgyblion ar gyfer y cwrs llawn TGAU ail iaith, 35.3% ar gyfer y cwrs byr TGAU ail iaith, a 15.4% ar gyfer y cwrs TGAU iaith gyntaf; ond ni safwyd arholiad Cymraeg o gwbl gan 21.9% o ddisgyblion Cymru.

Rydym yn gwbl argyhoeddodedig bod rhaid gwneud newidiadau sylfaenol, felly, er mwyn cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg ac er mwyn datblygu gweithlu dwyieithog at y dyfodol, ond yn fwy na dim er mwyn rhoi cyfle go iawn i bob plentyn yng Nghymru ddod yn rhugl ac elwa ar yr holl fanteision a ddaw yn sgil hynny.

Mae'r Grŵp wedi adolygu'r ddarpariaeth ac wedi derbyn dystiolaeth ar lafar ac yn ysgrifenedig gan sefydliadau, athrawon, rhieni ac, yn bwysicach fyth, gan y disgyblion eu hunain. Cafwyd cyfle hefyd i holi a thrafod ag arbenigwyr yn y maes. Derbyniwyd dystiolaeth ynglŷn ag arfer da a chafwyd enghreifftiau o lwyddiant arbennig mewn sawl ysgol ac o ymroddiad athrawon i'r maes. Yn sicr, nid yw'r darlun yn ddu i gyd. Mae gennym yng Nghymru athrawon ail iaith effeithiol iawn, athrawon sydd yn holol gydwybodol ac yn mynd yr ail filltir bob tro – pencampwyr y Gymraeg yn eu hysgolion sydd yn arwain ar bopeth sy'n ymwneud â'r Gymraeg. Ond derbyniwyd hefyd dystiolaeth ynglŷn â sut i wella'r ddarpariaeth. Daeth rhai themâu penodol i'r amlwg ac fe seiliwyd ein hargymhellion ar y rheini: statws y pwnc; natur y cwricwlwm a dilynant; asesu; dysgu ac addysgu; adnoddau; y gweithlu, a dysgu anffurfiol. Aethom i'r afael

â'r syniad dadleuol o gontinwwm iaith a hynny'n ein harwain at awgrymu datblygu'r Fframwaith Llythrennedd ar gyfer y Gymraeg yn sail i un continwwm dysgu'r Gymraeg ym mhob ysgol - effaith hyn fyddai dileu'r term 'ail iaith' ei hun. Trafodwyd hefyd bwysigrwydd datblygu defnydd o'r Gymraeg fel cyfrwng mewn ysgolion uwchradd Saesneg. Ond yr argymhelliaid pwysicaf oll yw'r rheidrwydd ar i'r pwnc gael yr un statws â phynciau craidd yn yr ysgolion; o gael statws cyfartal yn y Cwricwlwm Cenedlaethol a'r un amlygrwydd wrth fesur perfformiad, mae modd creu'r newid sydd yn hanfodol os ydym o ddifrif ynglŷn â chreu siaradwyr Cymraeg.

Mae'n bwysig, wrth gwrs, nad ydym yn trafod Cymraeg ail iaith mewn gwagle ond ein bod yn gweld hynny mewn cyd-destun ehangach gan gynnwys dysgu'r iaith yn yr ysgolion Cymraeg a dwyieithog, a maes Cymraeg i Oedolion. Ac nid yw Cyfnod Allweddol 3 a 4 yn digwydd mewn gwagle ychwaith – mae Cyfnod Allweddol 2 a'r Cyfnod Sylfaen yn sail iddo a rhaid sicrhau bod y seiliau hyn yn gadarn. Yn ei dro, mae llwyddiant y pwnc yng Nghyfnod Allweddol 4 yn effeithio ar niferoedd y disgylion sydd yn astudio Cymraeg Safon Uwch a Chymraeg fel pwnc gradd, a'r niferoedd hynny'n dyngedfennol os ydym am ddatblygu athrawon a chanddynt y sgiliau ieithyddol ac academaidd priodol.

Mae dyfodol y Gymraeg a'r diwylliant Cymraeg yn llwyr ddibynnol ar drosglwyddo'r iaith i'n pobl ifainc. Ac nid yn unig hynny: mae'n rhaid bod arnynt eisiau *defnyddio*'r iaith yn feunyddiol os yw hi am fod yn iaith hyfyw, iaith a siaredir yn hyderus ar ddiwedd yr unfed ganrif ar hugain. O weithredu'r argymhellion yr adolygiad hwn, nid oes unrhyw amheuaeth na fydd y blynnyddoedd nesaf yn rhai heriol. Ond byddant hefyd yn rhai cyffrous dros ben wrth inni wynebu'r sialens honno a gwireddu'r weledigaeth o roi'r Gymraeg wrth wraidd datblygiad addysgol a phersonol pob disgyl yng Nghymru.

Yr Athro Sioned Davies
Cadeirydd Grŵp Adolygu Cymraeg Ail Iaith
Medi 2013

Rhan 1: Cyflwyniad a chyd-destun

Cyflwyniad

- 1.1 Mae'r Gymraeg, gan gynnwys Cymraeg ail iaith, yn bwnc statudol yng Nghwricwlwm Cymru. Yn dilyn Deddf Diwygio Addysg 1988, daeth y Gymraeg yn orfodol i bob disgybl yng Nghyfnodau Allweddol 1, 2 a 3 yn 1990 ac, o fis Medi 1999, daeth y Gymraeg yn orfodol yng Nghyfnod Allweddol 4. Mae cyflwyno'r Cyfnod Sylfaen ar gyfer disgyblion 3 i 7 mlwydd oed yng Nghymru yn 2008 hefyd wedi golygu bod plant mewn lleoliadau ac ysgolion cyfrwng Saesneg yn dod i gysylltiad â'r iaith Gymraeg o oedran iau oherwydd Maes Dysgu Datblygu'r Gymraeg, gofyniad ychwanegol ar gyfer y lleoliadau a'r ysgolion penodol hyn. Er bod y newidiadau hyn wedi arwain at fwy o ddysgwyr mewn ysgolion cyfrwng Saesneg sydd yn dysgu'r Gymraeg, mae nifer y dysgwyr sydd yn cyrraedd lefel lle gellir defnyddio'r iaith tu hwnt i'r ystafell ddosbarth yn isel.
- 1.2 Mae adroddiadau Estyn ers rhai blynnyddoedd wedi amlygu bod yna lai o arfer da mewn dysgu Cymraeg fel ail iaith o'i gymharu â phynciau eraill. Y prif reswm a roddwyd am hyn yng Nghyfnod Allweddol 2 yw nad yw athrawon yn ddigon hyderus nac yn meddu ar yr wybodaeth i addysgu Cymraeg at lefel briodol. Ar lefel uwchradd, nid oes digon o gyfleoedd i ddisgyblion wella eu gallu i ddefnyddio'r Gymraeg ac eithrio mewn gwensi Cymraeg.
- 1.3 Mae Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg Llywodraeth Cymru, a gyhoeddwyd yn 2010, yn nodi gweledigaeth y Llywodraeth o gael system addysg a hyfforddiant sydd yn sicrhau cynnydd yn nifer y disgyblion sydd yn dysgu'r Gymraeg yn ysgolion Cymru fel eu bod yn gallu defnyddio'r iaith gyda'u teuluoedd, yn y gymuned ac yn y gweithle. Mae'r Strategaeth yn cynnwys amcanion penodol i fynd i'r afael â safonau isel mewn Cymraeg ail iaith.
- 1.4 Ar 30 Ebrill 2012 cytunodd y Gweinidog Addysg a Sgiliau ar y pryd ar gynllun gweithredu i fynd i'r afael â safonau a chyrhaeddiad gwael mewn addysg Cymraeg ail iaith. O fewn y cynllun gweithredu roedd amcan penodol i adolygu asesiadau a chymwysterau Cymraeg ail iaith. Roedd yr adolygiad yma i gynnwys:
 - adnabod cyfleoedd i godi statws Cymraeg ail iaith fel pwnc a chael gwared ar rwystrau ar lefel leol, ranbarthol a chenedlaethol;
 - adolygu cymwysterau Cymraeg ail iaith yng Nghyfnod Allweddol 4 a Chyfnod Allweddol 5;
 - ystyried goblygiadau cael gwared ar gyrsiau byr TGAU Cymraeg ail iaith; ac
 - ystyried ymhellach ddichonoldeb cyflwyno continwwm Cymraeg.

- 1.5 Ar 17 Gorffennaf 2012, cyhoeddodd y Gweinidog Addysg a Sgiliau ar y pryd y byddai'n sefydlu Grŵp i adolygu Cymraeg ail iaith yng Nghyfnodau Allweddol 3 a 4 a chyhoeddwyd Cylch Gorchwyl ar gyfer y gwaith (Atodiad 1). Cyhoeddwyd hefyd aelodaeth y Grŵp Adolygu (Atodiad 2) a cychwynnwyd ar y gwaith ym mis Hydref 2012.
- 1.6 Ers hynny, mae'r Grŵp wedi casglu tystiolaeth gan amrywiaeth o sefydliadau ac unigolion gan gynnwys athrawon, disgylion ac arbenigwyr ym maes dysgu Cymraeg ail iaith. Mae'r Grŵp hefyd wedi gwahodd tystiolaeth gan gyrrf sydd â diddordeb yn y maes. Ceir gwybodaeth bellach am ddulliau gweithredu'r Grŵp yn Rhan 2 yr adroddiad hwn.
- 1.7 Mae gwaith y Grŵp wedi dwysáu yn sgil canlyniadau Cyfrifiad 2011. Rhwng 2001 a 2011, gostyngodd nifer a chyfran y bobl 3 oed a throsodd sy'n gallu siarad Cymraeg yng Nghymru. Roedd y gostyngiad hwn yn ganlyniad i newidiadau demograffig yn y boblogaeth, mudo a newidiadau o ran sgiliau pobl rhwng y ddau Gyfrifiad. Er gwaethaf cynnydd ym maint y boblogaeth, gostyngodd nifer y siaradwyr Cymraeg o 582,000 yn 2001 i 562,000 yn 2011. Roedd y gwahaniaethau rhwng 2001 a 2011 yn amrywio yn ôl grŵp oedran – gyda chynnydd sylweddol o ran plant iau (3-4 oed), rhywfaint o gynnydd o ran oedolion 20-44 oed, a gostyngiadau yn y grwpiau oedran eraill. Mae'r canlyniadau hyn yn gosod her i addysg Cymraeg ail iaith i sicrhau bod mwy o blant sydd yn dysgu Cymraeg fel ail iaith yn datblygu eu sgiliau yn ddigonol fel eu bod yn ddigon hyderus i ddefnyddio'r iaith a nodi eu bod yn gallu ei defnyddio ar ôl gadael yr ysgol.
- 1.8 Ffactor arall i'w hystyried yn sgil y Cyfrifiad yw bod nifer o'r rhai sydd wedi eu cyfrif fel siaradwyr Cymraeg, yn enwedig yn yr ystod oedran 3-16, wedi cael eu cofrestru gan eu rhieni ac wedi dysgu Cymraeg fel ail iaith. O'r herwydd, mae'n debygol bod eu hymwneud â'r iaith, ynghyd â lefel eu rhuglder, yn gyfyngedig o'u cymharu â phlant sy'n derbyn addysg cyfrwng Cymraeg. Heb wella effeithlonrwydd dysgu Cymraeg ail iaith, ni fydd nifer o'r siaradwyr hyn yn parhau i ddefnyddio'r iaith ac ni fyddant felly yn nodi eu defnydd o'r iaith yn y dyfodol.

Cyd-destun polisi

- 1.9 Mae'n bwysig nodi cyd-destun Cymraeg ail iaith o safbwyt Strategaeth iaith y Llywodraeth sef *Iaith Fyw: Iaith Byw a lansiwyd yn 2012*. Mae'r strategaeth yn nodi'r weledigaeth sef codi nifer y bobl sy'n siarad yr iaith ac sy'n ei defnyddio a sicrhau cynnydd yn hyder pobl a'u rhuglder yn yr iaith.
- 1.10 Mae'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg a oedd eisoes wedi'i chyhoeddi yn 2010 yn cyfrannu at wireddu *Iaith Fyw: Iaith Byw* gyda nifer o amcanion y ddwy Strategaeth yn plethu, yn benodol:

Nod strategol 3: Sicrhau bod pob dysgwr yn datblygu ei sgiliau iaith yn y Gymraeg i'w botensial llawn ac annog dilyniant ieithyddol cadarn o un cyfnod addysg a hyfforddiant i'r nesaf;

Nod strategol 4: Sicrhau gweithlu addysg cyfrwng Cymraeg wedi'i gynllunio sy'n darparu nifer ddigonol o ymarferwyr ar gyfer pob cyfnod addysg a hyfforddiant, ac sy'n meddu ar sgiliau iaith uchel yn y Gymraeg a chymhwysedd mewn methodolegau addysgu;

Nod strategol 5: Gwella'r dulliau cymorth canolog ar gyfer addysg a hyfforddiant cyfrwng Cymraeg.

- 1.11 Mae llythrennedd a rhifedd yn rhan annatod o bob pwnc ar draws y cwricwlwm, ac er mwyn helpu'n holl athrawon i ddatblygu'n athrawon llythrennedd a rhifedd, cyflwynwyd Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd Cenedlaethol. Bydd y Fframwaith hwn yn un o ofynion statudol y cwricwlwm ar gyfer disgyblion rhwng y Dosbarth Derbyn a Blwyddyn 9, o fis Medi 2013 ymlaen. Bydd yn ofynnol i athrawon fynd ati'n flynyddol i asesu'r cynnydd a wneir gan ddisgyblion o ran bodloni'r disgwyliadau yn y Fframwaith, ac adrodd i rieni ar hyn.
- 1.12 Ochr yn ochr â'r Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd, cyflwynwyd profion darllen a rhifedd ar gyfer disgyblion rhwng Blwyddyn 2 a Blwyddyn 9. Bydd y profion hyn yn fod i ddarparu tystiolaeth bellach am lefelau cyrhaeddiad disgyblion, yn ychwanegol at yr asesiadau a gaiff eu cynnal gan athrawon.
- 1.13 Mae'r ddau ddatblygiad hyn, gyda'i gilydd, yn newid sylweddol i'r trefniadau asesu mewn ysgolion yng Nghymru. O'r herwydd cynhelir adolygiad i ystyried y trefniadau asesu a'r Cwricwlwm Cenedlaethol yng Nghymru a chyflwyno argymhellion ynghylch unrhyw newidiadau y mae angen eu gwneud er mwyn sicrhau bod y Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd, a'r profion, yn rhan o ddull cydlynol o weithredu yn hyn o beth. Bydd yr adolygiad yn ymateb i bryderon a fynegwyd gan Estyn ynghylch pa mor ddibynadwy yw asesiadau gan athrawon. Bydd yn mynd ati hefyd i bwys o mesur a yw'r safonau/lefelau cyrhaeddiad yn ein cwricwlwm yn ddigon ymestynnol, ac yn ystyried yr effaith y byddai newid trefniadau asesu yn ei chael ar y cwricwlwm ehangach.
- 1.14 Bydd yr adolygiad o drefniadau asesu a chwricwlwm yng Nghymru yn rhoi ystyriaeth benodol i sut y mae disgrifiadau lefel a thargedau cyrhaeddiad yn cael eu defnyddio ar hyn o bryd, a pha mor ddefnyddiol yw'r dulliau hynny, y dulliau asesu mwyaf priodol, sut y mae data sy'n deillio o asesiadau'n cael eu defnyddio, amseriad yr asesiadau a gynhelir, a pha bynciau y mae angen eu hasesu. Y nod yw symleiddio'r trefniadau asesu, a'u gwneud yn fwy effeithlon.
- 1.15 Bydd cam cyntaf yr adolygiad o drefniadau asesu a'r cwricwlwm yng Nghymru yn cael ei gwblhau erbyn mis Medi 2013. Bydd y cam hwnnw'n cynnwys casglu tystiolaeth, ymgynghori â rhanddeiliaid allweddol ac arbenigwyr, ac yna ddadansoddi'r holl wybodaeth cyn cyhoeddi adroddiad. Mae'r Grŵp Adolygu Cymraeg Ail Iaith wedi bod yn

derbyn diweddariadau rheolaidd ar yr adolygiad ehangach hwn er mwyn sicrhau nad yw argymhellion y ddau adolygiad yn gwrthdar o â'i gilydd.

- 1.16 Yn ôl adroddiad annibynnol gan Robert Hill, *Darparu gwasanaethau addysg yng Nghymru yn y dyfodol*¹, a gyhoeddwyd ym Mehefin 2013, ‘Dim ond mewn rhyw un ysgol ymhob 10 y mae disgyblion yn gwneud cynnydd ardderchog wrth gaffael sgiliau Cymraeg ail iaith.’ Ni ellir gorbwysleisio effaith y cyflawniad isel hwn ar y sector uwchradd. Mae adroddiad Hill yn gwneud argymhellion penodol i'r Grŵp hwn eu hystyried gyda'r nod o wella cyrhaeddiad mewn Cymraeg ail iaith, a chyfeirir at yr argymhellion yng nghorff yr adroddiad hwn.

Cefndir

- 1.17 Fel y nodwyd eisoes, mae'r Gymraeg yn bwnc statudol yng Nghwricwlwm Cymru, ac yn orfodol i bob disgybl hyd at 16 oed. Mae dysgwyr yn dilyn naill ai Cymraeg iaith gyntaf neu Gymraeg ail iaith. Mae Cymraeg ail iaith yn bwnc sylfaen tra bo Cymraeg iaith gyntaf, Saesneg, Mathemateg a Gwyddoniaeth yn bynciau craidd yn y cwricwlwm (ac yn cyfrannu at y Dangosyddion Pynciau Craidd). Fel gyda phob pwnc arall yn y cwricwlwm, mae'r amser a ddyrannir i astudio'r pwnc yn fater i'w benderfynu yn lleol gan ysgolion.
- 1.18 Er bod astudio Cymraeg neu Gymraeg ail iaith fel pwnc yn orfodol, mae penderfynu ar gymhwyster penodol yn fater i ysgolion ac yn cael ei benderfynu ar lefel leol. Fodd bynnag, mae'r Gorchymyn pwnc Cymraeg yn nodi y dylai pob dysgwr gael cynnig asesu ac achredu priodol.
- 1.19 Yng Nghyfnod Allweddol 4, gellir astudio cwrs byr neu gwrs llawn TGAU Cymraeg ail iaith a cheir dau ddewis o faes llafur i'r naill a'r llall: Cymraeg ail iaith a Chymraeg ail iaith cymhwysol. Serch hynny, nid yw un ym mhob tri o ddysgwyr yn ennill unrhyw gymhwyster mewn Cymraeg ail iaith, ac mae nifer o ddysgwyr yn sefyll y cwrs byr TGAU lle mae cyrhaeddiad yn isel.
- 1.20 Bydd Rhan 3 yr adroddiad hwn yn manylu ymhellach ar y sefyllfa gyfredol ac yn trafod y ffactorau sydd yn dylanwadu ar safonau yn y pwnc.

¹ <http://wales.gov.uk/consultations/education/future-delivery-of-education-services-in-wales/?skip=1&lang=cy>

Rhan 2: Gweledigaeth y Grŵp a'r dull gweithredu

Gweledigaeth y Grŵp Adolygu

- 2.1 Dros y blynnyddoedd, mae nifer o werthusiadau ac adroddiadau wedi pwysio a mesur llwyddiant ac, yn wir, fethiannau'r sector ail iaith. Ond dyma'r tro cyntaf i Grŵp allanol, annibynnol gael ei sefydlu i ystyried ac i gynnig argymhellion ar sut i wella safonau o fewn addysg Cymraeg ail iaith.
- 2.2 Wrth ddechrau'r adolygiad roedd yn bwysig cael cylch gorchwyl clir a hefyd gytuno ar y broses o gasglu tystiolaeth mewn ffordd a fyddai'n ychwanegu gwybodaeth, barn a phersbectif. Pennwyd y cylch gorchwyl gan y Gweinidog Addysg a Sgiliau, ac yn benodol, gofynnwyd i'r Grŵp ystyried:
- sut i ddarparu profiad dysgu positif i ddysgwyr Cymraeg ail iaith mewn ysgolion cyfrwng Saesneg;
 - sut i godi statws Cymraeg ail iaith fel pwnc a chael gwared ar rwystrau ar lefel leol, ranbarthol a chenedlaethol;
 - a yw cymwysterau (cymwysterau sydd eisoes ar gael a/neu ffuriau eraill posibl o achredu) yn annog neu'n rhwystro datblygu sgiliau iaith Gymraeg trosglwyddadwy;
 - y ffordd orau o ddatblygu sgiliau iaith Gymraeg dysgwyr fel eu bod nhw'n gallu trosglwyddo eu sgiliau a defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle, y gymuned a chyda'r teulu; a
 - sut i fynd ati i gynllunio'r gweithlu er mwyn sicrhau bod gan bob ysgol uwchradd yr adnoddau a'r capaciti i gynnig darpariaeth Gymraeg ail iaith o safon.
- 2.3 Yng nghyfarfod cyntaf y Grŵp Adolygu, cafwyd trafodaeth ar weledigaeth holl aelodau'r Grŵp ar gyfer Cymraeg ail iaith. Cytunwyd mai'r nod tymor hir yw codi safonau a galluogi mwy o ddysgwyr i ddefnyddio'r Gymraeg yn eu gwaith ac yn y gymuned yn y dyfodol. Er mwyn cyflawni'r nod, cytunwyd bod angen blaenoriaethu'r materion canlynol:
- sicrhau bod disgyblion yn gweld pwrpas i ddysgu'r iaith a bod hyder y disgyblion i ddefnyddio'r iaith yn ffactor pwysig;
 - cynyddu cyfleoedd i ddisgyblion ddefnyddio'r iaith yn y gymuned, a chynyddu'r defnydd o dechnoleg i hyrwyddo'r iaith;
 - ystyried a yw gorfodi disgyblion i ddysgu'r iaith yn rhwystri i rai ac a yw'r pwnc yn rhy academaidd, uchel-ael a sych;
 - edrych ar y continwwm ieithyddol ac ystyried sut i wella'r broses bontio o un cyfnod allweddol i'r llall er mwyn sicrhau datblygiad ac osgoi gormod o ail-adrodd patrymau ieithyddol;
 - sicrhau bod pob disgybl yn cael yr un cyfleoedd i lwyddo gan mai anghyson yw'r ddarpariaeth o ran oriau cyswllt ar hyn o bryd;

- adolygu'r maes llafur er mwyn rhoi hyblygrwydd i athrawon. Cytunwyd y byddai cyrhaeddiad, hyder a mwynhad disgyblion yn cynyddu o gael cyfle i drafod pynciau sy'n fwy perthnasol iddynt;
 - sicrhau gweithlu o safon uchel a phwysigrwydd hyfforddiant; a
 - chodi statws y pwnc a sicrhau arweinyddiaeth gadarn mewn ysgolion ac awdurdodau lleol.
- 2.4 Mae cylch gorchwyl a gweledigaeth y Grŵp ar gyfer Cymraeg ail iaith wedi bod yn sail i holl drafodaethau'r Grŵp Adolygu ac wedi bod yn ganllaw wrth ystyried y dystiolaeth a dod i gasgliadau a fydd yn arwain at argymhellion yn ddiweddarach yn yr adroddiad.

Dull gweithredu ac ymateb i'r adolygiad

- 2.5 Cychwynnodd yr adolygiad ym mis Hydref 2012. Yn y cyfarfod cyntaf cafwyd trafodaeth ynglŷn â gweledigaeth aelodau'r Grŵp Adolygu ar gyfer y maes, fel y nodwyd uchod, a hefyd ar ddulliau gweithredu. Cafodd yr aelodau gyfle i ddatgan buddiannau a allai amharu ar waith y Grŵp Adolygu, ac mae'r gofrest honno wedi cael ei diweddarwn barhaus wrth i'r gwaith fynd rhagddo. Cytunwyd hefyd y byddai angen i'r Grŵp Adolygu gadw at egwyddorion Nolan; trafodwyd cyfrinachedd a thryloywder yn benodol. Cytunwyd hefyd y byddai'r Grŵp Adolygu yn gweithredu trwy gyfrwng y Gymraeg ac yn cwrdd mewn lleoliadau ar draws Cymru yn ôl yr angen.
- 2.6 Yn y cyfarfod cychwynnol cytunwyd y byddai angen derbyn dystiolaeth ar lafar neu yn ysgrifenedig gan y carfannau canlynol:
- disgyblion;
 - athrawon;
 - rhieni;
 - CBAC;
 - Estyn;
 - canolfannau hyfforddi athrawon;
 - canolfannau Cymraeg i Oedolion;
 - Mentrâu laith;
 - yr Urdd; ac
 - unigolion neu sefydliadau a chanddynt diddordeb yn y maes.
- 2.7 Cytunwyd hefyd y byddai'r Grŵp yn mabwysiadu amryw o ddulliau gweithredu; yn ystod cyfnod yr adolygiad gwnaethpwyd y canlynol:
- cynhaliwyd grwpiau ffocws gyda 82 o ddisgyblion a chyda 31 o rieni;
 - daeth 27 o unigolion a oedd yn cynrychioli 17 o sefydliadau i gyflwyno dystiolaeth i'r Grŵp Adolygu (gweler Atodiad 3);
 - derbyniwyd 33 o ymatebion ysgrifenedig gan amrywiaeth o unigolion a sefydliadau (gweler Atodiad 4);

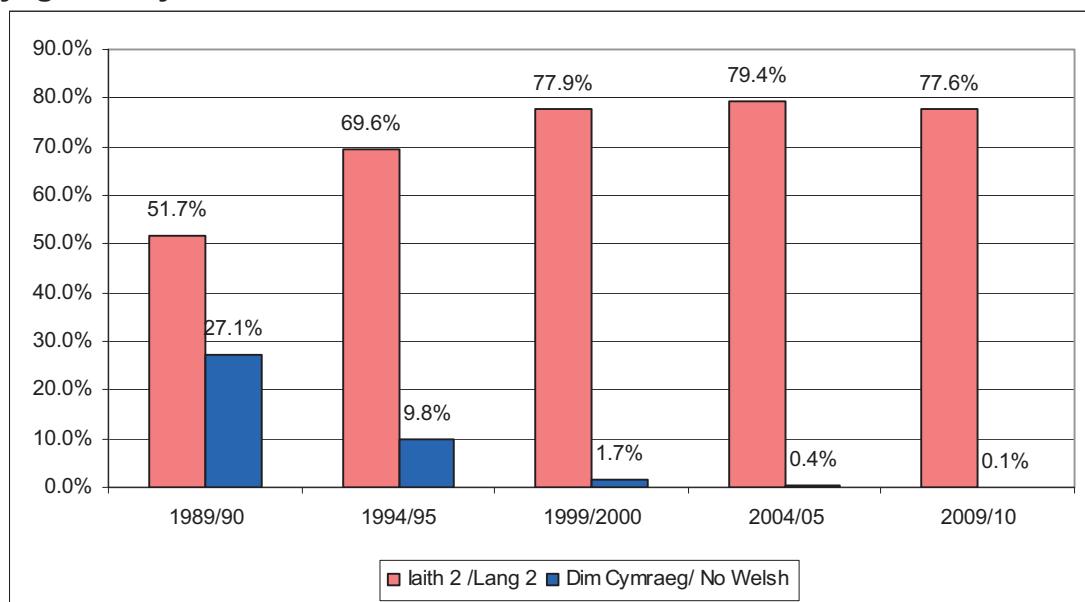
- derbyniwyd 38 o ymatebion i holiadur ar-lein ar gyfer myfyrwyr TAR Cymraeg a Chymraeg ail iaith ac athrawon a gwblhaodd y cws yn 2010-2012 (gweler Atodiad 5).
 - gofynnwyd am dystiolaeth ar wefan Llywodraeth Cymru a chyfrannodd yr ymatebion hyn at yr adolygiad; ac
 - ymddangosodd erthygl ar yr adolygiad yng nghylchlythyr Dysg.
- 2.8 Yn ogystal, derbyniwyd a thrafodwyd nifer o adroddiadau ymchwil sydd wedi'u cwblhau dros y blynnyddoedd diweddar gan y Grŵp Adolygu, a cheir rhestr lawn o'r adroddiadau hyn yn Atodiad 6.

Rhan 3: Y sefyllfa gyfredol

Y disgyblion

- 3.1 Mae tua 80% o ddisgyblion yng Nghymru yn dysgu Cymraeg ail iaith. Ar ôl cyflwyno Cwricwlwm Cenedlaethol Cymru ym 1990, gwelwyd cynnydd o 20% yn nifer y disgyblion a oedd yn dysgu Cymraeg ail iaith. Cynyddodd y ganran eto ym 1999/2000 ac mae wedi parhau'n wedol gyson ers hynny. Mae Tabl 1 yn dangos canran y disgyblion sy'n dysgu Cymraeg ail iaith mewn ysgolion cynradd dros gyfnod o 20 mlynedd.

Tabl 1: Canran y disgyblion sy'n dysgu Cymraeg ail iaith mewn ysgolion cynradd, 1989/90 – 2009/10

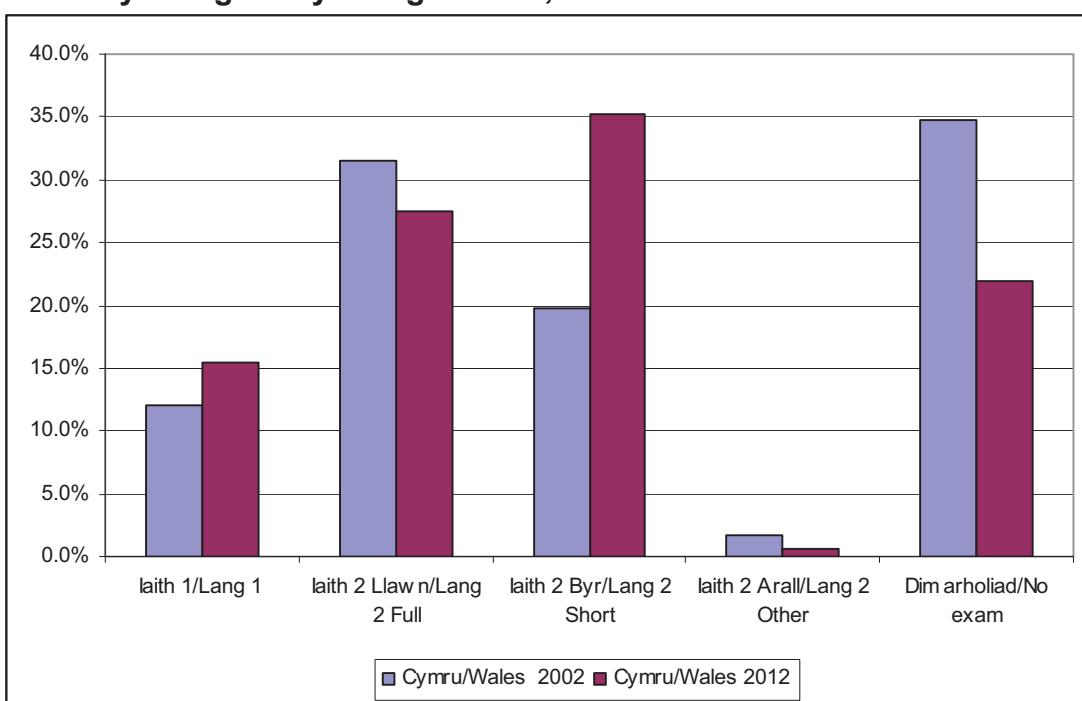

Ffynhonnell: CYBLD²

- 3.2 Mae Tabl 2 yn dangos canran y disgyblion sy'n astudio ar gyfer arholiadau TGAU Cymraeg a Chymraeg ail iaith dros ddegawd. Yn 2012, astudiodd tua 60% o ddisgyblion Gymraeg ail iaith yng Nghyfnod Allweddol 4 gan ennill naill ai TGAU cwrs llawn neu gwrs byr, o gymharu â 50% yn 2002. Er bod canran y disgyblion nad ydynt yn sefyll arholiad wedi gostwng dros y deng mlynedd hyn, mae canran y disgyblion sy'n astudio'r cwrs TGAU byr Cymraeg ail iaith wedi cynyddu'n sydyn, tra bo'r ganran sy'n astudio'r cwrs TGAU llawn wedi gostwng o ryw 5%. Bydd y cwrs TGAU llawn a byr yn cael eu trafod ymhellach yn y rhan hon o'r adroddiad.

² Cyfrifiad ysgolion blynnyddol ar lefel disgyblion

Tabl 2: Canran y disgylion sy'n astudio ar gyfer Arholiadau TGAU Cymraeg a Chymraeg ail iaith, 2002 - 2012

Ffynhonnell: Cronfa Ddata Arholiadau Cymru

Cwricwlwm ac asesu

- 3.3 Mae Cymraeg ail iaith yn bwnc sylfaen yng Nghwricwlwm Cenedlaethol Cymru. Mae Datblygu'r Gymraeg yn un o Feysydd Dysgu gofynnol y Cyfnod Sylfaen ac mae Cymraeg ail iaith yn ofynnol yng Nghyfnodau Allweddol 2, 3 a 4. Addysgir Cymraeg ail iaith yng Nghyfnod Allweddol 5 hefyd, ond bryd hynny mae'n ddewisol fel pob pwnc arall. Bydd y rhan hon o'r adroddiad yn rhoi trosolwg o'r ddarpariaeth ac o gyrhaeddiad ar hyn o bryd mewn Cymraeg ail iaith o'r Cyfnod Sylfaen i Gyfnod Allweddol 5.

Y Cyfnod Sylfaen

- 3.4 Y Cyfnod Sylfaen yw'r cwricwlwm statudol ar gyfer pob plentyn 3 i 7 oed yng Nghymru mewn lleoliadau a gynhelir a lleoliadau nas cynhelir. Mae Datblygu'r Gymraeg yn un o'r saith Maes Dysgu yn Fframwaith y Cyfnod Sylfaen ar gyfer Dysgu Plant. Dim ond mewn ysgolion a lleoliadau sy'n defnyddio'r Saesneg yn bennaf i gyfathrebu y caiff y Maes Dysgu hwn ei gyflwyno.
- 3.5 Nod Maes Dysgu Datblygu'r Gymraeg y Cyfnod Sylfaen yw cael dysgwyr i ddod yn ddigon cyfarwydd â'r Gymraeg i'w hannog i barhau i ddysgu'r iaith a meithrin agwedd gadarnhaol at y Gymraeg. Bydd plant ifanc yn y Cyfnod Sylfaen mewn lleoliadau ac ysgolion cyfrwng Saesneg yn dysgu Cymraeg drwy chwarae a dysgu gweithredol, yn ogystal â thrwy storïau a gweithgareddau strwythuriedig.

- 3.6 Yn llythyr cylch gwaith blynnyddol y Gweinidog at Estyn ar gyfer 2011-2012, gofynnwyd i Estyn:
- baratoi adroddiad ar weithredu Maes Dysgu Datblygu'r Gymraeg yn y Cyfnod Sylfaen mewn ysgolion a lleoliadau nas cynhelir; a
 - nodi enghreifftiau o'r arferion gorau.

Canfu'r adroddiad³, a gyhoeddwyd yn Ionawr 2013, y canlynol:

"Yn y mwyafrif o ysgolion cyfrwng Saesneg a arolygwyd yn ystod 2010-2012, mae'r rhan fwyaf o blant yn gwneud cynnydd boddhaol o ran siarad Cymraeg a gwrandio ar Gymraeg yn y Cyfnod Sylfaen, yn enwedig yn ystod sesiynau grŵp cyfan. Mae gan blant agwedd gadarnhaol at ddysgu Cymraeg. Mae eu medrau siarad a gwrando'n datblygu'n dda ond nid yw eu medrau darllen ac ysgrifennu wedi'u datblygu digon yn y Cyfnod Sylfaen."

Ond roedd yr adroddiad hefyd yn nodi:

"mewn lleiafrif o ysgolion nid yw'r staff yn neilltuo digon o amser i addysgu Cymraeg ... Nid yw ymarferwyr yn ymarfer ac ailadrodd geiriau Cymraeg newydd yn rheolaidd nac yn cynnig digon o gyfleoedd i blant ymarfer eu Cymraeg ... Yn gyffredinol, pan fo'r ymarferwyr eu hunain yn rhugl yn y Gymraeg, mae'r plant yn gwneud cynnydd gwell wrth ddysgu Cymraeg. Mae'r ymarferwyr hyn yn defnyddio'r Gymraeg yn gyson ar draws pob maes dysgu. Pan na cheir unrhyw ymarferwyr sy'n gallu siarad Cymraeg yn hyderus mewn ysgol neu leoliad, mae'r defnydd o'r Gymraeg gan y staff yn fwy cyfyngedig fel arfer. Mae hyn yn golygu bod y plant yn clywed llai o Gymraeg ac yn cael llai o gyfile i'w hymarfer."

- 3.7 Mae Llywodraeth Cymru ar hyn o bryd, drwy nifer o raglenni hyfforddi, yn helpu i ateb y galw parhaus am weithlu o ansawdd da sy'n gallu cyflwyno'r Cyfnod Sylfaen yn Gymraeg a Saesneg. Mae'r Cynllun Sabothol yn darparu cyrsiau 5 wythnos a 12 wythnos i ymarferwyr mewn lleoliadau cyfrwng Saesneg a gynhelir i feithrin eu sgiliau Cymraeg; mae contract newydd wedi'i ddyfarnu'n ddiweddar i gyflwyno cyrsiau Cymraeg sylfaenol i ymarferwyr blynnyddoedd cynnar mewn lleoliadau nas cynhelir; ac mae Cam wrth Gam yn parhau i hyfforddi ymgeiswyr i gyrraedd Lefel 3 mewn Gofal, Dysgu a Datblygiad Plant drwy leoliadau gwaith mewn ysgolion/lleoliadau blynnyddoedd cynnar.
- 3.8 Nid yw'n ofynnol ar hyn o bryd i ysgolion gofnodi cynnydd plant unigol o ran Datblygu'r Gymraeg ac nid oes unrhyw ddata asesu ffurfiol ar gael ar lefel ysgolion, awdurdodau lleol, nac ar lefel genedlaethol. Mae hyn yn golygu nad oes ffordd o olrhain cynnydd plant mewn Cymraeg o gychwyn eu haddysg hyd ddiwedd y Cyfnod Sylfaen ac ymlaen i Gyfnod Allweddol 2. Un o argymhellion Estyn i Lywodraeth Cymru yw:

³ <http://www.estyn.gov.uk/cymraeg/docViewer-w/264810/Datblygu'r%20Gymraeg%20yn%20y%20Cyfnod%20Sylfaen%20-%20Ionawr%202013/?navmap=30,163>

“adolygu pa un a ddylai Dangosydd Deilliannau'r Cyfnod Sylfaen fesur cynnydd plant o ran Datblygu'r Gymraeg.”

Mae hyn yn cael ei ystyried ar hyn o bryd fel rhan o'r trefniadau gwerthuso ac adolygu presennol. Bydd penderfyniadau ynghylch newidiadau i asesu diwedd y Cyfnod Sylfaen yn cael eu gwneud yng ngoleuni canlyniadau'r gwerthusiad hwn a'r adolygiad o'r cwricwlwm ac o asesiadau, yn ogystal ag yng ngoleuni canfyddiadau adroddiad Estyn.

Cyfnod Allweddol 2

- 3.9 Mae'r ddogfen 'Cymraeg yng Nghwricwlwm Cenedlaethol Cymru'⁴ yn cynnwys y rhaglenni astudio ar gyfer Cyfnodau Allweddol 2, 3 a 4, ynghyd â thargedau cyrhaeddiad a disgrifiadau lefel. I fodloni gofynion statudol, cynhelir asesiadau athro ar gyfer Cymraeg ail iaith ar ddiwedd y cyfnod allweddol, a rhoddir adroddiad i'r rhieni.
- 3.10 Mae'n opsiynol i ysgolion ddarparu manylion asesiadau athro mewn Cymraeg ail iaith i Lywodraeth Cymru. Yn 2012, darparwyd data ar gyfer 25,082 o ddisgyblion o gohort cymwys o 25,519 (98.3%), o gymharu â 25,592 o ddisgyblion o gohort cymwys o 26,155 (97.8%) yn 2011.
- 3.11 Mae Tabl 3 yn dangos canran y disgyblion hynny a gyrhaeddodd y lefel ddisgwylledig (Lefel 4 neu'n uwch) mewn Cymraeg ail iaith ar ddiwedd Cyfnod Allweddol 2, o'r flwyddyn 2010 pan gyflwynwyd yr asesiadau, hyd 2012. Er bod canran y disgyblion a gyrhaeddodd Lefel 4 neu'n uwch wedi cynyddu dros y ddwy flynedd diwethaf, mae'r ganran yn dal yn weddol isel o'i chymharu â'r 85.2% o ddisgyblion a gyrhaeddodd Lefel 4 neu'n uwch mewn Saesneg, a'r 84% o ddisgyblion a gyrhaeddodd Lefel 4 neu'n uwch mewn Cymraeg yn 2012.

Tabl 3: Asesiadau athrawon o bynciau anghraidd yng Nghyfnod Allweddol 2: Canran y disgyblion a gyrhaeddodd Lefel 4 neu'n uwch 2010 – 2012

	2010	2011	2012
Pob disgybl	35.4%	51.4%	61.6%
Bechgyn	30.4%	45.2%	55.1%
Merched	40.8%	58.1%	68.6%

Ffynhonnell: Casglu Data Cenedlaethol

- 3.12 Yn 2010, comisiynodd Llywodraeth Cymru gymedroli allanol Cyfnod Allweddol 2/3, a ddaeth i ben yn 2012. Cyflwynodd glystyrau o ysgolion

⁴

<http://wales.gov.uk/topics/educationandskills/schoolshome/curriculuminwales/arevisedcurriculumforwales/nationalcurriculum/welshnc/?lang=cy>

broffiliau Cymraeg ail iaith i'w cymedroli, ac yn yr adroddiad terfynol nododd y prif gymedrolwr:

“Mae yn amlwg fod y broses gymedroli yn broses sydd yn dal i gael ei datblygu ar draws clystyrau gan fod cryn amrywiaeth yn y dystiolaeth o raglen waith clystyrau a ddarparwyd ... Mewn nifer helaeth o achosion roedd yna anghysondeb yn y ddealltwriaeth o'r safon ar draws cyfnodau allweddol lle'r oedd yn amlwg nad cytundeb clwstwr oedd y dyfarniad cyd-fynd orau.”

Mae'r adroddiad yn rhoi enghreiffiau o'r arferion gorau ar gyfer cymedroli clystyrau ac yn cynnig awgrymiadau ynglŷn â sut i wella addysgu a dysgu, er enghraift:

“Cafwyd enghreiffiau o waith llafar lle'r oedd dysgwyr wedi dysgu ar gof gwaith a ddarparwyd yn ysgrifenedig, air am air. Roedd yn anodd iawn felly ystyried y math yma o dasgau fel dystiolaeth ar gyfer Llafaredd gan mai'r cof yn hytrach na sgiliau llafaredd sydd yn cael ei asesu yn y fath achosion. Nid yw dysgu gwaith ysgrifenedig ar gof yn dystiolaeth briodol o Lafaredd.”

- 3.13 Gallai'r cynnydd blynnyddol yn y ganran o ddisgyblion sy'n cyrraedd Lefel 4 neu'n uwch fod yn ganlyniad i gymedroli asesiadau athrawon yn well. Fodd bynnag, fel y casglodd y prif gymedrolwr, *“atgoffir clystyrau bod cymedroli clwstwr yn ofyniad statudol”* a *“dylai clystyrau barhau i gydweithio yn y dyfodol er mwyn cryfhau cysylltiadau'r clwstwr ar draws cyfnodau allweddol, yn unol â'r gorchymyn statudol. Bydd hyn yn sicrhau dealltwriaeth gytûn o'r nodweddion lefelau ac o'r cyd-fynd orau gan arwain at bontio mwy effeithiol. Bydd hefyd yn sicrhau arferion da o ran methodoleg dysgu ac addysgu a gosod tasgau.”*
- 3.14 Mae cynnwys Cymraeg ail iaith gyda'r pynciau craidd ar gyfer gwaith cymedroli clwstwr Cyfnod Allweddol 2/3 wedi bod yn gam cadarnhaol o ran codi statws y pwnc. Bydd mynnu bod y gofynion yr un peth i Gymraeg ail iaith ag i'r pynciau craidd wrth gymedroli yn y dyfodol yn helpu i godi disgwyliadau ac, yn y tymor hir, i wella cyrhaeddiad mewn Cymraeg ail iaith.

Cyfnod Allweddol 3

- 3.15 Mae canran y disgyblion sy'n cyrraedd Lefel 5+ mewn Cymraeg ail iaith ar ddiwedd Cyfnod Allweddol 3 wedi cynyddu'n raddol dros y 6 blynedd diwethaf, fel yr amlinellir yn Nhabl 4.

Tabl 4: Canran y disgylion a gyrhaeddodd Lefel 5+ mewn Cymraeg ail iaith ar ddiwedd Cyfnod Allweddol 3, 2007 - 2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pob disgylb	50.6	54.1	56	59.4	64.6	68.2
Bechgyn	40.9	44.3	46.4	50.1	55.2	58.9
Merched	61	64.3	66.1	69.3	74.9	78.4

Ffynhonnell: Casglu Data Cenedlaethol

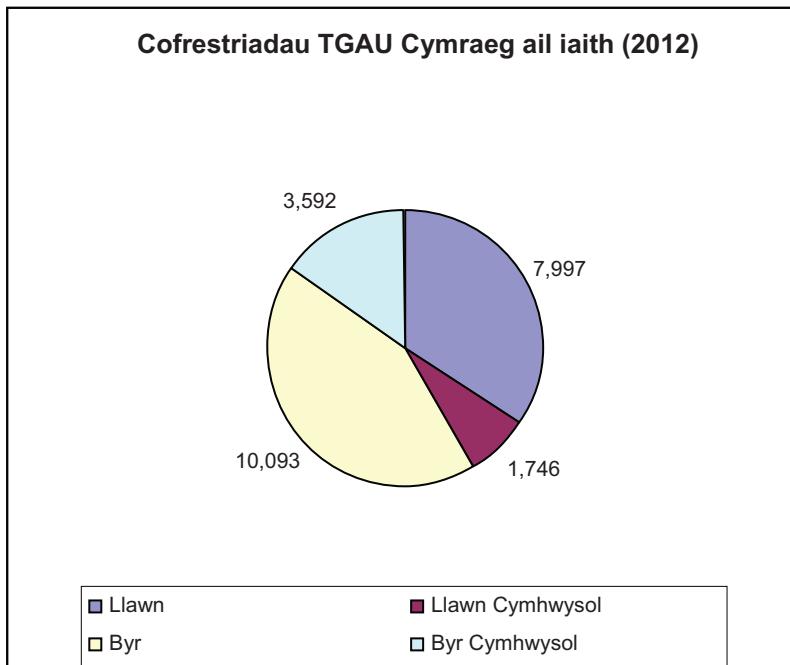
Fodd bynnag, roedd canran y disgylion a gyrhaeddodd y lefel ddisgwylledig (Lefel 5 neu'n uwch) yn 2012, sef 68.2%, yn is mewn Cymraeg ail iaith nag mewn unrhyw bwnc arall. Y ganran a gyrhaeddodd y lefel ddisgwylledig mewn ieithoedd tramor modern (ITM) yn 2012 oedd 74.5%. Nid oes rheswm amlwg i egluro pam y dylai dysgwyr gyrraedd lefelau uwch mewn ITM nag mewn Cymraeg ail iaith am fod y sgiliau iaith a'r disgrifiadau lefel yn y Gorchmynion pwnc yn debyg. At hynny, yn y rhan fwyaf o achosion bydd dysgwyr yn dechrau dysgu Cymraeg ail iaith yn gynharach yn eu gyrrfa ysgol nag ITM.

- 3.16 Yn 2012 perfformiodd merched yn well na bechgyn ym mhob pwnc anghraidd. Fodd bynnag, roedd y bwlch ar ei fwyaf mewn Cymraeg ail iaith (19.5 o bwyntiau canran). Nid yw'r bwlch hwn rhwng perfformiad merched a bechgyn wedi gwella o gwbl yn y chwe blynedd ddiwethaf.

Cyfnod Allweddol 4

- 3.17 Yng Nghyfnod Allweddol 4, gall disgylion astudio cwrs TGAU byr neu lawn mewn Cymraeg ail iaith, a gellir dewis rhwng cwrs cyffredinol a chwrs cymhwysol. Mae'r cwrs byr a'r cwrs llawn yn mynnu bod disgylion yn cyrraedd yr un safonau mewn Cymraeg; mae'r cwrs byr yn llai eang ac yn cynnwys llai o gyd-destunau y mae'n rhaid defnyddio'r iaith ynddynt.
- 3.18 Mae nifer yr ymgeiswyr a gofrestrir ar gyfer y cwrs TGAU byr Cymraeg ail iaith yn dal yn uwch nag ar gyfer y cwrs llawn, fel y dangosir yn Niagram 1. Mae lleiafrif o ysgolion yn cofrestru pob dysgwr ar gyfer y cwrs TGAU llawn Cymraeg ail iaith. Mewn rhai ysgolion cynigir y cwrs llawn Cymraeg ail iaith fel pwnc dewisol a rhaid i'r disgylion nad ydynt yn dewis y cwrs llawn ddilyn y cwrs byr. Mewn ysgolion eraill mae pob dysgwr yn dilyn y cwrs byr. Efallai bod yr agwedd orfodol hon yn esbonio'r lefelau cyrhaeddiad gwael. Roedd y dystiolaeth a gasglwyd yn ystod yr adolygiad hwn yn amlinellu rhai o'r rhesymau dros y cynnydd yng nghofrestriadau'r cwrs byr, gan gynnwys y canlynol:
- gallai cynnig y cwrs byr yn hytrach na'r cwrs llawn gael ei ystyried yn un ffordd o ryddhau oriau cyswllt ar yr amserlen am fod ysgolion am gynnig ystod ehangach o opsiynau (e.e. galwedigaethol/Bagloriaeth Cymru); ac
 - mae'r nifer gyfyngedig o athrawon Cymraeg ail iaith arbenigol yn ei gwneud yn her i gynnig y cwrs TGAU llawn i fwy o ddisgyblion mewn mwy o ysgolion.

Diagram 1: Cofrestriadau TGAU Cymraeg ail iaith, 2012

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru

- 3.19 Fel y nodwyd ym mharagraff 3.15, Cymraeg ail iaith yw'r pwnc gyda'r perfformiad gwaethaf yng Nghyfnod Allweddol 3, gyda 68.2% yn unig o ddisgyblion yn cyrraedd y lefel ddisgwylidig (Lefel 5 neu'n uwch). Mae'r lefelau cyrraeddiaid gwael yn parhau yng Nghyfnod Allweddol 4. Mae Tabl 5 yn dangos bod gwahaniaeth amlwg yng nghanran yr ymgeiswyr sy'n cael A*-C yn y cwrs llawn o gymharu â'r cwrs byr: 24 o bwyntiau canran yn 2012. Roedd merched yn dal i berfformio'n well na bechgyn yn 2012 gyda gwahaniaeth o 19.5 o bwyntiau canran rhwng y bechgyn a'r merched a gafodd A*-C yn y cwrs llawn ac 20.3 o bwyntiau canran yn y cwrs byr.

Tabl 5: Canran y disgyblion a gafodd A*-C mewn TGAU Cymraeg ail iaith, 2007 - 2012

A*-C	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Cwrs Llawn						
Bechgyn	60.8	60.8	59.9	62.4	61.3	62.8
Merched	78.1	77.5	78.8	80.6	79.8	82.3
Pob Ymgeisydd	70.4	70.2	70.3	72.7	71.6	73.6
Cwrs Byr						
Bechgyn	36.3	34.4	35.1	38	36.9	39.4
Merched	57.8	54.5	53.9	57.7	56.9	59.7
Pob Ymgeisydd	47.3	44.5	44.6	47.7	46.8	49.6

Ffynhonnell: Y Cydgyngor Cymwysterau

- 3.20 Mae cyrraeddiaid isel o gymharu â phynciau eraill a'r bwlch rhwng cyrraeddiaid bechgyn a merched yn broblemau sydd wedi bod yn amlwg ym maes Cymraeg ail iaith ers tro ac sydd, yn anffodus, wedi'u

derbyn fel y norm. Yn 2007, cynhaliodd Estyn arfarniad o'r cwrs TGAU byr Cymraeg ail iaith⁵. Daeth yr adroddiad i'r casgliad mai "*Dim ond nifer fach iawn o ddisgyblion sy'n dilyn y cwrs TGAU byr Cymraeg ail iaith sy'n gwneud cynnydd da tuag at ddod yn siaradwyr Cymraeg rhugl.*" Gall llai o amser cyswllt i'r cwrs byr (cyn lleied ag awr bob pythefnos mewn rhai ysgolion) yn aml olygu cyrhaeddiad is i unigolion am fod angen ymarfer ieithoedd yn rheolaidd er mwyn i ddysgwyr ddod yn rhugl.

- 3.21 Yn ystod y blynnyddoedd diwethaf, mae unedau iaith galwedigaethol wedi bod ar gael trwy rai sefydliadau dyfarnu. Mae'r unedau yn rhydd-sefyll ac wedi cael eu hachredu ar Fframwaith Credydau a Chymwysterau Cymru. Mae'r unedau wedi eu seilio ar sgiliau unigol Siarad, Darllen, Deall Cymraeg Llafar ac Ysgrifennu. Gan fod yr unedau hyn yn gymharol newydd, mae'r nifer sy'n manteisio ar yr unedau yn eithaf isel, ac mae'n rhy gynnar i fesur cryfderau a gwendidau'r unedau.

Safon Uwch

- 3.22 Cynigir Cymraeg ail iaith fel pwnc Safon Uwch neu Uwch Gyfrannol mewn nifer o ysgolion ledled Cymru. Yn ôl manyleb CBAC, amcan y cwrs yw datblygu sgiliau cyfathrebu ymgeiswyr trwy ysgrifennu a siarad y Gymraeg. 'Anelir at ddatblygu eu gallu i ddefnyddio iaith â dychymyg. Anogir darllen yn eang ac astudio'n fanwl weithiau llenyddol penodol. Hyrwyddir y gallu i ymateb i lenyddiaeth ac i ddeunyddiau diwylliannol cyfoes amlgyfrwng gan ennyn gwerthfawrogiad o etifeddiaeth ddiwylliannol Cymru'.
- 3.23 I weithredu'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg yn llwyddiannus, mae angen cyflenwad digonol o raddedigion yn y Gymraeg, sy'n dod o gronfa o ddysgwyr sydd wedi astudio Safon Uwch Cymraeg. Ceir targed penodol i gynyddu cyfanswm y cofrestriadau Safon Uwch Cymraeg (ail iaith) fel canran o'r cofrestriadau TGAU cwrs llawn a byr Cymraeg (ail iaith) ddwy flynedd ynghynt.
- 3.24 Fodd bynnag, mae canran y dysgwyr sy'n mynd ymlaen i astudio Cymraeg ar gyfer Safon Uwch wedi gostwng dros y 4 blynedd diwethaf. Un rheswm posibl am hyn yw bod y dewis o bynciau sydd ar gael yn y ddarpariaeth ôl-16 wedi cynyddu'n fawr yn y blynnyddoedd diwethaf.

⁵ <http://www.estyn.gov.uk/cymraeg/docViewer-w/172590.6/arfarniad-or-cwrs-byr-tgau-cymraegail-iaith-hyref-2007/?navmap=30,163>,

Tabl 6: Cyfanswm y cofrestriadau Safon Uwch Cymraeg (ail iaith) fel canran o'r cofrestriadau TGAU cwrs llawn a byr Cymraeg (ail iaith) ddwy flynedd ynghynt

	2009	2010	2011	2012
Dangosydd	3.0%	2.4%	2.5%	2.4%
Nifer	595	496	558	556

Ffynhonnell: Data CBAC

- 3.25 Yn ystod 2012, cynhaliodd y Coleg Cymraeg Cenedlaethol ymchwil gyda disgyblion, myfyrwyr prifysgol ac ymarferwyr er mwyn deall y rhesymau dros y gostyngiad yn nifer y disgyblion sy'n dewis Cymraeg ail iaith ar gyfer Safon Uwch. Daeth yr ymchwil i'r casgliad nad oedd digon o wybodaeth yn cael ei darparu i ddisgyblion mewn ysgolion i hybu Cymraeg ail iaith fel pwnc y gellir ei astudio ar lefel gradd. O ganlyniad nid yw disgyblion yn mynd ymlaen i astudio'r pwnc ar gyfer Safon Uwch. Awgrymwyd hefyd fod y gofyniad i astudio llenyddiaeth *cyn i sgiliau iaith gael eu datblygu'n ddigonol yn rhwystro disgyblion rhag parhau i astudio'r pwnc.* Roedd diffyg cyfleoedd i ddefnyddio'r iaith y tu allan i'r ystafell ddosbarth, a fyddai'n eu helpu yn eu hastudiaethau, hefyd yn ffactor.

Materion penodol a heriau

- 3.26 Mae Estyn wedi gwneud sylwadau rheolaidd ar safonau gwael yr addysgu a'r dysgu ym maes Cymraeg ail iaith. Yn Adroddiad Blynnyddol 2011-12⁶ daeth Estyn i'r casgliad hwn: "*Yn y rhan fwyaf o'r ysgolion, mae'r ddarpariaeth ar gyfer Cymraeg fel ail iaith yn dda yn y Cyfnod Sylfaen. Nid yw'r ddarpariaeth wedi cael ei datblygu gystal yng nghyfnod allweddol 2.*" Mewn ysgolion uwchradd, "*Mae'r safonau mewn Cymraeg fel ail iaith yn dda mewn ychydig o ysgolion ac maen nhw'n gwella yn y rhan fwyaf ohonynt nhw. Mae'r safonau'n arbennig o gadarn yn yr ysgolion hynny lle mae safonau rhagorol at ei gilydd. Ond mae Cymraeg fel ail iaith yn faes pwysig y mae angen ei wella yn tua un o bob pum ysgol.*"
- 3.27 Mae angen rhoi sylw i nifer o faterion er mwyn codi safonau mewn Cymraeg ail iaith. Mae'r materion hyn wedi'u codi mewn nifer o wahanol adroddiadau dros y blynnyddoedd diwethaf, ac maent yn cynnwys y canlynol:
- nid yw disgyblion yn parhau i ddatblygu eu sgiliau Cymraeg yn ddigon da wrth bontio i Gyfnodau Allweddol 2 a 3;
 - mae'r amser a neilltuir i addysgu'r pwnc yn annigonol, ac mewn rhai ysgolion, neilltuir cyn lleied ag un awr bob pythefnos;
 - nid oes gan nifer o athrawon mewn ysgolion cynradd yr hyder na'r gallu i addysgu Cymraeg ail iaith;

⁶ <http://www.estyn.gov.uk/cymraeg/adroddiad-blynnyddol/adroddiad-blynnyddol-2011-2012/>

- mae gormod o'r disgyblion sy'n dilyn y cwrs byr yn cael eu cofrestru ar gyfer yr arholiad sylfaenol er bod ganddynt y gallu i gael graddau A*-B, graddau nad oes modd eu cael yn yr arholiad sylfaen;
 - yn y rhan fwyaf o ysgolion, nid oes digon o gyfleoedd i ddisgyblion glywed nac ymarfer yr iaith y tu hwnt i wersi Cymraeg ffurfiol;
 - mewn gormod o ysgolion uwchradd, caiff y pwnc ei addysgu gan athrawon anarbenigol nad oes ganddynt ddealltwriaeth fanwl o fethodoleg addysgu ail iaith; ac
 - nid oes gan ddisgyblion yr hyder i ddefnyddio'r iaith.
- 3.28 Yr her bellach yw mynd i'r afael â'r materion hyn a sicrhau bod Cymraeg ail iaith yn cael ei gweddnewid i fod yn bwnc sy'n perfformio'n dda, ac sy'n rhoi'r cyfle i ddisgyblion ddefnyddio'r iaith.

Rhan 4: Y newidiadau arfaethedig

Yr angen i wella safonau a chyrhaeddiad

- 4.1 Fel y nodwyd eisoes yn Rhan 1 yr adroddiad hwn, mae Cymraeg / Cymraeg ail iaith yn bwnc statudol yng Nghwricwlwm Cymru. Gwnaethpwyd y Gymraeg yn orfodol i bob disgybl yng Nghyfnodau Allweddol 1, 2 a 3 yn 1990 ac yn orfodol yng Nghyfnod Allweddol 4 o Fedi 1999. Mae'r Cyfnod Sylfaen, a ddisodlodd Gyfnod Allweddol 1 yng Nghymru, yn cynnwys Maes Dysgu Datblygu'r Gymraeg ar gyfer lleoliadau ac ysgolion cyfrwng Saesneg.
- 4.2 Fel yr amlinellwyd yn Rhan 2 yr adroddiad hwn, gweledigaeth y Grŵp Adolygu ar gyfer Cymraeg ail iaith yw codi safonau i alluogi mwy o ddysgwyr i ddefnyddio'r iaith yn y gymuned ac ym myd gwaith yn y dyfodol, ac i sicrhau bod disgyblion yn deall cyd-destun cymdeithasol a hanesyddol yr iaith. Mae'r weledigaeth hon yn ategu un o nodau polisi ehangach Llywodraeth Cymru, sef gweld y Gymraeg yn ffynnu. I gyrraedd y nod hwn, mae angen sicrhau bod llif cyson o siaradwyr Cymraeg sy'n defnyddio'r iaith yn eu bywydau beunyddiol yn dod drwy'r system addysg. Ar hyn o bryd, mae dystiolaeth yn awgrymu'n gryf na all disgyblion sydd wedi dilyn y cwricwlwm Cymraeg ail iaith ddefnyddio'u sgiliau iaith y tu allan i'r ystafell ddosbarth am nifer o resymau. Mae'r rhan hon o'r adroddiad yn eu trafod yn fanylach ac yn cynnig newidiadau i'r drefn gyfredol o addysgu a dysgu Cymraeg ail iaith, er mwyn i ddisgyblion allu defnyddio'u sgiliau Cymraeg. Bydd angen rhoi ystyriaeth arbennig i'r ffyrdd o asesu llwyddiant wrth gynllunio unrhyw newidiadau.
- 4.3 Mae'r Grŵp Adolygu yn cydnabod, os ydym am wella safonau a chyrhaeddiad, nad oes modd edrych ar Gyfnodau Allweddol 3 a 4 mewn gwagle. Mae ymchwil yn dangos bod plant sy'n caffael iaith ychwanegol yn eu blynnyddoedd cynnar yn fwy tebygol o ddod yn rhugl yn yr iaith. Felly er mai Cyfnodau Allweddol 3 a 4 yw prif ffocws y Grŵp hwn, mae'n rhaid inni ystyried hyn yng nghyd-destun dysgu cynharach yn y Cyfnod Sylfaen a Chyfnod Allweddol 2 yn ogystal â phontio rhwng cyfnodau dysgu. Ochr yn ochr â gwaith y Grŵp Adolygu, bu grŵp llywio yn trafod ffactorau allweddol ar gyfer darparu Cymraeg ail iaith yn llwyddiannus yng Nghyfnod Allweddol 2. Gwnaethpwyd argymhellion i'r Grŵp Adolygu sy'n cefnogi ac yn atgyfnerthu argymhellion y Grŵp hwn.

Statws

- 4.4 Roedd y dystiolaeth a'r sylwadau a dderbynwyd gan randdeiliaid yn gyson yn cysylltu statws a gwerth Cymraeg ail iaith fel pwnc cwricwlwm mewn ysgolion ac agwedd awdurdodau lleol, ysgolion, disgyblion a rhieni at Gymraeg ail iaith â llwyddiant disgyblion i gaffael iaith .

Ystyrid bod y potensial o lwyddo yn y dyfodol i ddatblygu dysgwyr sydd â'r sgiliau i ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r ystafell ddosbarth yn dibynnu ar godi statws y pwnc.

- 4.5 Mae'n werth nodi bod yr athrawon a gyfrannodd i'r adolygiad yn cytuno bod agwedd rhieni at y pwnc wedi newid dros y blynnyddoedd diwethaf gyda'r mwyafrif erbyn hyn o blaid gweld eu plant yn dysgu Cymraeg a chyda'r pwnc yn cael ei dderbyn yn rhan o system addysg Cymru. Mae gan rai rhieni bryderon ynghylch a ddylai eu plant ddilyn y cwrs llawn neu'r cwrs byr, ac yn aneglur ynghylch beth yw rhuglder disgwyliedig eu plant. Ymdrinnir â'r pryderon hyn yn fanylach yn ddiweddarach yn y rhan hon o'r adroddiad.
- 4.6 Roedd trwch y dystiolaeth a dderbyniwyd o blaid addysgu Cymraeg ail iaith fel pwnc statudol yng Nghwricwlwm Cymru. Un eithriad i hyn oedd deiseb ar-lein ar wefan Cynulliad Cenedlaethol Cymru a oedd am derfynu'r orfodaeth i astudio Cymraeg yng Nghyfnod Allweddol 4. Roedd dystiolaeth arall yn awgrymu bod rhai rhieni'n meddwl bod cael Cymraeg fel pwnc gorfodol yn wrthgynhyrchiol ac na fydd disgylion sy'n gweld y pwnc fel rhywbeth gorfodol yn ymddiddori i'r un graddau â phe baent wedi dewis ei astudio. Barn lleiafrif oedd hwn, ac roedd trwch y dystiolaeth o blaid parhau â'r gofyniad cyfredol i'r pwnc fod yn orfodol.
- 4.7 Fe wnaeth y Grŵp Adolygu ystyried gwneud Cymraeg ail iaith yn opsiynol yng Nghyfnod Allweddol 4, gan gadw'r gofyniad statudol hyd at a chan gynnwys Cyfnod Allweddol 3. Fodd bynnag, roedd y Grŵp yn cytuno ei bod yn hanfodol i ddysgwyr barhau i ddysgu ac ymarfer yr iaith er mwyn cyrraedd y nod o alluogi mwy o ddysgwyr i ddefnyddio'r iaith. Roedd dystiolaeth a gafwyd gan rieni a disgylion mewn grwpiau ffocws yn awgrymu bod y mwyafrif yn meddwl bod y gallu i siarad Cymraeg yn fanteisiol o ran cael gwaith yn y dyfodol, ac o ran dod i werthfawrogi hunaniaeth Gymreig.

*"Mae'n agor drysau. Mae pob drws ar agor os gallwch siarad Cymraeg."
"Mae mwy o gyfleoedd gwaith os gallwch siarad Cymraeg."*

Mynegwyd y farn hon yn y mwyafrif helaeth o'r dystiolaeth a dderbyniwyd. Roedd y Grŵp hefyd yn cytuno y byddai dileu'r gofyniad yn gam yn ôl o ran y cynnydd sydd wedi bod mewn rhai ysgolion, ac y dylid canolbwytio ar sicrhau bod y cwricwlwm yn bwrpasol a bod modd i bob ysgol godi safonau yn y pwnc.

Argymhelliaid 1

Llywodraeth Cymru i sicrhau bod Cymraeg ail iaith yn parhau i fod yn bwnc statudol yn y Cwricwlwm Cenedlaethol a pharhau i fod yn bwnc gorfodol i bob disgyl yng Nghymru tan ddiwedd Cyfnod Allweddol 4.

- 4.8 Fel y trafodwyd eisoes yn Rhan 3 o'r adroddiad, nid yw Cymraeg ail iaith yn bwnc craidd yng Nghwricwlwm Cenedlaethol Cymru. Er bod yn

rhaid cynnal asesiadau statudol athrawon ar gyfer pob dysgwr cymwys yng Nghyfnodau Allweddol 2 a 3, nid yw cyrhaeddiad mewn Cymraeg ail iaith yn cyfrannu at y dangosydd pynciau craidd⁷. Mae trwch y dystiolaeth a dderbyniwyd fel rhan o'r adolygiad hwn yn awgrymu nad oes digon o statws yn cael ei roi i'r pwnc o'r herwydd. Daeth y Grŵp Adolygu i'r casgliad mai'r unig ffordd o wella statws y pwnc fyddai cynnwys y canlyniadau cyrhaeddiad ar gyfer Cymraeg ail iaith, cymwysterau ffurfiol megis TGau a'r asesiadau diwedd Cyfnod Allweddol, ym mesurau perfformiad ysgolion, er mwyn sicrhau bod y pwnc cyn bwysiced â Chymraeg (iaith gyntaf) a Saesneg.

- 4.9 Byddai'n rhaid i ysgolion ac awdurdodau lleol ystyried effaith y newid hwn a rhoi strategaethau ar waith i godi safonau. Mae'r fframwaith i gynllunio, gweithredu a monitro'r strategaethau hyn eisoes wedi'i sefydlu drwy Gynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA) yn sgil Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013. Pwrpas y Cynlluniau hyn yw amlinellu sut y bydd awdurdodau lleol yn gwella'r cynllunio ar gyfer addysg cyfrwng Gymraeg ac ar gyfer addysgu'r Gymraeg a phynciau trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'n ofynnol i bob awdurdod lleol gyflwyno Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg i Lywodraeth Cymru ei gymeradwyo a'i fonitro. Mae'r Cynllun hwn, a ddaw'n statudol o Ebrill 2014, yn nodi sut y mae awdurdod lleol yn bwriadu datblygu a gwella addysg cyfrwng Gymraeg ac iaith Gymraeg, ac yn cynnwys targedau penodol sy'n cydnabod y cyd-destun ieithyddol lleol sydd yn naturiol yn dylanwadu ar addysgu a dysgu.

Argymhelliaid 2

Llywodraeth Cymru i roi statws cydradd i Gymraeg ail iaith yn y Cwricwlwm Cenedlaethol, er mwyn sicrhau bod y pwnc yr un mor bwysig â'r pynciau craidd mewn mesurau perfformiad.

- 4.10 Mae Estyn wedi nodi bod arweinyddiaeth o ran y Gymraeg mewn ysgolion yn wan mewn rhai lleoliadau cyfrwng Saesneg. Law yn llaw â data perfformiad, mae gan Estyn ran allweddol i'w chwarae o ran barnu sut y mae ysgol unigol yn perfformio a sut y mae disgylion a rhieni'n gweld yr ysgol.
- 4.11 Ceir engrifftiau o ysgolion y barnwyd eu perfformiad yn rhagorol gan Estyn er bod eu safonau a'u cyrhaeddiad mewn Cymraeg ail iaith yn wael yn ôl y data. Mewn achosion o'r fath, mae'r Grŵp Adolygu'n credu y dylai Estyn o leiaf gynnwys argymhellion ar gyfer gwella safonau mewn Cymraeg ail iaith fel bod penaethiaid, uwch-reolwyr a llywodraethwyr yn cymryd camau i fynd i'r afael â'r materion, megis:
- neilltuo digon o amser yn y cwricwlwm i Gymraeg ail iaith;

⁷ Yng Nghyfnodau Allweddol 2 a 3 fe'i diffinnir fel cyrraedd y lefel ddisgwylledig mewn Mathemateg a Gwyddoniaeth a naill ai Cymraeg iaith gyntaf neu Saesneg. Yng Nghyfnod Allweddol 4 fe'i diffinnir fel sicrhau cymhwyster lefel 2 ar radd A*-C mewn Mathemateg a Gwyddoniaeth a naill ai Cymraeg iaith gyntaf neu Saesneg.

- cyflwyno cynlluniau cymorth penodol fel cyrsiau iaith dwys; a
 - defnyddio cynorthwywyr addysgu/cynorthwywyr iaith.
- Nid yw'r Grŵp yn credu y dylai Estyn ddyfarnu 'Rhagorol' i ysgol pan fydd safonau a chyrhaeddiad mewn Cymraeg ail iaith yn wael iawn.

4.12 Mae dystiolaeth gan ddisgyblion hefyd yn awgrymu bod ysgolion yn gwneud ymdrech fawr i ddefnyddio'r Gymraeg o amgylch yr ysgol yn ystod arolygiadau. Byddai hynny unwaith eto'n camystumio'r darlun ac yn rhoi cyfle i Estyn ganmol yr ysgol am weithgarwch na fyddai'n cael ei adlewyrchu mewn data cyrhaeddiad.

Argymhelliad 3

Estyn i ddangos yn gliriach sut y mae safonau mewn Cymraeg ail iaith yn cyfrannu at eu barn gyffredinol am yr ysgol gyfan, ac i gynnwys argymhellion ar gyfer gwelliant pan fo'n berthnasol.

4.13 Daeth yn amlwg yn y dystiolaeth nad yw rhai disgyblion yn deall manteision dysgu'r iaith ac nad oes ganddynt ddealltwriaeth o gyd-destun ehangach yr iaith, yn hanesyddol, yn ddiwylliannol ac yn wleidyddol. Roedd dystiolaeth a gafwyd gan benaethiaid adrannau Cymraeg yn awgrymu ei bod yn hanfodol i ddisgyblion fod ag ymwybyddiaeth o rôl allweddol y Gymraeg yn natblygiad hunaniaeth genedlaethol Cymru, ac o sail hanesyddol cymdeithas gyfoes Cymru, i sicrhau eu bod yn deall pam y maent yn dysgu'r iaith. Mynegir hyn yn y dystiolaeth:

"Bydd plant yn datblygu'n well ac yn gynt pan fydd ganddynt ddealltwriaeth o'r cyd-destun ieithyddol na phan fyddant yn dysgu heb gyd-destun."

4.14 Mynegodd y ddogfen ymgynghori ar adolygiad y *Cwricwlwm Cymreig*⁸ na ddyli a gweithredu'r hyn a elwir yn *Cwricwlwm Cymreig* gael ei gyfyngu i hanes yn y dyfodol, ond yn hytrach y dylid parhau i'w weithredu'n ehangach ar draws y cwricwlwm a gyflwynir i blant a phobl ifanc. Mae'r Grŵp yn cytuno â'r safbwyt hwn ac yn credu y dylai'r dull draws-gwricwlaidd o weithredu'r *Cwricwlwm Cymreig* helpu disgyblion i ddatblygu gwell dealltwriaeth o gyd-destun yr iaith.

4.15 Mae dystiolaeth bellach gan rieni a disgyblion yn awgrymu y byddai pobl ifanc yn barotach i ddysgu Cymraeg pe baent yn deall perthnasedd yr iaith i'w bywydau bob dydd.

"Mae angen i ddisgyblion ddeall pam y maent yn dysgu'r iaith i ennyn eu diddordeb yn y pwnc."

⁸ Rhan o Gwricwlwm Cenedlaethol Cymru sy'n adlewyrchu diwylliant, amgylchedd, economi a hanes Cymru, a'r dylanwadau a luniodd y wlad sydd ohoni

Cefnogir hyn hefyd gan adroddiad diweddar Beaufort Research⁹ ar ymddygiad, agweddau a dyheadau Cymry Cymraeg o ran eu defnydd o'r Gymraeg mewn pob math o sefyllfaoedd:

"Wrth wraidd yr hyn a oedd yn ysgogi ymddygiad a chanfyddiadau cadarnhaol roedd synnwyr o hunaniaeth â'r Gymraeg ar nifer o lefelau gwahanol: personol, teulu, cymuned, hunaniaeth genedlaethol a threftadaeth. Roedd y cyswllt hwn rhwng iaith a hunaniaeth nid yn unig yn ymestyn o'r personol i'r cenedlaethol, ond hefyd yn cwmpasu'r gorffennol, y presennol a'r dyfodol."

Argymhelliad 4

Llywodraeth Cymru i wneud cyd-destun cymdeithasol a hanesyddol Cymru a'r Gymraeg yn rhan annatod o'r cwricwlwm ar draws pob pwnc er mwyn i ddisgyblion ddod i ddeall cyd-destun yr iaith a deall cyfraniad yr iaith i Gymru a Chymreictod.

- 4.16 Awgrymwyd hefyd yn y dystiolaeth nad oedd digon yn cael ei wneud yn gyffredinol i hyrwyddo'r Gymraeg a'i gwerth fel sgil ar gyfer swyddi yn y dyfodol. Mae angen i arweinwyr ysgolion, athrawon, disgyblion a rhieni ddeall y gallai medru'r Gymraeg arwain at fod yn fwy cyflogadwy. Ar ôl cyflawni'r ymchwil gwybodaeth gyfredol am y farchnad lafur, sydd yn nodi anghenion iaith Gymraeg cyflogwyr, dylai Llywodraeth Cymru, ar y cyd â Chomisiynydd y Gymraeg a Gyrfa Cymru, gymryd camau i hyrwyddo'r Gymraeg fel sgil ar gyfer y gweithle.
- 4.17 Mae angen i ddisgyblion, wrth iddynt ddysgu'r iaith ac ystyried gyrfaoedd, sylweddoli bod cyfleoedd i ddefnyddio'r iaith a bod manteision i feddu ar sgiliau Cymraeg ar bob lefel cymhwysedd. Efallai mai dim ond sgiliau llafar y bydd eu hangen ar gyfer rhai swyddi tra bo eraill yn mynnu cymhwysedd yn y pedwar sgil: siarad, gwrando, darllen ac ysgrifennu. Mae angen i bawb sy'n ymwneud â darparu cyngor gyrfaoedd bwysleisio bod y lefel sgiliau yn berthnasol i'r swydd a'r sefyllfa.

Argymhelliad 5

Llywodraeth Cymru, ar y cyd â Chomisiynydd y Gymraeg, Gyrfa Cymru a chynghorwyr gyrfaoedd mewn ysgolion i hyrwyddo'r Gymraeg fel sgil ar gyfer y gweithle.

Cwricwlwm a dilyniant

- 4.18 Wrth ystyried Cymraeg ail iaith yn y cwricwlwm a dulliau a allai ysgogi newid mewn safonau a chyrhaeddiad, mae'n hanfodol peidio ag edrych ar addysg uwchradd ar wahân ond yn hytrach ystyried dilyniant mewn

⁹<http://cymru.gov.uk/topics/welshlanguage/research/exploring-welsh-lang-in-daily-lives/?skip=1&lang=cy>

caffael iaith o'r Cyfnod Sylfaen hyd at Gyfnod Allweddol 4 a thu hwnt yn ogystal â phontio rhwng cyfnodau.

- 4.19 Mae'r ddogfen 'Cymraeg yng nghwricwlwm cenedlaethol Cymru'¹⁰ yn cynnwys y rhagleni astudio ar gyfer Cymraeg a Chymraeg ail iaith. O ran Cymraeg ail iaith, mae'r ddogfen yn nodi y dylai disgryblion yng Nghyfnod Allweddol 4 gael cyfleoedd i adeiladu ar eu dysgu blaenorol, ac fel rhan o'u sgiliau llafaredd, dylai fod cyfleoedd iddynt ddefnyddio iaith yn gywir, yn glir ac yn hyderus gan:
- ddefnyddio geiriau a phatrymau sy'n addas i'r sefyllfa;
 - adnabod gwahaniaethau rhwng iaith lafar gwahanol ardaloedd a'r iaith ysgrifenedig;
 - ystyried sut y mae iaith ffurfiol ac anffurfiol yn amrywio yn ôl cyd-destun a phwrpas; a
 - meithrin cywirdeb trwy:
 - a. ddefnyddio ffuriau berfol (amser a pherson)
 - b. negyddu brawddegau
 - c. defnyddio arddodiad
 - d. treiglo
 - e. gwahaniaethu rhwng geiriau tebyg
 - f. defnyddio cenedl enwau.
- 4.20 Mewn cyfres o grwpiau ffocws a gynhaliwyd gyda rhieni, nododd y mwyafrif eu bod yn disgwyl i'w plant allu cynnal sgyrsiau sylfaenol yn Gymraeg erbyn iddynt adael yr ysgol. Er y dylai'r cwricwlwm cyfredol alluogi disgryblion i gyfathrebu mewn nifer o sefyllfaoedd, poenir nad yw disgryblion yn meithrin y sgiliau hyn yn ddigonol.
- 4.21 Mae cyflwyno'r Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd Cenedlaethol¹¹ yn ddiweddar wedi'i groesawu'n gyffredinol gan ysgolion a rhieni am ei fod yn nodi'n glir y disgwyliadau ar gyfer dysgwyr o ran meithrin sgiliau llafaredd, darllen ac ysgrifennu mewn Cymraeg (iaith gyntaf) a Saesneg. Trafododd y Grŵp fanteision ehangu elfen Gymraeg y fframwaith i gynnwys Cymraeg ail iaith. Roedd y dystiolaeth hefyd yn awgrymu y byddai hynny'n werthfawr am y byddai'n rhoi sylfaen bendant i'r cwricwlwm ac yn pennu disgwyliadau clir ar gyfer disgryblion, rhieni ac athrawon. Gallai'r dull hwn o weithredu olygu y byddai cwricwlwm Cymraeg ail iaith newydd yn esblygu yn fodel caffael iaith lle bydd dysgwyr yn gwella eu hiaith trwy glywed a siarad yr iaith, yn gwella'u geirfa, eu sillafu a'u gramadeg trwy ddarllen ehangach ac yn mireinio sgiliau ysgrifennu mewn ffordd debyg i'w datblygiad llythrennedd Saesneg. Gallai gweithredu dull llythrennedd deuol neu driphlyg (yn cynnwys iaith fodern dramor yn y model) gael effaith gadarnhaol ar lythrennedd disgryblion yn ogystal ag ar eu sgiliau Cymraeg ail iaith.

¹⁰

<http://wales.gov.uk/topics/educationandskills/schoolshome/curriculuminwales/arevisedcurriculumforwales/nationalcurriculum/welshnc/?skip=1&lang=cy>

¹¹ <http://learning.wales.gov.uk/resources/nlnf/?skip=1&lang=cy>

- 4.22 Un o brif themâu'r dystiolaeth a dderbyniwyd yw y dylid rhoi mwy o ystyriaeth i ddatblygu continwwm ieithyddol ar gyfer cynllunio a chyflwyno'r cwricwlwm ac ar gyfer cofnodi cyrhaeddiad. Byddai'n hwyluso system o ddilyniant ar draws yr holl gyfnodau dysgu a'i fantais arall yw y byddai'n rhoi diffiniad clir i ddisgyblion, rhieni a chyflogwyr o lefelau sgiliau a gyrhaeddwyd gan ddisgyblion. Byddai datblygu continwwm o'r fath yn golygu y byddai'r holl ddisgyblion yng Nghymru yn dilyn yr un rhaglen astudio a gellid eu hasesu yn erbyn un fframwaith.
- 4.23 Mae'r posibilrwydd o fesur gallu disgyblion yn y Gymraeg ar hyd continwwm ieithyddol wedi bod yn destun trafod am nifer o flynyddoedd. Mae'r mater wedi bod yn destun sawl astudiaeth ymchwil ac astudiaeth ddichonoldeb. Er hynny, nid oes penderfyniad wedi'i wneud ynglŷn â'i gyflwyno, yn bennaf oherwydd ei gymhlethdod possibl. Mae nifer o ffactorau y byddai angen eu hastyried wrth ddatblygu continwwm, gan gynnwys y ffaith y byddai'n anodd i ddisgyblion mewn ysgolion cyfrwng Saesneg gyrraedd yr un lefel ieithyddol â disgyblion mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog yn y system bresennol am eu bod yn cael llawer llai o gyswilt â'r iaith.
- 4.24 Mae'r Grŵp Adolygu wedi ystyried hyn yn ofalus, ac yn credu bod cyfle i adolygu'r cwricwlwm ac i adeiladu ar y Fframwaith Llythrennedd Cenedlaethol er mwyn creu un continwwm dysgu ar gyfer y Gymraeg a fyddai'n cynnwys disgwyliadau ar gyfer disgyblion sy'n dysgu Cymraeg mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg, ysgolion dwyieithog ac ysgolion cyfrwng Saesneg. Byddai angen ymchwil er mwyn mapio meinu prawf caffael Cymraeg ail iaith gan eu cymharu â'r lefelau disgwyliedig mewn llythrennedd Cymraeg ar gyfer pob blwyddyn ysgol. Yna byddai angen cynllunio gofalus er mwyn sefydlu lefelau cymhwysedd disgwyliedig ar gyfer disgyblion sydd ar hyn o bryd yn dysgu Cymraeg ail iaith mewn ysgolion cyfrwng Saesneg a byddai angen darparu gwybodaeth glir i reni.
- 4.25 Byddai angen targedau caffael iaith ychwanegol ar gyfer disgyblion sy'n dod ar draws yr iaith am y tro cyntaf mewn ysgol cyfrwng Saesneg ar ddechrau eu haddysg orfodol yn 5 oed ac ar gyfer hwyreddyfodiaid hŷn. Mae'n bosibl y byddai angen addasu'r disgwyliadau hefyd er mwyn cydnabod cymhlethdodau caffael ail iaith. Gall asesu cyrhaeddiad mewn ail iaith fod yn her oherwydd i ddechrau bydd dysgwyr yn dysgu geiriau, ymadroddion a brawddegau ar gof a bydd ychydig iawn o wallau gramadegol yn y gwaith hwn. Wrth i ddisgyblion wella byddant yn dechrau strwythuro eu hymatebion eu hunain a gallai ymddangos fel pe baent wedi camu nôl am fod gwallau mewn patrymau iaith lle nad oedd gwallau gynt. Bydd angen ymchwil bellach i sicrhau bod disgwyliadau ar gyfer dysgwyr Cymraeg mewn ysgolion cyfrwng Saesneg yn realistig a chyraeddadwy. Wrth ddatblygu'r fframwaith newydd, dylai Llywodraeth Cymru ystyried ymchwil ryngwladol a'r arfer orau ym maes addysgu Cymraeg ail iaith, Cymraeg

i Oedolion, ieithoedd tramor modern ac ieithoedd lleiafrifol eraill, er enghraifft Basgeg.

- 4.26 Wrth wneud newidiadau i'r cwricwlwm, rhaid sicrhau ffocws clir ar ddilyniant ôl-16 gan gynnwys llwybrau ar gyfer dilyniant ieithyddol a chyfleoedd i ddisgyblion ddefnyddio ac astudio'r iaith ymhellach.

Argymhelliad 6

Llywodraeth Cymru i adolygu'r rhaglen astudio Cymraeg, dros gyfnod o dair i bum mlynedd, a defnyddio'r Fframwaith Llythrennedd Cenedlaethol ar gyfer Cymraeg fel sylfaen ar gyfer cwricwlwm diwygiedig gan gynnwys:

- un continwwm o ddysgu Cymraeg, ynghyd â disgwyliadau clir ar gyfer disgyblion sy'n dysgu Cymraeg mewn lleoliadau cyfrwng Saesneg, cyfrwng Cymraeg a lleoliadau dwyieithog; a
- chanllawiau, deunyddiau cefnogi a hyfforddiant.

O ganlyniad byddai'r elfen Cymraeg ail iaith yn y rhaglen astudio Cymraeg yn cael ei disodli ynghyd â'r term Cymraeg ail iaith.

- 4.27 Gall dilyniant o un cyfnod allweddol i'r nesaf fod yn her mewn llawer o bynciau, yn enwedig wrth bontio o'r ysgol gynradd i'r ysgol uwchradd. Roedd dystiolaeth gan benaethiaid adrannau Cymraeg mewn ysgolion uwchradd yn nodi bod lefel hyfedredd disgyblion sy'n trosglwyddo o ysgolion cynradd yn amrywio'n sylweddol a bod tuedd i athrawon ym mlwyddyn 7 ailgyflwyno pethau elfennol wrth addysgu'r iaith yn hytrach nag adeiladu ar y sgiliau a ddatblygwyd eisoes yn yr ysgol gynradd. Er bod camau wedi'u cymryd i wella'r pontio rhwng ysgolion cynradd ac uwchradd, a bod rhai ysgolion uwchradd yn cydweithio'n agos â'r ysgolion sy'n eu bwydo, mae angen mwy o waith eto i rannu arfer da ac i sicrhau bod gan bob ysgol drefniadau pontio effeithiol ar gyfer Cymraeg ail iaith.

- 4.28 Mynegwyd hyn hefyd gan rieni a disgyblion a awgrymodd fod plant yn colli diddordeb ar ôl trosglwyddo o'r ysgol gynradd a bod y cwricwlwm Cymraeg ail iaith yn methu â sicrhau'r cynnydd a'r momentwm sydd eu hangen i gynnal brwd frydedd disgyblion a'u hawydd i ddysgu.

- 4.29 Llwyddodd y cymedroli clwstwr Cyfnodau Allweddol 2/3 (cynllun peilot 2010-11; cymedroli cenedlaethol 2011-2012) i godi statws Cymraeg ail iaith fel pwnc a hwylusodd bontio rhwng cyfnodau allweddol hefyd. O ganlyniad, yn y clystyrau gorau mae gwell cyfathrebu rhwng ysgolion, gwell dealltwriaeth o ddisgrifiadau lefel y Cwricwlwm Cenedlaethol a mwy o gysondeb o ran dyfarnu lefelau targedau cyrhaeddiad y Cwricwlwm Cenedlaethol ar gyfer Cymraeg ail iaith.

- 4.30 Derbyniodd y Grŵp dystiolaeth a oedd yn pwysleisio bod angen i'r cymedroli clwstwr Cyfnodau Allweddol 2/3 barhau i sicrhau bod gan ysgolion uwchradd well dealltwriaeth o lefelau cyrhaeddiad disgyblion a fyddai wedyn yn galluogi disgyblion i barhau i adeiladu ar eu sgiliau ar ôl trosglwyddo i'r ysgol uwchradd. Mae'r cyfarfodydd cymedroli yn gyfrwng i rannu arfer da ac adnoddau a, lle bo'n briodol, hwyluso

gwaith setio disgylion yn ôl eu gallu ar gyfer Cymraeg ail iaith mewn ysgolion uwchradd.

Argymhelliaid 7

Awdurdodau lleol a chonsortia rhanbarthol i hwyluso cymedroli clwstwr Cyfnodau Allweddol 2/3 Cymraeg ail iaith i sicrhau bod athrawon uwchradd yn hollol ymwybodol o ddysgu flaenorol disgylion fel bod disgylion yn cael y cyfle i adeiladu ar eu sgiliau a gwybodaeth ar ôl trosglwyddo i'r ysgol uwchradd.

- 4.31 Yn ogystal â'r problemau dilyniant rhwng ysgolion cynradd ac uwchradd, mae'r cyfnod pwysig hwn hefyd yn rhoi cyfle i ddysgwyr drosglwyddo o un cyfrwng dysgu i'r llall ac felly o ddilyn rhaglen astudio Cymraeg iaith gyntaf i ddilyn rhaglen astudio Cymraeg ail iaith. Mae gwella dilyniant ieithyddol rhwng cyfnodau addysg yn un o nodau allweddol y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg er mwyn sicrhau bod dysgwyr yn parhau i ddatblygu eu sgiliau iaith. Pan fydd dysgwyr yn trosglwyddo o un cyfrwng dysgu i'r llall, bydd hyn yn cam-ystumio data perfformiad Cymraeg ail iaith, gyda deilliannau mwy cadarnhaol i'r disgylion hynny mewn ysgolion cyfrwng Saesneg a ddilynodd y rhaglen astudio Cymraeg iaith gyntaf yn yr ysgol gynradd. Nid yw mwyafrif yr unigolion hyn yn cael digon o gyfle i adeiladu ar eu sgiliau Cymraeg a'u datblygu ymhellach.
- 4.32 Gallai cyflwyno un fframwaith sy'n darparu continwwm o ddysgu Cymraeg i bob disgyl, ynghyd â deilliannau clir (fel y nodwyd yn argymhelliaid 6), hwyluso'r dilyniant o un cyfnod allweddol i'r nesaf. Gallai'r fframwaith hefyd helpu athrawon mewn ysgolion cyfrwng Saesneg i asesu a gosod targedau ar gyfer unigolion mewn ysgolion cyfrwng Saesneg sydd wedi cael eu haddysgu trwy gyfrwng y Gymraeg er mwyn sicrhau bod y disgylion hyn yn adeiladu ar eu sgiliau iaith ac yn parhau i wneud cynnydd. Byddai angen ystyried sut i gefnogi'r athrawon cynradd hynny a chanddynt sgiliau Cymraeg cyfyngedig eu hunain a hefyd sut i gefnogi athrawon anarbenigol sy'n addysgu Cymraeg ail iaith yng Nghyfnodau Allweddol 3 a 4. Byddai angen i Lywodraeth Cymru ddarparu canllawiau clir ar hyn a sicrhau bod cefnogaeth a hyfforddiant addas ar gael trwy awdurdodau lleol a chonsortia rhanbarthol a hefyd drwy gysylltiadau rhwng ysgolion cyfrwng Cymraeg, ysgolion dwyieithog ac ysgolion cyfrwng Saesneg lle bo'n briodol.

Argymhelliaid 8

Llywodraeth Cymru i ddatblygu canllawiau clir ar ddilyniant o un cyfnod allweddol i'r nesaf, i sicrhau bod dysgwyr yn parhau i ddatblygu eu sgiliau os ydynt yn trosglwyddo o ysgol cyfrwng Cymraeg i ysgol cyfrwng Saesneg.

- 4.33 Fel y nodwyd yn Rhan 3, mae gwella dilyniant at Safon Uwch yn un o brif nodau'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg. Fel rhan o'u Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg, mae angen i awdurdodau lleol, wrth gynllunio darpariaeth, sicrhau bod darpariaeth

Safon Uwch ar gael mewn digon o leoliadau ledled Cymru. Yn ogystal ag ystyriaethau daearyddol a goblygiadau ariannol sy'n gyffredin i bob pwnc, mae materion ychwanegol wrth ystyried darpariaeth Cymraeg ail iaith. Gallai rhai disgylion sy'n bwriadu parhau i astudio Cymraeg ail iaith ym mlwyddyn 12 yn eu hysgol uwchradd (Ile maent yn gyfarwydd â'r staff addysgu a'r disgylion eraill) ddewis peidio â pharhau â'r pwnc os oes rhaid iddynt fynychu ysgol arall neu goleg oherwydd yr hyder sydd ei angen i ddefnyddio ail iaith mewn amgylchedd newydd. Ar y llaw arall, mewn rhai achosion, byddai newid lleoliad yn ysgogi rhai dysgwyr i ddod yn siaradwyr rhugl. Mae angen gofal hefyd gyda dysgu o bell yng nghyd-destun dysgu iaith am fod clywed yr iaith a'i siarad yn rheolaidd yn allweddol.

Argymhelliad 9

Awdurdodau lleol, fel rhan o'u Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg, i sicrhau bod darpariaeth Safon Uwch Cymraeg ail iaith addas ar gael mewn digon o leoliadau ledled Cymru.

Asesu

- 4.34 Caiff disgylion eu hasesu mewn Cymraeg ail iaith ar ddiwedd Cyfnodau Allweddol 2 a 3. Yng Nghyfnod Allweddol 4, yr arfer yw bod disgylion yn cael eu cofrestru naill ai ar gyfer TGAU cwrs byr neu gwrs llawn, er nad yw hyn yn orfodol yn unol â'r pynciau eraill. Mae data yn Rhan 3 o'r adroddiad yn dangos bod cyrhaeddiad yng Nghyfnodau Allweddol 2 a 3 yn gwell. Fodd bynnag, yng Nghyfnod Allweddol 4, mae nifer y disgylion sy'n cael eu cofrestru ar gyfer cwrs TGAU llawn, lle mae cyrhaeddiad yn well, yn gostwng.
- 4.35 Fel y nodwyd droeon yn y dystiolaeth, nid yw cwblhau'r cwrs TGAU Cymraeg ail iaith presennol yn sicrhau bod disgylion wedi'u paratoi'n ddigonol ac yn gallu defnyddio'r iaith y tu allan i'r ysgol. Yn y grwpiau ffocws a gynhalwyd gyda disgylion, gwnaethpwyd yn glir eu bod am fedru cynnal sgyrsiau cyffredinol:

"Erbyn diwedd TGAU rodden ni'n gallu siarad am ailgylchu! Dim ond am y testunau penodol rodden ni'n eu hastudio rodden ni'n gallu siarad."

- 4.36 Mae'r cymhwyster TGAU cymhwysol¹² yn rhoi pwyslais ar ddatblygu sgiliau i ddefnyddio'r iaith at ddibenion cyfathrebu effeithiol a phwrpasol yn eu bywyd pob dydd a/neu mewn sefyllfa oedd galwedigaethol. Dylai'r cymhwyster hwn ddatrys rhai o'r problemau ynglŷn â pherthnasedd TGAU Cymraeg ail iaith i ddisgylion, gyda'i bwyslais ar ddefnydd bob dydd o'r iaith. Er hynny, mae'r nifer sy'n dewis y cymhwyster hwn yn parhau yn isel, a gallai cael dewis o ddau gymhwyster lastwreiddio'r adnoddau sydd ar gael i addysgu'r pwnc. Tra bo'r TGAU newydd (neu

¹² <http://www.wjec.co.uk/index.php?subject=210&level=15>

gymhwyster cyfwerth) yn cael ei ddatblygu, dylid rhannu arfer da o ran dysgu ac addysgu'r TGAU cymhwysol a dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda CBAC, consortia rhanbarthol ac awdurdodau lleol i hybu'r cwrs cymhwysol i athrawon Cymraeg, disgryblion a rhieni, yn enwedig mewn ysgolion lle mae cyrhaeddiad mewn Cymraeg ail iaith yn isel.

- 4.37 Mae'r cwrs TGAU byr wedi bod yn destun beirniadaeth hallt dros y blynnyddoedd. Mae Rhan 3 o'r adroddiad hwn yn cyfeirio at arfarniad Estyn yn 2007. Un o argymhellion yr adroddiad hwn oedd y dylai Llywodraeth Cymru ystyried dod â'r cwrs TGAU byr i ben yn raddol pan fyddai'r capaciti staffio ac ansawdd yr addysgu yn ddigon da i gynnal y broses o gyflwyno'r cwrs TGAU llawn i niferoedd cynyddol o ddisgyblion. Fodd bynnag, mae'r cwrs byr yn dal i gael ei gyflwyno ledled Cymru, ac roedd y Grŵp yn poeni bod nifer y disgyblion sy'n cael eu cofrestru ar gyfer y cwrs byr wedi cynyddu. Cafwyd amrywiaeth barn pan holwyd rhieni a disgyblion yn y grwpiau ffocws a ddylai pob disgybl ddilyn y cwrs TGAU llawn ac a ddylid cael gwared ar y cwrs byr, ond roedd y mwyafrif llethol o athrawon o blaid diddymu'r cwrs byr cyfredol.
- 4.38 Fodd bynnag, am fod y Grŵp wedi argymhell datblygu continwwm o ddysgu Cymraeg, bydd angen i'r disgrifiadau lefel a'r cymwysterau gael eu hadolygu a'u diwygio. Byddai angen un set o ddisgrifiadau lefel ar gyfer Cymraeg, ynghyd â disgwyliadau clir ar gyfer dysgwyr mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg a chyfrwng Saesneg. Byddai'r disgrifiadau lefel hyn yn cael eu defnyddio ar gyfer asesiadau athrawon yng Nghyfnodau Allweddol 2 a 3. Yng Nghyfnod Allweddol 4, mae'r Grŵp yn cytuno y dylai dau gymhwyster TGAU llawn (neu gymwysterau cyfwerth) fod ar gael i wahaniaethu rhwng disgyblion sy'n dysgu mewn ysgolion cyfrwng Saesneg a disgyblion sy'n dysgu mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog. Dylid ystyried datblygu dyfarniad deuol lle y byddai disgyblion mewn ysgolion cyfrwng Saesneg yn cael gradd ychwanegol i ddangos y radd gymharol y byddent wedi'i hennill mewn arholiad Cymraeg (iaith gyntaf). Yn ogystal â helpu cyflogwyr i ddeall y gwahaniaeth mewn lefelau sgliliau Cymraeg, gallai ategu nod Llywodraeth Cymru o sicrhau bod dysgwyr sydd wedi derbyn addysg cyfrwng Cymraeg mewn ysgolion cynradd yn parhau i ddatblygu ar ôl trosglwyddo i ysgol uwchradd. Fodd bynnag, byddai angen gofal mawr wrth ystyried a gweithredu dyfarniad deuol er mwyn sicrhau nad yw'n wrthgynhyrchiol.
- 4.39 Ochr yn ochr â'r Fframwaith Llythrennedd, gwnaed profion darllen ar gyfer Cymraeg (iaith gyntaf) a Saesneg yn statudol yng Nghymru. Mae'r Grŵp Adolygu yn credu y dylai pob ysgol roi prawf darllen Cymraeg cenedlaethol i bob disgybl 8-14 oed sy'n gymwys. Byddai hyn yn golygu y byddai'n rhaid i leoliadau cyfrwng Saesneg, dwyieithog a chyfrwng Cymraeg weinyddu profion darllen mewn Cymraeg a Saesneg. Oherwydd y goblygiadau o ran hyfforddi staff a chynllunio'r cwricwlwm, byddai cyfnod rhagarweiniol digonol yn hanfodol cyn gweithredu. Byddai hyn hefyd yn ategu'r amcan o godi statws y pwnc.

Argymhelliaid 10

Llywodraeth Cymru, o fewn tair i bum mlynedd, i:

- ddatblygu disgrifiadau lefel newydd o fewn y rhaglen astudio Cymraeg diwygiedig a chynhyrchu canllawiau i ysgolion sy'n cynnwys diffinio disgwyliadau i ddysgwyr mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg, ysgolion dwyieithog ac ysgolion cyfrwng Saesneg;
- datblygu TGAU llawn newydd (neu gymhwyster cyfwerth) yn seiliedig ar y cwricwlwm diwygiedig; a
- dileu'r cwrs TGAU byr.

Ar ben hynny, dylid ystyried cyflwyno prawf darllen Cymraeg i ddisgyblion 8-14 oed mewn ysgolion cyfrwng Saesneg.

Cyn i'r trefniadau newydd gychwyn, byddai angen cynnal hyfforddiant i baratoi athrawon a'u hysbysu o'r gofynion newydd. Byddai angen adnoddau addysgu cenedlaethol newydd hefyd i gyd-fynd â'r datblygiadau.

- 4.40 Un feirniadaeth gyson o'r broses asesu yn y dystiolaeth yw bod modd i ddysgwyr ddysgu darnau ar y cof i'w hailadrodd mewn asesiad. Nodwyd hyn hefyd mewn dystiolaeth gan athrawon; eu bod nhw, oherwydd prinder amser, yn addysgu tuag at asesiad neu arholiad, sy'n golygu nad yw'r disgyblion yn hyderus i ddefnyddio Cymraeg mewn cyd-destunau eraill.
- 4.41 Roedd y dystiolaeth yn awgrymu bod natur gyd-destunol TGAU Cymraeg ail iaith¹³ yn gallu bod yn rhwystr yn y cyswllt hwn am ei bod yn pennu nifer o gyd-destunau y mae'n ofynnol i ddisgyblion eu hastudio. O ganlyniad mae rhai dysgwyr yn colli diddordeb. Er y cydnabyddir bod angen i iaith gael ei haddysgu mewn gwahanol gyd-destunau, yn enwedig i ddatblygu geirfa, roedd y Grŵp yn cytuno â'r dystiolaeth a oedd yn nodi y dylid rhoi mwy o bwyslais ar ddatblygu patrymau iaith a'u defnyddio ar draws gwahanol gyd-destunau bob dydd. Pwysleisir hyn hefyd gan athrawon, penaethiaid a Swyddogion Cymraeg mewn Addysg awdurdodau lleol sy'n awgrymu'n gryf mai addysgu patrymau iaith a'r modd y gellir eu trosi i sefyllfaoedd bob dydd ddylai fod yn flaenoriaeth ac y dylid cydymdrechu i ymbellhau oddi wrth addysgu'r cyd-destunau traddodiadol nad ydynt o reidrwydd yn hwyluso defnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r ystafell ddosbarth.
- 4.42 Roedd y dystiolaeth a gafwyd ar addysgu ieithoedd tramor modern yng Nghymru hefyd yn ailadrodd rhai o'r sylwadau am addysgu themâu neu gyd-destunau. Y dull sy'n cael ei ffafrio ar gyfer datblygu iaith yw canolbwytio ar eiriau a phatrymau y gellir eu hatgynhyrchu mewn sefyllfaoedd bob dydd.

¹³ Cyd-destunau TGAU Cymraeg Ail iaith: gwyliau, amser hamdden, chwaraeon, alcohol, cyffuriau ac ysmigu, ffasiwn/siopa, yr amgylchedd, pobl enwog Cymru, cadw'n heini ac yn iach, sinema/ffilm, teulu a ffrindiau, cerddoriaeth bop, y cartref, gwaith elusennol/rhan-amser, y penwythnos, ardal, y cyfryngau, diwylliant Cymru, technoleg, dathliadau Cymru, fi fy hun, profiadau ysgol, digwyddiadau arbennig.

Cyd-destunau TGAU Cymraeg Ail iaith Cymhwysol: y byd o'n cwmpas, byd gwaith, y dyfodol, defnyddio'r Gymraeg.

Argymhelliad 11

Wrth ddatblygu'r cymhwyster TGAU newydd (neu gymhwyster cyfwerth) sefydliadau dyfarnu i sicrhau bod:

- y maes llafur ddim yn dibynnu'n ormodol ar gyd-destunau neu themâu;
- y prosesau asesu newydd yn cynnwys asesiadau dan reolaeth mwy addas; a bod
- cyfleoedd i ailadrodd neu ailysgrifennu ymatebion sydd wedi'u paratoi o flaen llaw mewn asesiadau llafar ac ysgrifennu yn cael eu hosgoi/ lleihau gymaint â phosibl fel bod dysgwyr yn cael eu hannog i baratoi mewn ffordd a fydd yn fuddiol wrth ddefnyddio'r iaith Gymraeg y tu hwnt i'r ystafell ddosbarth ar ôl cwblhau'r cymhwyster.

- 4.43 Am nad oes gofyniad statudol am ddarpariaeth ôl-16, mae darpariaeth Safon Uwch wedi'i seilio'n bennaf ar fanylebau'r cyrff dyfarnu. Ar ôl cyflwyno continwwm ieithyddol a chymwysterau diwygiedig, byddai angen ailedrych ar y fanyleb Safon Uwch i sicrhau dilyniant ar ôl TGAU. Mae'r Grŵp yn cytuno y dylai'r cymhwyster Safon Uwch roi pwyslais ar ddatblygu sgiliau llafar, yn ogystal â chynnig cyfleoedd i ddisgyblion ddatblygu eu sgiliau ysgrifennu.
- 4.44 Un o'r argymhellion a wnaethpwyd yn adroddiad Pwyllgor Menter a Dysgu Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar addysgu a dysgu Cymraeg ail iaith¹⁴ yn 2010 oedd i:

"Llywodraeth Cymru archwilio ffyrdd i gyflwyno cwrs Cymraeg wedi'i achredu ar gyfer addysg ôl-16, gyda mwy o ffocws ar ddefnyddio'r Gymraeg fel sgil galwedigaethol."

- 4.45 Mae adroddiad Hill hefyd yn argymhell bod y Grŵp hwn yn ystyried y rhan y dylai sgiliau Cymraeg ei chwarae ym Magloriaeth Cymru, gan gynnwys a ddylai sgiliau ymarferol mewn Cymraeg ffurfio rhan o'r gofynion craidd.
- 4.46 Mae'r Grŵp yn credu y dylid datblygu modiwlau iaith gorfodol i bob dysgwr ôl-16 i'w cynnwys ym Magloriaeth Cymru sy'n adeiladu ar sgiliau a gwybodaeth Cyfnodau Allweddol 3 a 4. Byddai'r modiwlau'n galluogi dysgwyr i barhau i ddatblygu eu sgiliau iaith yn barod ar gyfer addysg bellach ac uwch a'r gweithle.

Argymhelliad 12

Cymwysterau ôl-16 i gael eu diwygio i gynnwys:

- cymhwyster Safon Uwch sydd â phwyslais ar ddatblygu sgiliau llafar addas ar gyfer y gweithle; a
- modiwlau iaith gorfodol i'w cynnwys yng nghymhwyster Bagloriaeth Cymru.

¹⁴ http://www.assemblywales.org/cy/bus-home/bus-third-assembly/bus-committees/bus-committees-scrutiny-committees/bus-committees-third-els-home/bus-committees-third-els-report/el_3_-10-r08.htm

Addysgu a dysgu

- 4.47 Gall athrawon Cymru ddefnyddio amryw ddulliau addysgu i gyflwyno'r cwricwlwm, i gyd-fynd ag anghenion disgylion, neu yn seiliedig ar yr hyfforddiant y maent wedi'i dderbyn. Nid yw Llywodraeth Cymru na'r darparwyr hyfforddiant athrawon yn pennu addysgeg benodedig ar gyfer addysgu Cymraeg ail iaith. Mae'r athoniaeth sylfaenol wedi amrywio dros y blynnyddoedd o ddull strwythuredig wedi'i seilio ar ramadeg i ddull mwy cyfathrebol. Erbyn hyn bydd athrawon yn dewis dulliau sy'n cynnwys elfennau o'r naill a'r llall. Yn y rhan fwyaf o ysgolion cynradd, bydd y mwyafri o athrawon yn dilyn cynllun gwaith yr ysgol neu'r awdurdod lleol, a byddant yn dibynnu ar hyfforddiant a chyngor gan ymgynghorwyr yr awdurdod lleol ar sut i gyflwyno'r cynllun gwaith. Mewn ysgolion uwchradd, mae'r rhan fwyaf o athrawon Cymraeg ail iaith yn arbenigwyr pwnc ac felly wedi derbyn peth hyfforddiant mewn methodoleg Cymraeg ail iaith.
- 4.48 Fel y nodwyd eisoes (4.41), mae'r Grŵp yn credu ei bod hi'n well i ddisgyblion ddysgu amrywiaeth o batrymau a geirfa y maent yn gallu eu defnyddio mewn sefyllfaoedd amrywiol a'u hymarfer yn rheolaidd yn hytrach na chyfyngu dysgu i restr benodedig o gyd-destunau. Yn y grwpiau ffocws, dywedodd disgylion nad oeddent yn hoff o natur ailadroddus yr addysgu a bod tuedd iddynt astudio pynciau nad ydynt yn berthnasol i fywyd bob dydd.

"Byddwn yn ymdrin â'r un pynciau bob blwyddyn... Mae'n ailadroddus."

- 4.49 Mae'r Grŵp yn cytuno bod angen ymchwil i sefydlu beth yw'r methodolegau mwyaf addas ac effeithiol er mwyn caffael iaith yn llwyddiannus. Byddai angen i Lywodraeth Cymru ystyried comisiynu ymchwil Cymraeg ail iaith benodol, yn ogystal â defnyddio ymchwil ryngwladol ac arfer orau mewn caffael ail iaith, ac ystyried ymchwil ac arfer orau yng Nghymru. Gydag hyn yn sail, byddai angen i Lywodraeth Cymru ddatblygu a lledaenu canllawiau i ymarferwyr a gweithio gyda'r darparwyr Hyfforddiant Cychwynnol Athrawon ac ymgynghorwyr yr awdurdodau lleol a chonsortia rhanbarthol i ddarparu hyfforddiant i ymarferwyr.

Argymhelliad 13

Llywodraeth Cymru, mewn partneriaeth â chonsortia rhanbarthol, awdurdodau lleol a chanolfannau Hyfforddiant Cychwynnol Athrawon i ddarparu canllawiau a hyfforddiant i athrawon ar y dulliau mwyaf effeithiol o addysgu iaith yn seiliedig ar ymchwil a'r arfer orau.

- 4.50 Mae'r dystiolaeth yn awgrymu'n gryf mai un ffactor allweddol sy'n effeithio ar addysgu a dysgu Cymraeg ail iaith yn y sector uwchradd yw'r amser a neilltuir i'r pwnc ar amserlen yr ysgol, hynny yw, lefel cysylltiad y disgylion â'r iaith. Fel yn achos pob pwnc arall yn y cwricwlwm, mae'r amser a neilltuir i'w hastudio yn fater i ysgolion ei benderfynu'n lleol. Fodd bynnag, mae ymchwil a'r dystiolaeth yn

dangos bod Cymraeg ail iaith, mewn rhai ysgolion uwchradd, yn cael ei haddysgu am gyn lleied ag awr bob pythefnos. Gallai hyn fod yn ganlyniad i gyfyngiadau cyllidebol, neu i ddiffyg cefnogaeth uwch-reolwyr i'r pwnc. Mae hyn ynghyd â'r prinder cyfleoedd i glywed yr iaith y tu allan i'r ystafell ddosbarth yn arwain at sefyllfa nad yw'n ffafriol i gaaffael iaith.

Argymhelliad 14

Llywodraeth Cymru i baratoi canllawiau clir i ysgolion ar yr amser mae ar ddisgyblion ei angen i ddysgu ac ymarfer yr iaith er mwyn gwneud cynnydd mewn Cymraeg ail iaith, gan gynnwys enghreifftiau o'r arferion gorau.

Llywodraeth Cymru i sicrhau bod awdurdodau lleol yn archwilio yn rheolaidd, yn nodi ac yn adrodd ar yr amser a glustnodir ar gyfer Cymraeg ail iaith trwy Gynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg.

- 4.51 Yn eu dystiolaeth, awgrymodd athrawon bod angen i ddisgyblion gael cyswllt â'r iaith bob dydd er mwyn gwneud gwahaniaeth i'w cyflawniad. Gellid sicrhau hyn naill ai drwy neilltuo amser yn fwy rheolaidd i'r pwnc neu drwy ddefnyddio'r iaith mewn gweithgareddau eraill yn yr ysgol, fel yn ystod amser cofrestru, gweithgareddau hamdden a chwaraeon.
- 4.52 Derbyniodd y Grŵp dystiolaeth hefyd a oedd yn cefnogi defnyddio Cymraeg ar draws y cwricwlwm. Gallai hyn ddigwydd drwy ddefnyddio iaith achlysuol y tu allan i wersi Cymraeg neu/a drwy addysgu elfennau o'r cwricwlwm drwy gyfrwng y Gymraeg. I hyn weithio byddai angen cefnogaeth ac ymroddiad llwyr gan bob adran ynghyd ag arweiniad clir a hyfforddiant i sicrhau bod safonau'n cael eu cynnal ym mhob pwnc.
- 4.53 Mae'r dulliau llwyddiannus o addysgu iaith yng Nghymru a mewn gwledydd tramor yn cynnwys mwy o ddysgu trwy gyfrwng yr iaith darged a mwy o amser addysgu, yn enwedig yn y sector cynradd. Yn y sector cynradd cyfrwng Cymraeg yng Nghymru, defnyddir dulliau trochi, a bydd disgyblion yn cael lefel uchel o gyswllt â'r iaith trwy brofiad uniaith Gymraeg cynyddol. Yn benodol, mae hyn yn golygu addysgu'r cwricwlwm yn gyfan gwbl trwy gyfrwng y Gymraeg (heblaw am wersi Saesneg). Mae'r dull hwn wedi'i brofi'n llwyddiannus ac mae gwersi gwerthfawr i'w dysgu ac i'w hystyried.
- 4.54 Er nad yw cylch gorchwyl y Grŵp yn cynnwys dysgu ac addysgu Cymraeg ail iaith yn y Cyfnod Sylfaen ac yng Nghyfnod Allweddol 2, caiff dylanwad a llwyddiant addysgu Cymraeg ail iaith yn y sector cynradd effaith uniongyrchol ar gyflawniad yng Nghyfnodau Allweddol 3 a 4. Bydd datblygiad pellach Cymraeg ar draws y cwricwlwm, trwy rannu'r arfer da gyfredol ac adeiladu ar brofiadau dau glwstwr sy'n gweithio ar hyn o bryd i ehangu defnydd o'r Gymraeg fel cyfrwng addysgu yng Nghyfnod Allweddol 2 mewn ysgolion cyfrwng

Saesneg¹⁵, yn cynnig cyfle i godi safonau dros amser ym mhob cyfnod allweddol.

Argymhelliaid 15

Llywodraeth Cymru i:

- ddatblygu canllawiau arfer orau ar ddefnyddio Cymraeg y tu allan i wersi Cymraeg yng ngweithgareddau ysgolion, ac ar ddefnyddio Cymraeg ar draws y cwricwlwm, yn seiliedig ar y prosiect peilot i ehangu defnydd o'r Gymraeg fel cyfrwng addysgu mewn ysgolion cynradd cyfrwng Saesneg; a
- gosod targedau i sicrhau mwy o ddysgu cyfrwng Cymraeg ar draws y cwricwlwm mewn ysgolion cyfrwng Saesneg.

- 4.55 Derbyniodd y Grŵp Adolygu dystiolaeth gan y canolfannau hwyreddyfodiaid yng ngogledd a chanolbarth Cymru. Prif nod y canolfannau yw cynnig cwrws Cymraeg dwys i ddysgwyr a fydd yn eu galluogi i integreiddio mewn ysgol cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog. Roedd y Grŵp yn rhyfeddu at y cynnydd y gall disgyblion ei wneud ar ôl cyfnod byr yn un o'r canolfannau, ac mae'n credu bod yna wersi i'w dysgu o'r canolfannau. Dysgodd y Grŵp hefyd am y prosiectau trochi hwyr sy'n gweithredu mewn nifer o ysgolion uwchradd cyfrwng Cymraeg yng Nghymru. Y nod yw darparu pwynt mynediad hwyr i addysg cyfrwng Cymraeg, lle y bydd disgyblion ym mlwyddyn 6 yn derbyn cyfnod dwys o ddysgu'r iaith Gymraeg, ac wrth drosglwyddo i'r ysgol uwchradd, yn parhau i dderbyn hyfforddiant iaith ychwanegol a chefnogaeth i'w galluogi i ddilyn eu pynciau trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae nifer o gyfleoedd i ddarparu cyfnodau dwys o ddysgu Cymraeg mewn ysgolion cynradd ac uwchradd, a dylid eu hystyried a'u treialu, yn seiliedig ar yr arfer orau.

Argymhelliaid 16

Llywodraeth Cymru i adeiladu ar yr arferion gorau ac i gydweithio ag awdurdodau lleol, consortia rhanbarthol ac ysgolion i dreialu cyfnodau dwys o ddysgu Cymraeg mewn ysgolion cynradd ac uwchradd.

- 4.56 Rhwystr arall wrth addysgu a dysgu Cymraeg yw maint y dosbarthiadau. Dosbarthiadau mawr yw'r norm ac nid yw dosbarthiadau o 30+ yn anghyffredin mewn ysgolion uwchradd. Derbyniodd y Grŵp Adolygu dystiolaeth gan y sector Cymraeg i Oedolion, sy'n ffodus o gael dosbarthiadau llai o ryw 8-12 o ddysgwyr sy'n darparu amgylchedd mwy ffafriol i gaffael iaith.
- 4.57 Mae maint dosbarthiadau yn broblem fawr hefyd pan gynhelir tasgau ac asesiadau llafar. Mae cwblhau asesiadau unigol o bob disgybl mewn dosbarth yn cymryd llawer o amser y gellid ei ddefnyddio ar gyfer addysgu. At hynny, nid oes ffordd ymarferol foddaol o annog deialog ystyrlon ac estynedig yn ystod gwersi mewn dosbarth o 30+ o ddisgyblion. I ddatblygu sgiliau llafar, mae angen ffyrdd amgen ac

¹⁵ Mae hyn yn ymrwymiad y Rhaglen Llywodraethu

arloesol o ymarfer ac annog y defnydd o sgiliau llafar. Mae yna enghreifftiau o'r arfer orau lle y defnyddir cynorthwywyr addysgu/ cynorthwywyr iaith i hwyluso tasgau llafar, ond dim ond mewn lleiafrif o ysgolion y bydd hyn yn digwydd.

- 4.58 Ffactor arall sy'n gallu cyfrannu at ddarparu'r amgylchedd gorau i gaffael iaith yw sicrhau bod disgylion mewn dosbarthiadau gyda disgylion eraill o'r un gallu. Bydd rhai ysgolion uwchradd yn setio disgylion yn ôl gallu ym mlwyddyn 7. Fodd bynnag, mewn rhai ysgolion ni wneir hyn tan flwyddyn 10, os o gwbl. Gallai hynny golygu llai o gyfleoedd i ddisgylion mwy galluog a thalentog ddatblygu eu sgiliau Cymraeg, a diffyg hyder ym ysgolion sydd angen mwy o gymorth. Ar y llaw arall mae setio'n rhy gynnar yn gallu arwain at ddisgwyliadau isel ar gyfer disgylion mewn setiau isel. Bydd rhai disgylion, ar ôl cael eu gosod mewn set isel, yn colli hyder a chymhelliant a byddant yn amharod i ddysgu. Mae'n werth nodi mai'r arfer orau ar gyfer Saesneg fel iaith ychwanegol yw peidio â gosod disgylion mewn set isel, er gwaethaf y tebygolrwydd y bydd anawsterau ar y cychwyn i ddilyn y cwricwlwm. Yn yr un modd, mae'n bosibl y gallai disgylion sy'n cyrraedd ysgol yng Nghymru heb un gair o Gymraeg elwa o'r brwd frydedd a'r cymhelliant a brofir mewn set uwch Cymraeg ail iaith. Mae diffyg cysondeb o ran trefnu grwpiau dysgu Cymraeg ail iaith a diffyg arweiniad o safbwyt yr arfer orau i'w mabwysiadu; mae angen mwy o ymchwil i gadarnhau'r trefniadau grwpio gorau ar gyfer caffael iaith yn llwyddiannus.

Argymhelliad 17

Yn seiliédig ar yr arfer orau ac amgylchiadau unigol, ysgolion i:

- gynllunio i sicrhau'r amgylchedd addysgu gorau ar gyfer caffael iaith yn llwyddiannus, gan gymryd maint dosbarthiadau a gallu disgylion i ystyriaeth; ac
- ystyried defnyddio cynorthwywyr addysgu/cynorthwywyr iaith sydd â sgiliau Cymraeg priodol i hwyluso tasgau llafar.

Adnoddau

- 4.59 Un o argymhellion y Pwyllgor Menter a Dysgu oedd y dylai Llywodraeth Cymru:
"archwilio cyfleoedd ar gyfer buddsoddi ymhellach mewn a hybu mwy o adnoddau addysgu Cymraeg amrywiol ar gyfer dysgwyr cynradd ac uwchradd, yn enwedig darpariaeth ar gyfer adnoddau ar y rhyngrwyd ac adnoddau Technoleg Gwybodaeth"

Roedd y diffyg adnoddau safonol ar gyfer addysgu a dysgu Cymraeg ail iaith hefyd yn thema gyson yn y dystiolaeth a dderbynwyd gan athrawon, penaethiaid a rhanddeiliaid.

"Mae'n anodd dod o hyd i adnoddau diddorol a phriodol i helpu i addysgu Cymraeg. Mae nifer o'r adnoddau sydd ar gael ar hyn o bryd

mewn ysgolion yn hen, yn rhy hawdd, ac wedi'u creu i ategu cynlluniau gwaith hŷn.

- 4.60 Mae tystiolaeth gref hefyd fod llawer o ddyblygu'n digwydd wrth greu adnoddau addysgu a bod amharodwydd cyffredinol i rannu'r deunyddiau hyn yn genedlaethol. Er bod cyflwyno Hwb¹⁶ yn ddatblygiad a groesewir, mae angen gwella'i gynnwys Cymraeg ail iaith a gwneud y cynnwys yn fwy hwylus i ddefnyddwyr ei gyrchu.

"Mae athrawon Cymraeg ail iaith wrthi o hyd yn creu eu hadnoddau eu hunain i adlewyrchu newidiadau i'r cwricwlwm a manylebau. Mae'r angen parhaus hwn i greu adnoddau yn mynd ag egni athrawon Cymraeg uwchradd ac yn amharu ar eu gallu i ganolbwytio ar gyflwyno gwersi o safon uchel."

- 4.61 Mae'r Grŵp yn credu bod angen dull mwy cydgysylltiedig o ddatblygu adnoddau addysgu er mwyn lleihau dyblygu. Nid oes rheswm amlwg pam y mae athrawon wrthi o hyd yn datblygu eu hadnoddau eu hunain yn hytrach na rhannu a chynllunio adnoddau ar lefel ranbarthol neu genedlaethol. Mewn cyfnod pan fo cyllidebau'n lleihau a'r pwysau ar athrawon yn cynyddu, dylid cydymdrechu i ddileu dyblygu ac i sicrhau bod y cyllid yn cael ei dargedu at ddatblygu mwy o adnoddau ar-lein cenedlaethol y gellir eu haddasu i ateb anghenion lleol.

Argymhelliad 18

Llywodraeth Cymru mewn partneriaeth â chonsortia rhanbarthol i sefydlu grŵp cenedlaethol o ymarferwyr a chynghorwyr consortia rhanbarthol sydd ag arbenigedd mewn Cymraeg ail iaith i ddatblygu adnoddau i'w lledaenu a'u rhannu drwy Hwb, gyda'r nod o leihau dyblygu.

- 4.62 Yn aml ceid cymhariaeth ag addysgu ieithoedd tramor modern lle y tybid bod gwell adnoddau a mwy o adnoddau ar gael. Er bod Llywodraeth Cymru yn comisiynu deunyddiau addysgu a dysgu cenedlaethol ar gyfer Cymraeg ail iaith er mwyn llenwi'r bwlch ar y farchnad agored, mae'r Grŵp yn cytuno bod angen mwy o adnoddau rhyngweithiol a deunydd sain/DVD i ennyn diddordeb y dysgwyr a'u hysgogi.

Argymhelliad 19

Dylai Llywodraeth Cymru barhau i gomisiynu adnoddau addysgu cenedlaethol priodol o safon uchel a fydd ar gael i athrawon drwy Hwb.

Y gweithlu

- 4.63 Mae ansawdd yr addysgu yn hollbwysig i sicrhau profiad dysgu cadarnhaol. Heb y profiad cadarnhaol hwn, mae llai o obaith o

¹⁶ <https://hwb.wales.gov.uk/Home/Pages/Home.aspx>

gyrraedd lefelau cyrhaeddiad llwyddiannus. Mae sicrhau gweithlu Cymraeg ail iaith o ansawdd uchel felly'n hanfodol.

- 4.64 Fel y nodwyd eisoes, nid yw'r mwyafrif o athrawon sy'n addysgu Cymraeg ail iaith mewn ysgolion cynradd yn arbenigwyr iaith. Mae Cynllun Sabothol Llywodraeth Cymru yn cynnig hyfforddiant mewn Cymraeg a methodoleg i'r athrawon a'r cynorthwywyr addysgu hynny y mae angen iddynt fagu hyder a gwella'u sgiliau iaith er mwyn addysgu a hwyluso addysgu Cymraeg ail iaith mewn lleoliadau cyfrwng Saesneg fel rhan o'r Cwricwlwm Cenedlaethol. Mae hefyd gyrsiau lefel uwch i wella hyder a sgiliau iaith ymarferwyr mewn lleoliadau cyfrwng Cymraeg a dwyieithog. Roedd yr holl dystiolaeth ynglŷn â'r Cynllun Sabothol yn canmol ei amcanion a'i ddarpariaeth ond cafwyd hefyd rai pryderon. Un o'r pryderon hyn oedd amharodrwydd ysgolion i ryddhau athrawon i fynychu'r cwrs, yn enwedig am fod y cwrs yn ddwys ac yn gallu parhau am dri mis. Roedd lleoliad y cyrsiau dwys hefyd yn achosi ambell broblem a allai atal rhai athrawon rhag mynchu, a chytunir yn gyffredinol fod angen cryfhau yr elfen fethodolegol yn y cyrsiau.
- 4.65 Yn unol ag argymhellion a wnaethpwyd eisoes gan y Pwyllgor Menter a Dysgu, dylai Llywodraeth Cymru ystyried sut mae awdurdodau lleol, ysgolion ac adrannau Cymraeg yn adnabod athrawon Cymraeg ail iaith a fydd yn elwa o hyfforddiant pellach; sut y mae athrawon yn cael eu hannog i gofrestru; ynghyd â'r ffordd orau i ddarparu cefnogaeth a chyngor i ysgolion ac athrawon ar reoli adnoddau tra bod athrawon yn absennol o'r ysgol ar gyfer hyfforddiant.
- 4.66 At hynny, mae Grant y Gymraeg mewn Addysg Llywodraeth Cymru yn darparu cyllid i'r consortia rhanbarthol i gynnal ystod o weithgareddau gyda'r bwriad o gyflawni deilliannau'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg. Ar hyn o bryd mae cyfran sylweddol o'r gweithgareddau a ariennir gan y Grant yn targedu cefnogi darpariaeth Cymraeg ail iaith yn y sector cynradd. Nod y gweithgareddau, a gynigir yn bennaf gan Athrawon Bro/Swyddogion y Gymraeg mewn Addysg, yw gwella sgiliau iaith Gymraeg a methodoleg athrawon a chefnogi staff mewn ysgolion cynradd cyfrwng Saesneg.
- 4.67 Mae'r mwyafrif o athrawon mewn ysgolion uwchradd yn athrawon iaith arbenigol. Fodd bynnag, nid oes gan bob ysgol uwchradd weithlu sydd yn cynnwys athrawon sy'n gwbl gymwysedig a medrus i addysgu'r pwnc naill ai oherwydd cyfyngiadau cyllidol neu oherwydd anallu i reciwtio athrawon arbenigol. Ceir achosion lle y mae athrawon yn addysgu'r pwnc dim ond am eu bod yn medru'r Gymraeg, ac yn aml ni fydd gan yr athrawon hyn fwy nag ychydig neu unrhyw wybodaeth o gwbl am addysgeg caffaol iaith na'r sgiliau ieithyddol angenrheidiol. Mae Argymhelliaid 13 eisoes yn tanlinellu'r angen i ddatblygu arweiniad a hyfforddiant i athrawon ar ddulliau addysgu iaith yn seiliedig ar ymchwil a'r arfer orau. Mae'r Grŵp hwn yn credu'n gryf fod angen rhoi sylw i hyn ar frys ac y dylid targedu athrawon anarbenigol i ddechrau.

4.68 Bydd angen amrywiaeth o strategaethau i gyflawni'r amcan hwn gan y bydd athrawon Cymraeg ail iaith ychwanegol y dyfodol yn athrawon profiadol yn ogystal ag yn athrawon newydd gymhwys. Mae Adroddiad Hill yn argymhell defnyddio grwpiau trochi a secondiadau i ysgolion cyfrwng Cymraeg i hybu sgiliau iaith athrawon sy'n addysgu Cymraeg ail iaith. Gallai hyn fod yn ddefnyddiol i helpu athrawon, sydd wedi dysgu'r Gymraeg a sy'n meddu ar sgiliau iaith da ond sy'n brin o hyder, bontio a dod yn rhugl. Sut bynnag, mae methodoleg caffael iaith yn wahanol mewn lleoliadau cyfrwng Cymraeg a chyfrwng Saesneg ac felly byddai angen ystyried hyfforddiant methodoleg ar wahân. Gallai cyrsiau dwys, tebyg i fodel profedig y Cynllun Sabothol, fod yn opsiwn i wella sgiliau'r athrawon profiadol hyn ac eraill. Yn ogystal, bydd datblygu'r athrawon hyn ac athrawon Cymraeg ail iaith presennol, drwy nodi a hybu'r arferion gorau yn rhanbarthol ac yn genedlaethol, yn sicrhau bod pob athro'n cael gwybodaeth gyson am ddulliau addysgu ac adnoddau llwyddiannus y profwyd eu bod yn cael effaith ystyrlon a chadarnhaol ar ddeilliannau.

Argymhelliad 20

Llywodraeth Cymru, mewn partneriaeth â'r consortia rhanbarthol i ddatblygu strategaeth hyfforddi genedlaethol, ranbarthol a lleol i ddarparu hyfforddiant datblygiad proffesiynol parhaus i ymarferwyr, gan gynnwys:

- hyfforddiant i athrawon uwchradd nad ydynt wedi arbenigo mewn addysgu Cymraeg ail iaith;
- hyfforddiant iaith a methodoleg trwy'r Cynllun Sabothol;
- cyfleoedd i athrawon arsylwi gwersi o safon uchel; a
- lledaenu'r arferion gorau gan gynnwys trwy Ysgolion sy'n Ymarferwyr Arweiniol.

Dylid sicrhau bod ysgolion yn rhyddhau athrawon i fynychu'r hyfforddiant gyda sêl bendith y pennath a'r uwch-reolwyr.

4.69 Yn ogystal â sicrhau ansawdd yr addysgu, mae angen cynyddu nifer yr athrawon iaith arbenigol. Mae Llywodraeth Cymru wrthi'n cynnal archwiliad ar hyn o bryd o sgiliau iaith ymarferwyr ym mhob sector. Y nod yw defnyddio'r data yn sail i gynllunio'r gweithlu ac i ddatblygiadau polisi eraill, fel hyfforddiant cychwynnol athrawon a datblygiad proffesiynol parhaus. Bydd gweithredu argymhellion yr adolygiad hwn yn llwyddiannus yn dibynnu ar gael gweithlu o ansawdd uchel. Felly, ar sail canlyniadau'r archwiliad, dylai Llywodraeth Cymru gymryd camau i sicrhau bod gan bob ysgol gynradd ac uwchradd niferoedd digonol o athrawon a chanddynt gymwysterau i addysgu Cymraeg, a'i bod yn ofynnol i ysgolion sicrhau bod pob athro Cymraeg ail iaith wedi cael hyfforddiant priodol ar fetholeg ac felly'n gymwys i addysgu'r pwnc.

Argymhelliad 21

Llywodraeth Cymru i gymryd camau i sicrhau bod gan bob ysgol gynradd ac uwchradd niferoedd digonol o athrawon â chymwysterau a'r gallu i addysgu Cymraeg.

- 4.70 Bydd llwyddiant Cymraeg ail iaith yn y tymor hir yn dibynnu ar recriwtio a hyfforddi niferoedd digonol o athrawon Cymraeg ail iaith brwd frydig a medrus. Mae gwella hyfforddiant cychwynnol athrawon a hyrwyddo addysgu Cymraeg fel gyrrfa felly'n hanfodol. Mae cymhellion ar gael i astudio Cymraeg fel pwnc Tystysgrif Addysg i Raddedigion (TAR), ac mae'r cymhellion hyn wedi bod yn hanfodol i ddenu myfyrwyr. Fodd bynnag, derbyniodd y Grŵp ddata ar y gostyngiad yn nifer y disgyblion sy'n astudio Cymraeg ar gyfer Safon Uwch ac sy'n mynd ymlaen i astudio ar gyfer gradd yn y Gymraeg. Mae'r Grŵp yn credu'n gryf, felly, yn ogystal ag ymdrechu i hyrwyddo addysgu Cymraeg fel gyrrfa, fod angen ceisio cynyddu nifer y disgyblion sy'n astudio Cymraeg ar gyfer Safon Uwch a gradd.

Argymhelliaid 22

Llywodraeth Cymru mewn partneriaeth â rhanddeiliaid i hyrwyddo Cymraeg fel pwnc ar gyfer Safon Uwch a gradd a hyrwyddo addysgu Cymraeg ail iaith fel gyrrfa bosibl. Yn ogystal, Llywodraeth Cymru i barhau i gynnig cymhellion i sicrhau bod mwy o fyfyrwyr yn ystyried astudio Cymraeg fel pwnc TAR.

- 4.71 Roedd y Grŵp Adolygu'n cytuno ei bod yn bwysig clywed barn athrawon uwchradd sydd newydd gymhwys, am mai hwy yw'r dyfodol. Dywedodd y rhan fwyaf o'r sampl o athrawon newydd gymhwys a holwyd y byddent wedi hoffi cael mwy o hyfforddiant ar fethodoleg caffaol Cymraeg ail iaith yn ystod eu cyrsiau. Mewn dystiolaeth arall a dderbyniwyd, nododd un athro Cymraeg ail iaith:

"Byddai cynnig mwy o hyfforddiant ar y broses o gaffael iaith yn fuddiol iawn i'r rhan fwyaf o athrawon."

Soniodd un arall am ddefnyddio athrawon profiadol i gynorthwyo athrawon Cymraeg ail iaith newydd a dibrofiad:

"Mae rhai athrawon ail iaith ardderchog a dylid manteisio i'r eithaf ar eu sgiliau i roi esiampl i eraill, er enghraifft trefnu gwensi arsylwi a'u cynnwys yn y broses o ddatblygu adnoddau."

- 4.72 Mae adolygiad o hyfforddiant cychwynnol athrawon yn cael ei gynnal ar hyn o bryd. Mae hyn yn gyfly i ddylanwadu ar gynnwys y cwrs TAR uwchradd ac ar y cymorth i fyfyrwyr pan fyddant wedi'u lleoli mewn ysgol, gan gynnwys sicrhau mwy o bwyslais ar y fethodoleg addysgu.
- 4.73 O ran athrawon cynradd, roedd y dystiolaeth yn awgrymu y dylai cynnwys ieithyddol y cwrs TAR cynradd a'r cwrs BA Addysg hefyd gael ei adolygu i gryfhau'r elfennau Cymraeg a methodoleg. Awgrymwyd hefyd y dylai pob athro cynradd ac uwchradd gael hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith a hyfforddiant ar ddefnyddio Cymraeg y tu allan i wersi Cymraeg fel rhan o ddatblygiad proffesiynol cychwynnol neu gynnar i sicrhau eu bod yn deall hanes a chyd-destun yr iaith.

Argymhelliaid 23

Canolfannau Hyfforddiant Cychwynnol Athrawon i adolygu pob cwrs TAR a phob cwrs BA Addysg er mwyn:

- cryfhau elfen hyfforddiant methodoleg y cwrs uwchradd Cymraeg ar sail ymchwil a'r arfer orau;
- cryfhau hyfforddiant iaith a hyfforddiant methodoleg Cymraeg ail iaith fel rhan o'r cwrs cynradd ar sail ymchwil a'r arfer orau; a
- chynnwys ymwybyddiaeth o'r iaith Gymraeg a chyflwyniad i ddefnyddio Cymraeg achlysuol y tu allan i wersi Cymraeg ar bob cwrs.

Dysgu anffurfiol

- 4.74 Un o'r heriau mwyaf yw annog plant a phobl ifanc i ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r ystafell ddosbarth, mewn gweithgareddau cymdeithasol ac yn y gymuned, i sicrhau eu bod yn ymarfer ac yn defnyddio'u sgiliau. Dyfynnodd y Pwyllgor Menter a Dysgu dystiolaeth ysgrifenedig a oedd yn nodi:

"bod hyfedredd ar ei isaf ymysg y disgylion hynny sydd ag ychydig iawn o gyswilt gyda'r iaith tu allan i'r dosbarth."

Mae hyn yn sialens sylweddol i bawb sy'n ymwneud ag addysgu a dysgu Cymraeg ail iaith mewn ysgolion, a hefyd i bartneriaid eraill sy'n annog defnyddio'r Gymraeg mewn sefyllfaoedd anffurfiol. Roedd rhieni'n cytuno bod cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r ystafell ddosbarth yn hanfodol i ddod yn rhugl.

- 4.75 Roedd y dystiolaeth yn awgrymu mai athrawon Cymraeg ar y cyfan sy'n cael y cyfrifoldeb am hyrwyddo'r Gymraeg ar draws yr ysgol gyfan, a bod llwyddiant hyn yn dibynnu ar ewyllys da staff mewn adrannau Cymraeg. Mae gweithgareddau anffurfiol y tu allan i'r ystafell ddosbarth a'r tu allan i oriau ysgol hefyd yn tueddu i syrthio ar ysgwyddau adrannau. Mae'r Grŵp Adolygu'n cytuno y dylai'r cyfrifoldeb am ddatblygu Cymraeg ar draws yr ysgol gael ei rannu. Ceir enghreifftiau o arferion da lle y mae ysgolion wedi sefydlu grwpiau trawsadrannol. Mae angen lledaenu'r arfer da hon. Yn ogystal, dylai'r cyfrifoldeb am weithgareddau anffurfiol y tu allan i oriau ysgol, fel ymweliadau â Llangrannog ar benwythnosau, gael ei rannu, yn enwedig â phenaethiaid blwyddyn.

- 4.76 Cyfeiriodd nifer o rieni mewn dystiolaeth at y diffyg cyfleoedd i glywed a defnyddio Cymraeg y tu allan i'r ystafell ddosbarth a'r ysgol. Yn gysylltiedig â hyn, awgrymodd un grŵp o rieni y posiblwydd o efeillio ag ysgol mewn rhan wahanol o Gymru i sicrhau'r cyfle hwn. Ailadroddwyd yr awgrym hwn gan fyfyrwr mewn un grŵp ffocws. Fodd bynnag, gallai fod yn rhan weithredol o'r gymuned Gymraeg yn eu hardal nhw eu hunain fod yn fwy buddiol i ddysgwyr. Er y gallai fod yn her mewn rhai ardaloedd, dylai ymweliadau â sioeau a chymryd rhan

yng ngweithgareddau'r Urdd/Menter Iaith fod yn bosibl dros Gymru gyfan.

- 4.77 Cyfrannodd yr Urdd a'r Menter Iaith Cymru i'r adolygiad gan ddarparu tystiolaeth o weithgareddau sydd ar gael i ddisgyblion Cymraeg ail iaith. Mae'r ddu fudiad yn bwysig o ran cynnig cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r ystafell ddosbarth, mewn ysgolion ac yn y gymuned, yn enwedig mewn rhannau o Gymru lle nad yw'r iaith mor amlwg yn y gymuned. Mae capasiti a chyllid yn broblemau i'r mudiadau hyn. Er hynny, mae potensial i wella cyfraniad ac effaith y mudiadau hyn ac eraill. Mae Llywodraeth Cymru mewn partneriaeth â'r Urdd yn rhan o ddu broiect Cymraeg ail iaith arloesol ar hyn o bryd. Mae swyddogion datblygu'r Urdd yn helpu disgyblion mewn 15 ysgol cyfrwng Saesneg ledled Cymru i sefydlu a chynnal gweithgareddau neu broiectau sy'n cynnig cyfle i ymarfer a defnyddio'r Gymraeg yn anffurfiol tu allan i wersi Cymraeg. Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn ariannu cyrsiau preswyl, sy'n cael eu trefnu gan yr Urdd yng Ngwersyll yr Urdd Glan-llyn, gyda'r bwriad o godi hyder dysgwyr sydd am barhau i astudio Cymraeg ail iaith ar ôl 16 oed, a gwella safon eu Cymraeg.
- 4.78 Dylai mudiadau sy'n derbyn arian gan Lywodraeth Cymru ac sy'n gallu cyfrannu i weithgareddau dysgu Cymraeg anffurfiol gynllunio'n strategol sut i ddarparu'r gwasanaethau hyn a sut i sicrhau'r manteision mwyaf yn eu sgil. Dylid nodi arferion da a'u dyblygu ledled Cymru. Mae hyn yn berthnasol i'r sector cynradd yn ogystal ag i'r sector uwchradd, a gallai arwain at fanteision sylweddol yn enwedig mewn lleoliadau cyfrwng Saesneg lle nad oes fawr o gyfle i glywed Cymraeg y tu allan i'r ystafell ddosbarth. Yn ogystal dylai ysgolion chwarae rhan fwy blaenweithgar a systematig yn y gwaith o gynllunio a sefydlu'r cyfleoedd hyn.
- 4.79 Ynghyd â gweithgareddau anffurfiol, mae angen i ddisgyblion gael mwy o gyswilt â'r Gymraeg drwy ddulliau eraill, fel darparwyr gwasanaethau a chyfryngau cymdeithasol. Mae hyn yn cyd-fynd â nod Strategaeth y Gymraeg a gwaith Comisiynydd y Gymraeg, ac roedd yn thema yn yr ymgynghoriad diweddar *Iaith Fyw: dweud eich dweud*. Mae'r Grŵp yn cytuno bod angen gwneud mwy yn y cyswilt hwn.

Argymhelliad 24

Mae cyfleoedd anffurfiol i ddefnyddio ac ymarfer sgiliau iaith yn hanfodol i gadarnhau'r hyn a ddysgir yn yr ysgol ac mae angen i nifer o randdeiliaid rannu'r cyfrifoldeb. Dylent o leiaf gynnwys:

- cyfleoedd i ddisgyblion ddefnyddio Cymraeg a chlywed yr iaith yn cael ei defnyddio y tu allan i'r ystafell ddosbarth, o fewn yr ysgol. Dylai hyn fod yn fenter i'r ysgol gyfan yn hytrach nag yn gyfrifoldeb i adrannau ac athrawon Cymraeg yn unig;
- mwy o gyfleoedd i ddisgyblion mewn lleoliadau cyfrwng Saesneg ddefnyddio a chlywed Cymraeg y tu allan i'r ysgol. Dylai Llywodraeth Cymru, drwy ariannu mudiadau fel y Menter Iaith a'r Urdd, hwyluso hyn; a

- mwy o gyfleoedd i ddefnyddio gwasanaethau Cymraeg, yn enwedig gwasanaethau digidol fel bod disgyblion yn cael eu hannog i ddefnyddio'r iaith.

Casgliadau

- 4.80 Ar ddechrau'r broses hon gofynnwyd i'r Grŵp roi cyngor i'r Gweinidog a swyddogion ar wella'r ddarpariaeth Cymraeg ail iaith yng Nghyfnodau Allweddol 3 a 4; y nod yw ysgogi newid a fydd yn arwain at alluogi mwy o ddysgwyr i ddefnyddio'r iaith y tu allan i'r ystafell ddosbarth yn eu cymunedau ac ym myd gwaith yn y dyfodol. Rhaid i'r newidiadau sydd eu hangen i hwyluso'r gwelliant hwn gael eu cefnogi drwy system addysg gyfan Cymru; mae llwyddiant yn dibynnu ar athrawon unigol yn cael cefnogaeth gan eu hadrannau, eu hysgolion a'u hawdurdodau lleol; ac mae gan Lywodraeth Cymru, ar lefel genedlaethol, ran allweddol o ran newid y cwricwlwm a'r trefniadau asesu ac o ran darparu hyfforddiant i hwyluso'r newidiadau.
- 4.81 Yn yr adroddiad hwn, mae'r Grŵp yn cyflwyno cyfres o argymhellion i'w hystyried; mae cysylltiad rhwng rhai ohonynt a byddai angen eu gweithredu gyda'i gilydd. Gellir gweithredu rhai o'r argymhellion mewn amser byr; mae angen cynllunio ar eraill a dylid eu cyflwyno dros gyfnod. Y prif ffactor na ellir ei orbwysleisio yw'r angen i'r pwnc gael yr un statws â phynciau craidd mewn ysgolion, statws cydradd o fewn y cwricwlwm cenedlaethol a'r un pwysigrwydd mewn mesurau perfformiad. Pan fydd hyn wedi'i sicrhau, bydd nifer o'r gwelliannau gofynnol naill ai'n anghenraig neu'n ddatblygiad naturiol yn sgil y statws uwch.
- 4.82 Nid yw goblygiadau cost yr argymhellion wedi'u hystyried yn yr adroddiad hwn, ond y farn gyffredinol yw y dylai'r prif argymhellion gael eu gweithredu o fewn cyllidebau presennol ar lefel genedlaethol a rhanbarthol, ac ar lefel awdurdodau lleol.
- 4.83 Gweledigaeth Llywodraeth Cymru yw gweld y Gymraeg yn ffynnu yng Nghymru; rhaid i'r cyfle i fod yn rhan o'r weledigaeth hon fod ar gael i bawb. Bydd sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei haddysgu'n llwyddiannus yn ein hysgolion yn rhoi'r cyfle hwn i'n plant a'n pobl ifanc.
- 4.84 Mae dau brif ddyddiad a chyhoeddiad yn amlwg yn hanes dysgu Cymraeg ail iaith: 1990, pan ddaeth yn bwnc statudol yng Nghyfnodau Allweddol 1, 2 a 3, a 1999 pan ddaeth Cymraeg ail iaith yn statudol hyd at Gyfnod Allweddol 4. Mae angen trydedd garreg filltir allweddol i godi statws addysgu Cymraeg ledled Cymru. Dylai sicrhau statws cydradd a chyflwyno gwelliannau i'r cwricwlwm, i'r asesu ac i addysgu a dysgu'r pwnc, arwain at sicrhau bod mwy o ddisgyblion yn gallu defnyddio'r iaith yn eu bywydau beunyddiol yn y dyfodol. Mae'r adroddiad hwn a'i argymhellion yn darparu glasbrint i wireddu'r weledigaeth hon.

Atodiad 1: Cylch gorchwyl y Grŵp Adolygu Cymraeg Ail iaith yng Nghyfnodau Allweddol 3 a 4

1. Nod

Ystyried pa newidiadau dylid eu gwneud i addysgu ac asesu Cymraeg ail iaith yng Nghyfnodau Allweddol 3 a 4 i alluogi mwy o ddysgwyr i ddefnyddio'r Gymraeg yn eu gwaith ac yn y gymuned yn y dyfodol.

2. Gorchwyl

Bydd gofyn i'r Grŵp ystyried:

- sut i ddarparu profiad dysgu positif i ddysgwyr Cymraeg ail iaith mewn ysgolion cyfrwng Saesneg;
- sut i godi statws Cymraeg ail iaith fel pwnc a chael gwared ar rwystrau ar lefel leol, ranbarthol a chenedlaethol;
- a yw cymwysterau (cymwysterau sydd eisoes ar gael a/neu ffurfiau eraill posibl o achredu) yn annog neu'n rhwystro datblygiad sgiliau iaith Gymraeg trosglwyddadwy;
- y ffordd orau o ddatblygu sgiliau iaith Gymraeg dysgwyr fel bod dysgwyr yn gallu trosglwyddo eu sgiliau a defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle, y gymuned a'r teulu; a
- sut i fynd ati i gynllunio'r gweithlu er mwyn sicrhau bod gan bob ysgol uwchradd yr adnoddau a'r capaciti i gynnig darpariaeth Cymraeg ail iaith o safon.

Bydd swyddogion perthnasol yn paratoi papurau trafod ac yn eu cylchredeg i aelodau tuag wythnos cyn pob cyfarfod.

Bydd y Grŵp yn derbyn dystiolaeth arbenigol gan sawl rhanddeiliad gan gynnwys y canlynol:

- Estyn
- Arbenigwyr academaidd ym maes caffael iaith / dwyieithrwydd
- CBAC

Gallai'r Cadeirydd wahodd rhanddeiliaid eraill i fynychu cyfarfodydd lle bo hynny'n briodol.

3. Amserlen

Bydd yr Adolygiad yn dechrau ym Medi 2012 ac yn dod i ben ym Medi 2013 ar ôl cyflwyno adroddiad ac argymhellion i'r Gweinidog Addysg a Sgiliau.

Atodiad 2: Aelodau'r Grŵp Adolygu Cymraeg Ail Iaith yng Nghyfnodau Allweddol 3 a 4

Yr Athro Sioned Davies - Cadeirydd

Pennaeth Ysgol y Gymraeg, Prifysgol Caerdydd.

Aled Evans

Cyfarwyddwr Addysg, Hamdden a Dysgu Gydol Oes, Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot.

Aled Loader

Pennaeth Adran y Gymraeg, Ysgol Uwchradd Gatholig Joseff Sant, Casnewydd.

Elaine Senior

Ymgynghorydd Annibynnol ar Addysgu Cymraeg i Oedolion.

Elen Roberts

Arweinydd Tîm Cefnogi'r Gymraeg mewn Addysg, Gwasanaeth Cyflawniad Addysg De Ddwyrain Cymru

Eleri Jones

Pennaeth, Ysgol Brynhyfryd, Rhuthun.

Shoned Wyn Jones

Pennaeth y Gyfadran Gymraeg a leithoedd Modern, Ysgol John Bright, Llandudno.

Susan Gwyer-Roberts

Pennaeth, Ysgol Cil-y-Coed, Sir Fynwy. Cynrychiolwyd gan Ann Davies, Pennaeth Adran y Gymraeg, Ysgol Cil-y-Coed mewn dau gyfarfod.

Atodiad 3: Sefydliadau a gyflwynodd dystiolaeth

	SEFYDLIAD	ENW	TEITL	DYDDIAD
1	Estyn	Meilyr Rowlands	Cyfarwyddwr Strategol	23 Hydref 2012
2	Coleg Cymraeg Cenedlaethol	Dr Rhiannon Heledd Williams	Swyddog Datblygu'r Gymraeg	4 Rhagfyr 2012
3	Llywodraeth Cymru	David Heath	Rheolwr Prosiect yr Adolygiad o Drefniadau Asesu a'r Cwricwlwm	4 Rhagfyr 2012
4	Llywodraeth Cymru	Dr Dylan Vaughan Jones	Pennaeth Datblygu Cymwysterau Cyffredinol	4 Rhagfyr 2012
5	CBAC	Gareth Pierce Siân Llewelyn Jones	Prif Weithredwr Swyddog Pwnc	4 Rhagfyr 2012
6	Ysgol Cil-y-Coed	Ann Davies	Pennaeth Adran y Gymraeg	18 Chwefror 2013
7	Canolfan Iaith Uwchradd Gwynedd	Carys Lake	Pennaeth	18 Chwefror 2013
8	Canolfan Iaith Ceredigion	Dr Rhodri Llwyd Morgan Meinir Ebbsworth Gwenyth Owens Anwen Jones	Cyfarwyddwr Cynorthwyol, Adran Addysg a Gwasanaethau Cymunedol, Cyngor Sir Ceredigion Swyddog Gwella Ysgolion Rheolwr Gwasanaeth Athrawon Bro Athrawes Fro	18 Chwefror 2013
9	Ysgol Uwchradd yr Eglwys yng Nghymru Teilo Sant, Caerdydd	Martin Gwynedd	Pennaeth Adran y Gymraeg	15 Mawrth 2013
10	CILT Cymru	Ceri James Ellie Jones	Cyfarwyddwr Rheolwr Prosiect - 'Llwybrau at leithoedd Cymru'	15 Mawrth 2013
11	Ysgol Uwchradd Caerdydd	Lona Evans	Pennaeth Adran y Gymraeg	15 Mawrth 2013

12	Ysgol Addysg, Prifysgol Fetropolitan Caerdydd	Marian Sweet	Arweinydd y rhaglen TAR Uwchradd Cymraeg	15 Mawrth 2013
13	Llywodraeth Cymru	Christopher Owen Martin Austin Alex Clewett	Pennaeth Tîm HWB Arweinydd Digidol Arweinydd Digidol	29 Ebrill 2013
14	Canolfan Cymraeg i Oedolion Gogledd Cymru	Ifor Gruffydd Elwyn Hughes	Cyfarwyddwr Dirprwy Gyfarwyddwr	29 Ebrill 2013
15	Ysgol Addysg, Prifysgol Bangor	Dr Gwyn Lewis	Cyfarwyddwr Addysgu a Dysgu	29 Ebrill 2013
16	Grŵp Llywio Cymraeg Ail Iaith CA2	Enfys Thomas	Cadeirydd	29 Ebrill 2013
17	Cymdeithas yr Iaith Gymraeg	Ffred Ffransis Colin Nosworthy Ioan Talfryn	Cadeirydd Grŵp Addysg Swyddog Cyfathrebu a Chyswilt y Cynulliad Prif Weithredwr Popeth Cymraeg	6 Medi 2013

Atodiad 4: Ymatebion ysgrifenedig a dderbyniwyd

	ENW A/NEU SEFYDLIAD
1	Adran y Gymraeg, Ysgol Uwchradd Fitzalan, Caerdydd
2	Aelodau Fforwm Ieuenciad Ymgynghorol Cymraeg mewn Addysg Sir Ddinbych
3	Nigel D. Binding, Pennaeth Adran y Gymraeg, Ysgol Gyfun Penyrheol, Gorseinon, Abertawe
4	Grŵp Addysg, Cymdeithas yr Iaith Gymraeg
5	Merlyn Cooper
6	Cymdeithas Ysgolion Dros Addysg Gymraeg (CYDAG)
7	Cyngor Addysgu Cyffredinol Cymru
8	John Davies, Pennaeth Dysgu Gydol Oes, Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam
9	Llinos Davies
10	Bethan Edwards
11	Lona Evans, Pennaeth Adran y Gymraeg, Ysgol Uwchradd Caerdydd
12	Gwasanaeth Cyflawni Addysg i Dde Ddwyrain Cymru
13	Christine Gwilliam, Pennaeth y Gyfadran leithoedd, Ysgol Uwchradd Cantonian, Caerdydd
14	Martin Gwynedd, Pennaeth Adran y Gymraeg, Ysgol Uwchradd yr Eglwys yng Nghymru Teilo Sant, Caerdydd
15	Meryl Hendry
16	Alun Pari Huws
17	Meri Huws, Comisiynydd y Gymraeg
18	iNet Cymru, Grŵp Llywio Myfyrwyr Gogledd Cymru
19	iNet Cymru, Grŵp Llywio Myfyrwyr De Cymru
20	Efa Gruffudd Jones, Prif Weithredwr, Urdd Gobaith Cymru
21	Emyr Prys Jones
22	Gareth Jones, Ysgrifennydd, Cymdeithas Arweinwyr Ysgolion a Cholegau Cymru
23	Jo Knell, Ymgynghorydd llawrydd
24	Mentrau Iaith Cymru
25	Steven Monk, Pennaeth Adran y Gymraeg, Ysgol Uwchradd y Trallwng
26	Dafydd Roberts, pennaeath adran ac athro ym maes Cymraeg ail iaith
27	Iago ap Steffan
28	Ioan Talfryn, Prif Weithredwr Popeth Cymraeg Cyf.
29	Les Taylor, athro a rhiant sydd wedi dysgu Cymraeg
30	Rachel Thomas, athrawes Cyfnod Allweddol 2
31	Jan Townsend
32	Tîm Ymgynghorol y Gymraeg yn Sir Ddinbych
33	Undeb Cenedlaethol Athrawon Cymru (UCAC)

Atodiad 5: Holiadur y Grŵp Adolygu Cymraeg Ail Iaith

Yn ystod Gorffennaf 2012, cyhoeddodd Gweinidog Addysg a Sgiliau Llywodraeth Cymru ei fwriad i sefydlu Grŵp i adolygu Cymraeg Ail Iaith yng Nghyfnodau Allweddol 3 a 4. Nod y Grŵp yw ystyried pa newidiadau y dylid eu gwneud i addysgu ac asesu Cymraeg Ail Iaith er mwyn galluogi mwy o ddysgwyr i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle ac yn y gymuned yn y dyfodol. Bydd y Grŵp yn cyflwyno adroddiad ac argymhellion i'r Gweinidog erbyn Medi 2013.

Fel rhan o'r adolygiad mae gan y Grŵp nifer o ystyriaethau yn cynnwys sut y gellir darparu profiad dysgu cadarnhaol i ddysgwyr Cymraeg Ail Iaith, sut i godi statws y pwnc, addasrwydd y cymwysterau, y ffordd orau o ddatblygu sgiliau iaith Gymraeg dysgwyr a sut i fynd ati i gynllunio'r gweithlu er mwyn sicrhau adnoddau a chapasiti digonol yn yr ysgolion. Pwrpas yr holiadur hwn yw casglu gwybodaeth am y cyrsiau hyfforddi athrawon gan dargedu myfyrwyr sydd ar fin cwblhau'r cwrs TAR Cymraeg a Chymraeg Ail Iaith ac athrawon cymwysedig a gwblhaodd y cwrs hyfforddi yn 2010, 2011 a 2012.

Defnyddir y canlyniadau at ddiben yr adolygiad yn unig ac ymdrinnir â phob ymateb yn gyfrinachol. Ni chaiff ymatebwyr eu henwi yn yr adroddiad na'r argymhellion.

Am fwy o fanylion, cysylltwch â ni ar e-bost:
addysg.gymraeg@cymru.gsi.gov.uk

1. A ydych chi'n:

- fyfyrwr/fyfyrwraig sy'n astudio ar gwrs TAR Cymraeg/Cymraeg Ail Iaith ar hyn o bryd?
- athro/athrawes a gwblhaodd y cwrs hyfforddi yn 2010, 2011 neu 2012?

Myfyrwyr

2. Ydych chi wedi derbyn swydd eto?

- Ydw
- Nac ydw

3. Wrth chwilio am swydd, a oeddech chi/ydych chi'n chwilio'n benodol am swydd addysgu:

- Cymraeg fel iaith gyntaf
- Cymraeg Ail Iaith
- Dim ots

4. Rydych chi ar fin cwblhau'r cwrs. A ydych chi'n hyderus eich bod wedi derbyn hyfforddiant a pharatoad digonol ar gyfer gyrrfa fel athro/athrawes Cymraeg **iaith gyntaf**?

- Ydw
- Yn rhannol
- Nac ydw

- Ddim yn siŵr
- Ddim yn berthnasol

5. A ydych chi'n hyderus eich bod wedi derbyn hyfforddiant a pharatoad digonol ar gyfer gyrra fel athro/athrawes Cymraeg **Ail Iaith?**

- Ydw
- Yn rhannol
- Nac ydw
- Ddim yn siŵr
- Ddim yn berthnasol

6. Yn eich barn chi, a oes angen datblygu neu wella elfennau o'r cwrs TAR er mwyn eich paratoi yn well i ddysgu Cymraeg Ail Iaith?

- Oes. Os oes, a wnewch chi fanylu os gwelwch yn dda.
- Nac oes.
- Ddim yn siŵr

7. A oes unrhyw hyfforddiant ychwanegol yr hoffech chi fod wedi'i dderbyn ar y cwrs TAR?

- Oes. Os oes, a wnewch chi fanylu os gwelwch yn dda.
- Nac oes.
- Ddim yn siŵr

8. A oedd digon o adnoddau Cymraeg a Chymraeg Ail Iaith i'ch cynorthwyo tra'n fyfyrwr/fyfyrwraig ar y cwrs TAR?

- Oedd
- Na. Os na, a wnewch chi nodi y math o adnoddau a fyddai wedi bod yn ddefnyddiol os gwelwch yn dda.
- Ddim yn siŵr

9. I ba raddau wnaethoch chi dderbyn hyfforddiant ar sut i godi statws y Gymraeg ymhlið disgyblion?

- Llawer o hyfforddiant
- Ychydig o hyfforddiant
- Dim hyfforddiant

10. I ba raddau wnaethoch chi dderbyn hyfforddiant ar sut i drosglwyddo ymwybyddiaeth iaith i'r disgyblion?

- Llawer o hyfforddiant
- Ychydig o hyfforddiant
- Dim hyfforddiant

11. I ba raddau wnaethoch chi dderbyn hyfforddiant ar sut i annog defnydd o'r Gymraeg y tu allan i'r dosbarth?

- Llawer o hyfforddiant
- Ychydig o hyfforddiant
- Dim hyfforddiant

12. A oes gennych unrhyw sylwadau pellach am yr hyfforddiant a dderbynioc'h ar y cwrs TAR?

Athrawon

13. Ym mha sir/awdurdod lleol ydych chi'n gweithio?

14. Pa mor hawdd oedd cael swydd?

- Hawdd iawn
- Hawdd
- Anodd
- Anodd iawn

Nodwch unrhyw sylwadau yma os gwelwch yn dda.

15. A ydych chi'n addysgu Cymraeg Ail Iaith?

- Ydw
- Nac ydw
- Weithiau

16. Wrth chwilio am swydd, a oeddech chi'n chwilio'n benodol am swydd addysgu:

- Cymraeg fel iaith gyntaf
- Cymraeg Ail Iaith
- Dim ots

17. Ym mha flwyddyn wnaethoch chi gwblhau'r cwrs TAR?

- 2010
- 2011
- 2012

18. Beth oedd eich barn ar gynnwys y cwrs TAR mewn perthynas ag addysgu Cymraeg Ail Iaith?

19. Wrth edrych yn ôl ar ôl cwpl o flynyddoedd o addysgu, a oes angen datblygu neu wella elfennau o'r cwrs TAR i baratoi athrawon yn well ar gyfer addysgu Cymraeg Ail Iaith?

- Oes. Os oes, a wnewch chi fanylu os gwelwch yn dda.
- Nac oes.

20. A oes unrhyw hyfforddiant ychwanegol yr hoffech chi fod wedi'i dderbyn fel rhan o'r cwrs TAR?

- Oes. Os oes, a wnewch chi fanylu os gwelwch yn dda.
- Nac oes.

21. A oes digon o adnoddau Cymraeg Ail Iaith i'ch cynorthwyo gyda'r gwaith o addysgu'r pwnc?

- Oes.
- Nac oes. Os na, a wnewch chi nodi y math o adnoddau a fyddai'n ddefnyddiol os gwelwch yn dda.
- Ddim yn berthnasol.

22. Yn sgîl eich profiad cynnar chi fel athro/athrawes Cymraeg/Cymraeg Ail Iaith, i ba raddau mae Adran y Gymraeg yn ysgwyddo cyfrifoldeb am godi statws y Gymraeg o fewn yr ysgol?
- Yn gwbl gyfrifol.
 - Yn ysgwyddo peth cyfrifoldeb/yn rhannu'r cyfrifoldeb gydag adrannau eraill.
 - Dim cyfrifoldeb
 - Ddim yn siŵr

23. I ba raddau mae Adran y Gymraeg yn ysgwyddo cyfrifoldeb am drosglwyddo ymwybyddiaeth iaith i'r disgyblion?
- Yn gwbl gyfrifol.
 - Yn ysgwyddo peth cyfrifoldeb/yn rhannu'r cyfrifoldeb gydag adrannau eraill.
 - Dim cyfrifoldeb
 - Ddim yn siŵr.

24. I ba raddau mae Adran y Gymraeg yn ysgwyddo cyfrifoldeb am annog disgyblion i ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r dosbarth?
- Yn gwbl gyfrifol.
 - Yn ysgwyddo peth cyfrifoldeb/yn rhannu'r cyfrifoldeb gydag adrannau eraill.
 - Dim cyfrifoldeb
 - Ddim yn siŵr.

25. A oes gennych unrhyw sylwadau pellach yr hoffech eu rhannu am yr hyfforddiant a ddarperir i athrawon Cymraeg Ail Iaith?

Pawb

26. A ydych chi'n credu y dylid hyfforddi darpar athrawon Cymraeg a darpar athrawon Cymraeg Ail Iaith ar wahân?
- Ydw.
 - Nac ydw.
 - Ddim yn siŵr.
- Nodwch unrhyw sylwadau yma os gwelwch yn dda.

27. A oes gennych unrhyw sylwadau cyffredinol yr hoffech eu cyflwyno i'r Grŵp Adolygu am addysgu'r Gymraeg fel Ail Iaith? (e.e. eich barn ar gynnwys y cyrsiau, asesu, dwyster yr addysgu, ymateb disgyblion ayyb)

Diwedd

Diolch am lenwi'r holiadur.

Atodiad 6: Adroddiadau ymchwil a dogfennau cyfeirio eraill

Beaufort research (Gorffennaf 2013), *Ymchwilio i ddefnydd iaith siaradwyr Cymraeg yn eu bywyd bob dydd*
<http://cymru.gov.uk/topics/welshlanguage/research/exploring-welsh-lang-in-daily-lives/?skip=1&lang=cy>

Deiseb P-04-488 - Yr hawl i benderfynu: diwedd ar astudiaeth orfodol o'r Gymraeg hyd at lefel TGAU:
<http://www.senedd.cynulliad.cymru.org/mglIssueHistoryHome.aspx?Id=6795&Opt=0> :

Estyn (Hydref 2007) *Arfarniad o'r cwrs byr TGAU Cymraeg ail iaith*, Estyn: Caerdydd.

Gruffudd, H., Meek, E., Stevens, C. (Awst 2004) *Symudiad Disgyblion rhwng Cymraeg a Chymraeg Ail iaith (adroddiad terfynol cryno)*, Llais y Lli.

Lewis, W.G. (2010) *Welsh Second Language in the National Curriculum - the case of teaching Welsh in English-medium schools*, defnyddiwyd fel tystiolaeth gan Bwyllgor Menter a Dysgu Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn eu hadroddiad 'Dysgu ac addysgu Cymraeg fel ail iaith'.

Lewis, W.G. (2011) 'Addysg Ddwylieithog yn yr unfed ganrif ar hugain: adolygu'r cyd-destun rhyngwladol', yn *Gwerddon, Rhif 7* (gol. Williams, I.) (tt. 66-88):

[http://www.gwerddon.org/en/media/main/gwerddon/rhifynnau/Gwerddon_07-\(terfynol\).pdf](http://www.gwerddon.org/en/media/main/gwerddon/rhifynnau/Gwerddon_07-(terfynol).pdf)

Lewis, W.G. a Maelor, G. (Tiwtoriaid TAR Uwchradd Cymraeg) *Llawlyfr Cymraeg 2012-13, Tystysgrif Addysg i Raddedigion*, Canolfan Addysg Athrawon Gogledd a Chanolbarth Cymru.

Llywodraeth Cymru (2011) *Cefnogi llythrennedd triphlyg: Dysgu ieithoedd yng Nghyfnod Allweddol 2 a Chyfnod Allweddol 3*
<http://learning.wales.gov.uk/resources/supportlit/:jsessionid=CC6F433B6C4AE450B2CA5236126F94E2?skip=1&lang=cy>

Llywodraeth Cymru (2012) *Cynllun Gweithredu Cymraeg Ail iaith*,
<http://wales.gov.uk/topics/educationandskills/publications/guidance/welshactionplan/?lang=cy>

Llywodraeth Cynulliad Cymru; Cyngor Gogledd Iwerddon ar gyfer y Cwricwlwm, Arholiadau ac Asesu; a'r Awdurdod Cymwysterau a Chwricwlwm (Hydref 2007) *Meini prawf pwnc TGAU mewn Cymraeg Ail iaith (fersiwn terfynol)*, Llywodraeth Cynulliad Cymru.

Robert Hill Consulting (2013), *Darparu gwasanaethau addysg yng Nghymru yn y dyfodol*, Llywodraeth Cymru.

Y Pwyllgor Menter a Dysgu (Medi 2010) *Dysgu ac Addysgu Cymraeg fel ail iaith*, Cynulliad Cenedlaethol Cymru: www.assemblywales.org/cy/cr-ld8235-e.pdf

Atodiad 7: Cydnabyddiaethau

Ar ran y Grŵp Adolygu, hoffwn ddiolch i bawb a fu o gymorth inni wrth fynd ati i wneud y gwaith hwn. Derbyniwyd tystiolaeth, ar lafar ac yn ysgrifenedig, gan rychwant eang o unigolion, pob un yn barod iawn i roi gwybodaeth ac i gynnig sylwadau. Mae ein diolch yn arbennig i'r athrawon a'r disgyblion a rannodd eu profiadau â ni – hwy, wedi'r cyfan, sydd yn deall orau beth yn union sydd yn digwydd ar lawr y dosbarth.

Diolch hefyd i Awen Penri, Richard Evans a Siwan Davies o Lywodraeth Cymru am gefnogaeth, cyngor a chymorth trefniadol. Rydym fel Grŵp wedi elwa yn fawr iawn ar eu profiad ac wedi gwerthfawrogi eu proffesiynoldeb.

Yn olaf, hoffwn ddiolch i aelodau eraill y Grŵp am hwyluso fy ngwaith fel Cadeirydd. Pleser o'r mwyaf oedd cael cydweithio â hwy i ddatblygu argymhellion clir at y dyfodol er mwyn sicrhau bod pob disgybl yn cael y cyfle gorau posibl i ddysgu ac, yn bwysicach fyth, i ddefnyddio'r iaith Gymraeg yn hyderus a'i mwynhau.

Yr Athro Sioned Davies
Cadeirydd

P-04-488 The right to decide: an end to the compulsory study of Welsh to GCSE – Correspondence from the petitioner to the Chair, 26.10.2013

Dear Ms Driscoll,

1. Many thanks for the email, the attachments and a further opportunity to support my case. I have made a careful study of 'One Language for All'(henceforth 'the Report') in which my petition is noted at para 4.6. By way of information, I am not a fluent Welsh speaker, though I can get by in the colloquial Welsh of the South Wales valleys. By profession I am a practising barrister and a former civil servant, with no political affiliations.

2. I do not think I could be criticised for dishonesty if I paraphrased the Report thus:

The authors believe the most significant defining characteristic of the Welsh is the language. They note the language is in decline and relate how, in 1990, the study of the Welsh language in English medium schools was made compulsory to a certain level. These efforts have proved unsuccessful in promoting the acceptance and use of the language among most students, who are not enthusiastic for their studies and who question the relevance to their futures.. The authors' solution, in short, is more of the same, but much stronger ,in particular, making Welsh a core subject in assessing the quality of a school. At the same time the authors envisage making the study of Welsh more attractive by increasing the need the use the language in Welsh life.

3. My aim by this note is to support my petition ,but this may best be achieved by an honest critique of the reasoning in the Report. I have no small amount of experience of writing reports for government, so I know something of what I write. As with the policy I object to, it seems to me that the Report disregards choice and turns its back on obvious evidence that should have guided it. Speaking Welsh, it seems to the authors, is all, and the Welsh monoglot majority are ignored, made invisible even. The driver for my petition is my strong preference for choice, so akin to democracy itself, and a hatred of compulsion. I love my country, but it seems to me that, rather than seducing Welsh youth to a noble cause, they are being kidnapped!

4. It is apparent from the methodology described in para 2.5 of the Report that all the authors are Welsh speakers. It is also apparent that they devised a consultation that was not a tool to unearth important truths, but which truths the introduction to the Report alludes to, see the second para of the Foreword. The students , it seems, are broadly unenthusiastic to the present regime. Para 4.6 is important; it marshals the material, but does not describe in any detail what the 'majority of the evidence' is. Myself, I also think the phrase is grammatically inapt. There is little description of the gathering and analysis of materials that would be consistent with any government report that I have contributed to or reviewed. An obvious source of evidence would have bee n a significant sample of students, say one thousand, in proportion to those who took the short and core courses ,together with a similar sample in the last year of study. The questions to be asked: Did(or do) you enjoy the study? Did(do) you feel it relevant to your life plans? Did (do) you propose to continue to study Welsh in the future? If this had revealed strong antipathy then another solution to the problem would need to be surfaced and the study would have done its job.The failure of the authors to employ a sound methodology leaves any policy decision or legislative initiative made on its findings susceptible to judicial review. This is not wild speculation : I refer the Welsh Government to the recent challenges to the Digital Economy Act.

.5. For the sake of completeness , might I also add that the recommendations made in the Report will be resource hungry and very difficult to achieve. Where will the large numbers of inspiring Welsh teachers to be found? The Report also risks a backlash if the Senedd without more accepts the passionate views expressed by Professor Davies, which I presume are shared by the other authors. Is the future of Welsh culture wholly dependent on transmitting the language to our young people? What happened to Dylan Thomas, Augustus John, Aneurin Bevan, Richard Burton, Prof Eddie Bowen or Stanley Baker? Do we also ignore Neil Kinnock, Shirley Bassey, Joe Calzaghe, Catherine Zeta Jones, Prof Sreve Jones, Anthony Hopkins, John Humphreys, Michael Sheen and so many other Welsh greats who did not need the language to make our people proud to be Welsh?

6. For me, the Welsh qualities that shine so strongly ,above all, are a deep sense of fair play, a love of truth and an abundance of intelligent wit. With these same qualities the Welsh became masters of the English language and are undiminished by its use. That said, I wish the language cause well, but you cannot beat hwyl into people!

Hope this reaches you before Monday the 31st of October 2013.

David Fitzpatrick

P-04-498 Addysgu Cymru

Geiriad y ddeiseb:

Mae'r sawl sydd wedi llofnodi'r ddeiseb hon yn galw ar Lywodraeth Cymru i annog plant i aros mewn addysg o'r ysgol gynradd hyd at brifysgol.

Prif ddeisebydd: Matthew Hopkins

Ysityriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 24 Medi 2013

Nifer y llofnodion : 12

Eich cyf/Your ref P-04-498
Ein cyf/Our ref HL/01475/13

William Powell AM
Chair Petitions committee
Ty Hywel
Cardiff Bay
CF99 1NA

17 October 2013

committeebusiness@Wales.gsi.gov.uk

Dear William

Thank you for your letter of 3 October concerning Petition No P-04-498.

As you are already aware, the educational attainment, training and employability of all our children and young people remain key priorities for the Welsh Government. We are committed to focusing on the most effective interventions to increase the numbers of young people who are positively engaged with education and who can progress successfully to further education or training and subsequently sustained employment.

That is why on 1 October, the Deputy Minister for Skills and Technology launched the Youth Engagement and Progression Framework Implementation Plan setting out clearly our expectations for youth engagement and progression on the delivery chain in Wales at a local, regional and national level. The implementation plan gives local authorities a key strategic leadership role, in their local area, working closely with Careers Wales, wider Youth Services, schools, providers and other partners to develop plans for implementation of the Youth Engagement & Progression Framework.

At the heart of the Framework there are two new actions. The first is the offer of a lead worker within a relevant organisation who can provide continuity of support and contact for the most at risk young people. This will help ensure that their support is delivered in a co-ordinated way as they move through school, further education or training, and on to employment.

The second is the development of a proactive and positive Youth Guarantee to ensure that every young person has access to a suitable place in learning post 16. The Youth Guarantee will be offered across a number of local authority areas in Wales for the first time in September 2014, to be rolled out fully by September 2015 and will be classed as the offer, acceptance and commencement of:

- A place on a full or part-time course in school, college, with an independent provider, or traineeship or apprenticeship place;
- Training to at least Level 2 during employment.

In Wales, we have made a decision not to raise the participation age by default, as we appreciate that further or higher education may not suit every young person. If a young person wishes to work rather than study at age 16, then they are able to do so. However, if they choose to continue on to further or higher education, then the most equitable student finance system we've ever had for our Welsh students will ensure that they are able to study anywhere in the UK without worrying about higher levels of debt.

I hope you find this useful in responding to the petitioners.

Yours sincerely

Huw Lewis AC / AM
Y Gweinidog Addysg a Sgiliau
Minister for Education and Skills

Eitem 3.12

P-04-499 Rhoi Hwb i Gwricwlwm yr Iaith Gymraeg

Geiriad y ddeiseb:

Rydym ni, sydd wedi llofnodi isod, yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i newid Cwricwlwm yr Iaith Gymraeg mewn ysgolion uwchradd; er mwyn annog y defnydd o'r iaith Gymraeg ar ffurf sgyrsiol yn hytrach nag ar ddysgu Gymraeg i basio arholiad.

Gwybodaeth ychwanegol: Rydym ni, fel disgyblion mewn ysgol uwchradd yng Nghymru, yn credu nad yw'r system bresennol o ddysgu Gymraeg yn annog dysgu gydol oes ar gyfer bywyd go iawn y tu allan i'r ysgol. Credwn nad yw'r ffocws presennol ar basio arholiad yn mynd i'r afael yn effeithiol â'r defnydd o Gymraeg go iawn ac mae'r rhan fwyaf o bobl yn gadael yr ysgol ac yn anghofio'r rhan fwyaf o'r hyn maent wedi'i ddysgu yn ystod eu plum mlynedd o addysg uwchradd. Rydym eisiau i'r Cynulliad fynd i'r afael â'r mater o ddysgu Gymraeg gydol oes mewn ysgolion uwchradd Saesneg eu cyfrwng er mwyn cadw'r iaith Gymraeg yn fyw ledled y wlad. Credwn fod angen gwneud y newid hwn cyn bo hir cyn bod difrod na ellir ei ddadwneud yn digwydd a bod yr iaith Gymraeg yn datblygu'n iaith ar gyfer arwyddion ffyrdd ac amgueddfeydd.

Prif ddeisebydd: Eva Bowers a Lauren Davies

Ysytyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 24 Medi 2013

Nifer y llofnodion: 19

Eich cyf/Your ref P-04-499
Ein cyf/Our ref HL/01474/13

William Powell AM
AM for Mid & West Wales
Chair Petitions committee
Ty Hywel
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1NA

15 October 2013

committeebusiness@Wales.gsi.gov.uk

Dear William

Thank you for your letter dated 3 October regarding the petition to change the Welsh second language curriculum in English-medium secondary schools.

I am aware that the current approach to Welsh second language is unsatisfactory and does not enable pupils to use Welsh beyond the classroom, in the workplace or the community.

The document *Welsh in the National Curriculum for Wales*:

<http://wales.gov.uk/docs/dcells/publications/111025welshen.pdf> includes the current Programme of Study for Welsh second language at Key Stages 2, 3 and 4. Sufficient flexibility should exist within the curriculum to meet the needs of learners with regard to teaching and learning conversational Welsh. This document also states that learners of all abilities should have access to appropriate assessment and accreditation.

However, Estyn reports for several years have indicated that there is less good practice in Welsh second language than in other subjects. A group was established in September 2012 to review the provision of Welsh second language at Key Stages 3 and 4. The final report of the group, published on 27 September 2013, (<http://wales.gov.uk/topics/educationandskills/publications/wagreviews/one-lanuage-for-all/?lang=en>) highlighted several barriers to the teaching and learning of Welsh and included a number of recommendations for the Welsh Government to consider.

We will now take time to reflect on the recommendations in the context of the wider review of assessment and the National Curriculum, work being taken forward in response to the review of qualifications and the discussion on the future of the Welsh language. We will respond in full to all these recommendations in due course.

Yours sincerely

Huw Lewis AC / AM

Y Gweinidog Addysg a Sgiliau
Minister for Education and Skills

P-04-335 Sefydlu Tîm Criced Cenedlaethol i Gymru

Geiriad y Ddeiseb:

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i gefnogi'r ymgyrch i sefydlu tîm criced cenedlaethol i Gymru.

Cynigwyd gan: Matthew Richard Bumford

Ystyriwyd gan y Pwyllgor am y tro cyntaf: 11 Hydref 2011

Nifer y llofnodion: 187

Gwybodaeth ategol:

Er bod yr Alban a'r Iwerddon wedi llwyddo i ddod yn aelodau o'r Cyngor Criced Rhyngwladol a chystadlu yng Nghwpanau'r Byd, mae Cymru wedi methu â gwneud hynny. Yn wir, nid oes yr un chwaraewr o Gymru wedi chwarae criced rhyngwladol ers dros bum mlynedd o ganlyniad i fod yn gysylltiedig â Bwrdd Criced Lloegr. Yn ddiweddar, chwaraeodd tîm criced Cymru a Lloegr nifer o gemau "cartref" ym mhrifddinas Cymru, er nad oedd yr un chwaraewr o Gymru'n aelod o'r tîm. Byddai'n annerbyniol mewn unrhyw chwaraeon eraill, fel rygbi, i dîm nad yw'n cynnwys yr un Cymro, sy'n chwarae o dan fanner gwlad arall, gyda bathodyn gwlad arall ar ei frest, i fod yn chwarae gêm "gartref" ym mhrifddinas Cymru. Ni fyddai hyn yn dderbyniol ar gyfer unrhyw chwaraeon eraill, ac ni ddylai fod yn dderbyniol ar gyfer criced. Nid yw'r trefniadau presennol yn meithrin criced yng Nghymru ac, mewn gwirionedd, maent yn peri niwed i'r gêm oherwydd bod diffyg cyfle i gricedwyr o Gymru chwarae i'r safon uchaf. Ar hyn o bryd, nid yw Gymru wedi'i chynrychioli o gwbl mewn criced rhyngwladol ac mae'n rhaid i hyn newid drwy sefydlu tîm criced cenedlaethol i Gymru.

Eitem 3.14

P-04-472 Gwnewch y Nodyn Cyngor Technegol Mwynau yn ddeddf

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i wneud y Nodiadau Canllaw Nodyn Cyngor Technegol Mwynau, yn arbennig y rheini'n ymwneud â chlustogfa 500 metr o amgylch gweithfeydd brig, yn orfodol yn neddfau cynllunio Cymru.

Gwybodaeth ychwanegol: Ar 20 Ionawr 2009, cyflwynodd Jane Davidson, y Gweinidog Amgylchedd, nodiadau canllaw Cyngor Technegol Mwynau Glo (MTAN) a oedd newydd eu cyhoeddi, ar gyfer Cymru, a nododd: “.. bydd y Nodyn Cyngor Technegol Mwynau Glo yn cyflawni'r addunedau (yn 2008) i gyflwyno Asesiadau Effaith ar lechyd ar gyfer ceisiadau glo, ynghyd â chlustogfeydd, a gyda phwyslais ar weithio'n agos â chymunedau lleol. Mae'n ailddatgan yr ymrwymiad (yn 2008) i glustogfa 500m.” Yn 2009 nid oedd gan Lywodraeth Cymru'r pŵer i wneud ei chanllawiau cynllunio yn ddeddf. Mae ganddi'r pŵer bellach

Prif ddeisebydd: Dr John Cox

Ysytyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 16 Ebrill 2013

Nifer y llofnodion: 680. Casglwyd deiseb gysylltiedig 330 o llofnodion

P-04-472 Make the MTAN law – Correspondence from the petitioner to the Clerking team, 30.10.2013

Dear Stephen and Kayleigh,

Thank you for your consideration of my request contained in my earlier email of 24th October and in today's telephone call. I hope this matter can be considered at the next meeting.

The factual situation with respect to the Minister appearing before the committee is that he is being advised not to do so before he has made a decision in respect to the Varteg Hill Appeal. He could, at any time in the past six months, have dismissed the Appeal by confirming that he took the view that the MTAN guidance should be given greater weight (than whatever the Inspector has written in his still unpublished report) but, to date, little progress has been made along the lines suggested by his predecessor as Minister.

As petitioners, we never understood the relevance of Varteg Hill - it is not mentioned in our petition. In reality, the relevance of the petition is to the Planning Bill shortly to be debated in the National Assembly. Nonetheless, we were comfortable with the postponement from July and heartened when the First Minister confirmed that the Minister for Planning would give his evidence at your meeting in October.

Now that it has been revealed that the Minister is obliged by law to reopen the public consultation (only if he is minded to approve the Appeal), it seems he may not appear before the committee in 2013. This, effectively, leaves the Petitions Committee in limbo and means that it cannot reach a conclusion before the Planning Bill is debated. So I am writing to ask that the committee consider reaching conclusions on our petition sooner rather than later as, to be of any value, we would like its input to go to the debate on the forthcoming Planning Bill.

The delay has a wider implications for the credibility of the Petitions Committee. By definition, a petition implies that lay people wish to influence some aspect of government policy - in this case to strengthen a government policy that already exists on paper but appears to have been ignored by a Planning Inspector. If such a petition can be delayed (and effectively dismissed) by the unwillingness of a Minister to answer general questions from the committee about the MTAN (clearly it would be improper to question the Minister specifically about Varteg Hill), it devalues the whole point of having a Petitions Committee.

So I would be grateful if the committee were to consider coming to at least an interim conclusion about our petition as such - possibly leaving open the option of a revised opinion after one day having the opportunity to quiz the Minister and Planning Inspector. I think it quite intolerable that a petition signed by more than 1000 can be sidelined in this casual manner.

Alternatively, maybe the Minister simply wants an assurance that specific questions about the Varteg Hill will be ruled out of order? Can you ask?

Sincerely,

John COX (Dr)

P-04-466 Argyfwng Meddygol - Atal cyflwyno gwasanaeth iechyd o safon is yng ngogledd Cymru.

Geiriad y ddeiseb:

Rydym ni sydd wedi llofnodi isod yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i sicrhau nad yw'r cynigion yn ymgynghoriad Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, Mae Gofal Iechyd yng Ngogledd Cymru yn Newid yn arwain at ddarpariaeth iechyd o safon is a marwolaethau a dioddefaint dianghenraid.

Bydd y cynigion yn cael effaith andwyol ar y rhan fwyaf o feisydd darpariaeth iechyd a gwasanaethau brys ac ni ellir galw'r cynigion yn welliant mewn unrhyw ffordd, fel yr honnir. Mae'r gwasanaeth iechyd yng Nghymru eisoes yn mynd â'i ben iddo, a bydd yn wynebu chwalfa llwyr os caiff y cynigion hyn eu rhoi ar waith ar eu ffurf bresennol. Mae cynigion ymgynghori presennol Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr ar ofal iechyd yng Ngogledd Cymru yn ymddangos yn andwyol i'r ddarpariaeth iechyd gyffredinol ac i ddiogelwch ein cymunedau. Mae hygyrchedd, darpariaeth pelydr-X, mân anafiadau, iechyd meddwl, y gwasanaeth ambiwlans, y gwasanaeth tu allan i oriau a gallu meddygon teulu i ddarparu gwasanaeth integredig yn mynd i gael eu taro'n benodol gan y cynigion - gan eu bod yn cyferbynnu'n llwyr â gweledigaeth Llywodraeth Cymru yn y dogfennau Law yn Llaw at Iechyd, Gosod y Cyfeiriad a Cyflenwi Gwasanaethau Gofal Brys - ymddengys ei bod hefyd yn mynd yn groes i'r "compact" a gyhoeddodd y Gweinidog Iechyd ar 25 Medi 2012.

Prif ddeisebydd: Mike Parry

Ysytyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 19 Mawrth 2013

Nifer y llofnodion: 306

Eitem 5

P-04-479 Deiseb Adran Pelydr-X ac Uned Man Anafiadau Ysbyty Tywyn

Geiriad y ddeiseb:

Galwn ar y Cynulliad Cenedlaethol dros Gymru i annog y Llywodraeth Gymraeg i atal diddymu a chwtogi ar y gwasanaethau Adran Pelydr-X ac Uned Man Anafiadau Ysbyty Tywyn fel mater o frys.

Prif ddeisebydd: Tywyn & District Health Care Action Group

Ysytyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 14 Mai 2013

Nifer y llofnodion : 4486

Eitem 6

P-04-343 Atal dinistrio mwynderau ar dir comin

Geiriad y Ddeiseb

Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i chwilio am ffyrdd i atal dinistrio mwynderau ar dir comin, gan gynnwys tir comin y Marian yn Llangoed, Ynys Môn.

Cynigwyd gan: JE Futter

Ystyriwyd gan y Pwyllgor am y tro cyntaf: 15 Tachwedd 2011

Nifer y llofnodion: 156

Eitem 7

P-04-496 Ysgolion pob oed

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i gyflwyno canllawiau i awdurdodau addysg lleol ar uno a chau ysgolion yn ymwneud ag ysgolion pob oed (hy ysgolion sy'n cynnig addysg gynradd, uwchradd ac ôl-16 ar yr un safle).

Cofynnwn i ganllawiau o'r fath:

- atal awdurdodau lleol rhag creu ysgolion ar ddau safle neu ragor, yn ymwneud ag ysgolion pob oed, os oes raid teithio dros 10 milltir rhwng y safleoedd.
- atal awdurdodau lleol rhag creu ysgolion ar ddau safle neu ragor, yn ymwneud ag ysgolion pob oed, cyn adleoli i un safle newydd, oni bai bod yr un safle newydd honno'n gallu darparu addysg i ddisgyblion o bob oed;
- cydnabod mai dymuniad rhai rhieni a disgyblion yw cael ysgol pob oed a'i gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ateb y galw am ysgolion o'r fath os oes digon o alw amdanynt;
- hyrwyddo ymdrechion i sefydlu ysgolion pob oed yng Nghymru ac i sicrhau eu bod yn parhau;
- sicrhau nad yw disgyblion, o ganlyniad i benderfyniad i gau neu uno ysgol, yn ymwneud ag ysgol pob oed, yn cael eu gorfodi i deithio dros 45 munud i ysgol sy'n darparu addysg ffydd addas.

Prif ddeisebydd: Dawn Docx

Ysytyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 24 Medi 2013

Nifer y llofnodion: 10

Eich cyf/Your ref P-04-496
Ein cyf/Our ref HL/01458/13

William Powell AM
Chair Petitions committee
Ty Hywel
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1NA

15 October 2013

committeebusiness@Wales.gsi.gov.uk

Dear William

Thank you for your letter of 3 October in connection with petition P-04-496. You have asked for my views on the petition.

Guidance to local authorities on matters relating to school organisation proposals, including school mergers and closures, can be found in the School Organisation Code ('the Code'), which was issued in July this year. Section 1 of the Code sets out in detail the factors that those preparing and approving/determining proposals should take into account. Quality and standards of education are given paramount importance but other factors include ensuring, wherever possible, that the balance of provision reflects the balance of demand for schools of a particular type, and home to school journey times.

However, statutory responsibility for the planning and supply of school places rests with local authorities and it is they who determine what pattern of school provision meets the specific needs of their areas. Consequently, the Welsh Government does not seek to promote one type of school over another nor instruct local authorities as to how school provision should be structured. These are issues best determined at the local level in accordance with local needs and circumstances. The Code also provides that proposals for change must be subject to consultation with all those affected.

I am satisfied that the new Code already provides sufficient guidance on the factors that underpin school organisation and I see no reason why further guidance is necessary in relation to proposals involving the establishment of new multi-site schools or those offering both primary and secondary education ('all-through schools'). Furthermore, whilst I recognise that all-through schools can be an effective way of delivering education, for the reasons given above, I do not think it appropriate for the Welsh Government to actively promote their establishment and continuation over the establishment and continuation of other types of schools.

Yours sincerely

Huw Lewis AC / AM
Y Gweinidog Addysg a Sgiliau
Minister for Education and Skills

Eitem 8

P-04-432 : Atal Recriwtio i'r Fyddin mewn Ysgolion

Geiriad y ddeiseb

Rydym yn galw ar y Cynulliad Cenedlaethol i annog Llywodraeth Cymru i argymhell na ddylai'r llueoedd arfog fynd i ysgolion i recriwtio.

Prydain yw yr unig wlad yn yr Undeb Ewropeaidd sy'n caniatai presenoldeb milwrol yn ei ysgolion. Prydain yw yr unig wlad o 27 gwlad yr Undeb Ewropeaidd i recriwtio plant 16 oed i'r lluoedd arfog. Mae'r lluoedd arfog yn targedi ei recriwtio i ysgolion mewn ardaloedd fwyaf difreintiedig Cymru

Prif ddeisebydd: Cymdeithas y Cymod yng Nghymru

Ysytyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor: 6 Tachwedd 2012

Nifer y llofnodion: 374 Casglwyd deiseb gysylltiedig tua 700 o lofnodion

Ministry
of Defence

THE RT HON MARK FRANCOIS MP
MINISTER OF STATE FOR DEFENCE PERSONNEL, WELFARE AND VETERANS

KO.
MINISTRY OF DEFENCE
FLOOR 5 ZONE B MAIN BUILDING
WHITEHALL LONDON SW1A 2HB

Telephone: 020 7218 9000 (Switchboard)

MSU 4/4/2/11/CC

30 September 2013

Dear Mr Powell,

Thank you for your letter of 17 July (Ref: P-04-432) regarding the Department's engagement with schools and recruiting.

The Armed Forces do not 'recruit' in schools. No pupil or school student is ever 'signed-up' or otherwise makes a commitment to become a recruit into the Armed Forces during the course of any school visit by our representatives. Armed Forces teams, however, do undertake visits to many state and private schools across the UK, but only at the specific invitation of the schools and colleges themselves.

The purpose of these visits, agreed with the schools beforehand, range from raising awareness of the Armed Forces and their place in a democratic society, to practical sessions (aligned with the National Curriculum) designed to enhance teamwork, communications and STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) skills, as well as building interest in the Services and, in some cases, explaining the wide range of careers available. The latter visits support the schools' own careers programmes and offer advice on Service careers.

We do not record performance indicators for all of our education activities. However, research carried out in June and July 2013¹ for the Army shows across a sample of 303 educational establishments² from the state and independent sector, 74% felt that the Army provided impartial careers advice. Of those who felt that the Army might not be impartial in their advice 61% felt that they would still invite the Army in to provide careers presentations.

¹ EdComs Careers Advice Landscape - Summary of online and tele-depth research dated Jul 13

² 3% (9) of the sample were from Wales

William Powell AC/AM
The National Assembly for Wales
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1NA

Tudalen 159

We firmly believe that young people should be informed about available career options and opportunities – the more information our teams can give a young person about life in the Armed Forces, the better informed he or she will be. Those who do express an interest in a possible career in the Armed Forces are advised to make contact with either an Armed Forces Careers Office or our Forces careers websites to follow up their interest. Any potential recruit under the age of 18 is accepted only if the formal consent of their parent or guardian is obtained as an essential pre-condition.

I hope this clarifies the position.

yours ever,

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Mark Francois".

THE RT HON MARK FRANCOIS MP